

Науково-дослідний інститут
публічної політики і соціальних наук

**ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ
І ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ:
ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Тези доповідей учасників
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 30 червня 2022 року)

Харків 2022

УДК 34(477)(063)
Т33

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук
(протокол № 7 від 13 липня а 2022 року)

Т33 **Теоретичні** питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики ХХІ століття : тези доп. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 30 черв. 2022 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2022. 108 с.

Збірник містить матеріали, у яких висвітлено сучасні проблеми теорії права, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних закладів вищої освіти, а також юристів-практиків.

УДК 34(477)(063)

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники. Деякі доповіді та повідомлення мають дискусійний характер, оскільки в них висловлюється особиста думка автора, яка не завжди збігається з поглядами членів редколегії.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук (<https://pp-ss.pro>).

© Науково-дослідний інститут публічної політики і соціальних наук, 2022

ЗМІСТ

МЕЛЬНИК В. П.

Щодо питання запровадження трудового договору з нефіксованим
робочим часом в Україні 6

ШЕВЦІВ В. М.

Типові сліди незаконного використання з метою отримання
прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або
безоплатної допомоги 9

ШКОДА В. М.

Особливості механізму правового регулювання соціального захисту
працівників митних органів 12

МИКОЛАЄЦЬ А. П.

Особливості правового регулювання визначення переліку
представників громадськості у взаємодії з державою 16

КАЙДАШ О. Ю., ГРОХОЛЬСЬКИЙ В. П.

Особливості виконання рішень європейського Суду з прав людини
в Україні: адміністративно-правовий аспект 19

ЧАНЦЕВА А. О.

Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює
діяльність патрульної поліції як суб'єкта забезпечення безпеки
дорожнього руху в Україні 24

МЕЛЬНИК В. В.

Функції державного нагляду (контролю) за додержанням і
виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки 28

КОРОЛЬ О. В.

Повноваження, які характеризують правовий статус керівника
органу Національної поліції 31

БАРСУК М. А.

Факультативні функції соціального захисту суддів 34

СТАРОСТА В. І.

Мета та завдання юридичного забезпечення закладів вищої освіти
зі специфічними умовами навчання 37

ВОЮЦЬКА В. С.

Зміст адміністративно-правового регулювання контрольно-
наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні 40

ЛУКІН Б. П.

До характеристики предмету контролю та нагляду у сфері
фізичної культури і спорту в Україні 43

ЧЕРНЕНКО В. В.	
Адміністративно-правові форми протидії торгівлі жінками.....	46
МОРКВІН Д. А.	
Проблеми кадрового забезпечення Національної гвардії України як правоохоронного органу.....	49
МУЗИЧУК Е. О.	
Зарубіжний досвід протидії корупційним проявам у сфері публічної служби та можливості його використання в Україні.....	51
ІНЯХІН В. Є.	
Межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності	53
МУЗИЧУК А. О.	
Окремі аспекти міжнародного співробітництва у закладах вищої освіти МВС України в умовах воєнного стану	56
РОМАНСЬКИЙ І. В.	
До характеристики напрямів забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування.....	58
ТАТАРИН Н. М.	
Особливості нормативно-правового регулювання організації та планування розслідування кримінальних правопорушень	60
КАЛУШКА В. М.	
Співвідношення понять «охорона» і «захист» у сфері здійснення державної мовної політики	62
ДОЛЖЕНКО О. О.	
Інноваційні ознаки гібридної війни в Україні в контексті військової агресії Російської Федерації	65
ДЗЮБАНОВСЬКИЙ Ю.	
Безпека дорожнього руху – пріоритетний напрям діяльності держави.....	68
СМАГЛЮК С. В.	
Напрями використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій: процесуальний та криміналістичний аспекти.....	71
ДИМИДЮК К. Д.	
Стратегія як основа реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності	74
ЗАЙЦЕВ С. Ю.	
Щодо проблем правового регулювання медичного забезпечення працівників поліції в Україні	77
МАНИК О. В.	
Окремі аспекти затримання особи без ухвали слідчого судді в умовах воєнного стану	80

СТАРЧЕНКО В. М.

Роль керівника у забезпеченні законності та дисципліни в
діяльності Державного бюро розслідувань 83

КУРЕПІН Р. Ю.

Державне бюро розслідувань як важливий елемент
правоохоронної системи України 85

БОДНАР С. В.

Правовий статус органів загальної компетенції, які відповідають
за забезпечення державно-приватного партнерства у сфері вищої
освіти 88

КОЛОМІЄЦЬ В. І.

Поняття ефективності взаємодії органів досудового розслідування
в Україні 91

БУХАРЄВА Ю. В.

Державна митна служба України як суб'єкт протидії порушенням
митних правил..... 94

ВОСКОВОЙНІКОВ В. В.

Межі підтримки та розвитку бізнесу в умовах воєнного стану..... 96

БЕРШОВ Г. Є.

Залучення експерта під час розслідування військових злочинів 99

ТИМОШКО В. В.

Поняття воєнних злочинів 102

УСИК О. О.

Верховна Рада України як суб'єкт забезпечення міжнародного
співробітництва в сфері фізичної культури та спорту 105

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З НЕФІКСОВАНИМ РОБОЧИМ ЧАСОМ В УКРАЇНІ

Володимир Петрович МЕЛЬНИК,

*докт. юрид. наук, доцент, професор кафедри
конституційного, міжнародного права та
публічно-правових дисциплін Київського
університету інтелектуальної власності та
права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Як відомо права та обов'язки громадян закріплені та гарантовані Конституцією України. Без сумніву право на працю є основним серед соціально-економічних прав. Відповідно до ст. 43 Конституції України [1] кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

В Україні спостерігаються перетворення стандартних форм зайнятості і поява нових трудових відносин, які інтенсивно змінюються та трансформуються. Законодавець пробує створити їх нову оригінальну модель, яка б відповідала потребам сучасного трудового права та інтеграції міжнародних норм про працю в законодавство України. Відповідно заходи, які стосуються сфери трудових правовідносин, спрямовані на коригування усталеної моделі з урахуванням сучасних реалій та умов воєнного стану. Верховна Рада України продовжує оновлювати систему трудового законодавства з метою адаптації до воєнного стану та сучасних економічних умов. Так, її Комітетом з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів було розроблено і внесений на розгляд 5 сесії IX скликання проект Закону України № 5161 від 25.02.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом» (далі — проект Закону № 5161) [2], який в суспільстві отримав назву «закон про фрілансерів». Потрібно зауважити, що цим законом не вводиться у законодавство поняття «фрілансу», а запроваджується новий вид трудового договору - трудовий договір з нефіксованим робочим часом.

Кодекс законів про працю України (далі КЗпП) [3] відповідно до статті 2 встановлює, що працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору. Як відомо правовий механізм регулювання трудових відносин базується переважно на КЗпП, який було прийнято 10 грудня 1971 року, а тому поза сумнівом що він за своїм змістом не може врахувати всі особливості розвитку трудових відносин які відбулись за весь період його дії. Перехід України до ринкової економіки зумовили збільшення приватного сектору національної економіки. За таких умов приватні суб'єкти

господарювання мають потребу у залученні осіб на нерегулярній основі для виконання тих чи інших робіт, які носять непостійний, але системний характер, що характерно для фрілансу. На практиці проблема залучення працівників у таких випадках полягає в тому, що укласти з ними трудові договори на умовах, визначених КЗпП України, було недоцільно, так як роботодавець не має можливості забезпечувати їх роботою на постійній основі, як цього вимагає працевлаштування на умовах трудового договору. А тому юридичне оформлення таких відносин у сфері використання їх праці відбувається шляхом укладення цивільно-правових договорів про виконання роботи, або співпраця здійснюється взагалі без будь-якого документального оформлення, відповідно, такі особи не можуть користуватися тими соціально трудовими гарантіями, які має працівник за трудовим договором. Саме тому законодавець задля підвищення рівня їх соціальної захищеності осіб, які виконують роботу на непостійній основі, зокрема фрілансерів, опрацював проєкт Закону № 5161, положення якого мають закріпити деякі нормативні зміни для працівників і роботодавців в таких правовідносинах, надають визначення трудовому договору з нефіксованим робочим часом.

Розглянемо окремі особливості трудового договору з нефіксованим робочим часом які встановлені проєктом Закону № 5161.

Перше: законодавець пропонує визначити нове поняття «трудоий договір з нефіксованим робочим часом» як «особливий вид трудового договору, умовами якого не встановлено конкретний час виконання роботи, обов'язок працівника виконувати яку виникає виключно у разі надання роботодавцем передбаченої цим трудовим договором роботи без гарантування того, що така робота буде надаватися постійно, але з дотриманням умов оплати праці».

Друге: законодавець планує розширює перелік істотних умов. Так трудовий договір із нефіксованим робочим часом повинен містити: інформацію про спосіб і мінімальний строк повідомлення працівника про початок виконання роботи; спосіб і максимальний строк повідомлення від працівника про готовність приступити до роботи або про відмову від її виконання; інтервали, під час яких від працівника можуть вимагати працювати (базові години й дні). Також у договорі можуть встановлюватися додаткові підстави для його припинення, які повинні бути пов'язані зі здібностями чи поведінкою працівника або іншими причинами економічного, технологічного, структурного чи аналогічного характеру. Щодо режиму роботи закон встановлює максимальну кількість годин на тиждень (40 годин) і базову кількість днів на тиждень, що не може перевищувати 6 днів. Мінімальна тривалість робочого часу працівника протягом календарного місяця — 32 години.

Третє: законодавець передбачає для роботодавців окремі обов'язки, а саме: роботодавець погоджує з працівником режим роботи й тривалість робочого часу, необхідного для виконання відповідної роботи; кількість трудових договорів із нефіксованим робочим часом в одного роботодавця не може перевищувати 10% від загальної кількості трудових договорів (якщо менш ніж 10 працівників, можна укласти щонайбільше один договір); роботодавець не може забороняти або перешкоджати працівникові, який

виконує роботу на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом, виконувати роботу за трудовими договорами з іншими роботодавцями.

Четверте: Працівники отримають додаткові гарантії, а саме: працівник має право відмовитися від виконання роботи, якщо роботодавець вимагає виконання роботи поза межами базових днів і годин або якщо йому було повідомлено про наявність роботи з порушенням мінімальних строків, визначених трудовим договором; заробітна плата виплачується працівникові, який виконує роботу на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом, за фактично відпрацьований час (мінімальна сума оплати не може бути меншою ніж за 32 години робочого часу відповідно до умов оплати праці, визначених трудовим договором); за відрядної системи оплати праці заробітна плата виплачується працівникові за фактично виконану роботу за встановленими у трудовому договорі з нефіксованим робочим часом відрядними розцінками. працівник, який відпрацював на умовах трудового договору з нефіксованим робочим часом понад 12 місяців, може звертатися до роботодавця з вимогою укладення строкового або безстрокового трудового договору на умовах загальновстановленого в роботодавця графіка роботи з відповідною оплатою праці. Працівникам, які працюють за трудовим договором із нефіксованим робочим часом під час нарахування зарплати, ставка ЄСВ у розмірі 22% застосовується до фактично нарахованої заробітної плати незалежно від її розміру.

Отже, проєкт Закону № 5161 спрямований на розширення механізму реалізації конституційного права кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, зокрема, шляхом посилення мобільності працівника та надання йому додаткових можливостей обирати ті чи інші умови своєї праці. Також варто зауважити що внесення законодавцем змін до КЗпП спрямовано в першу чергу на детінізацію праці осіб, які виконують роботу на непостійній основі, зокрема фрілансерів, інакше кажучи на альтернативне використання трудових договорів із нефіксованим робочим замість цивільно-правових договорів із ФОП. Адже така практика досить таки поширена на сьогодні, зокрема у сфері ІТ, оскільки є потреба у документальному оформленні та виконанні короткострокових проєктів на замовлення. Безумовно для України це буде новий досвід, і лише практика та час покаже, наскільки вдасться посилити мобільність працівника та закріпити його більшу свободу вибору в реалізації права на працю.

Список використаних джерел:

1. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> - Text
2. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5161&conv=9> (дата звернення: 31.05.2022).
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08> (дата звернення: 31.05.2022).

ТИПОВІ СЛІДИ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

Володимир Михайлович ШЕВЦІВ,

здобувач Закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
<https://orcid.org/0000-0002-4836-0895>

Одним із невід'ємних структурних елементів криміналістичної характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є типові сліди, адже, як удадо зазначає Н.А. Сьоміна, «дані про механізм вчинення злочину містяться у джерелах криміналістично значимої інформації, що утворюється внаслідок відображення злочинної події в навколишньому середовищі» [1, с. 161]. Іншими словами, будь-яке кримінальне правопорушення характеризується інформаційним відображенням події кримінального протиправного діяння ззовні, що, своєю чергою, дозволяє дійти висновку стосовно способу вчинення діяння та особи злочинця [2, с. 342]. Через що особливого значення під час встановлення обставин учинення кримінального правопорушення, у тому числі незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, відводиться діяльності слідчого (дознавача) з виявлення слідів кримінального правопорушення (його відображення), їх дослідження та надання правильної інтерпретації [3, с. 119]. Не дарма, серед основних умінь співробітників правоохоронних органів, у тому числі підрозділів досудового розслідування, виокремлюють вміння «читати» сліди кримінального правопорушення [4, с. 122].

Як зазначають Ю.О. Гресь та В.В. Тищенко, слідова картина, що утворюється на місці події, являє собою складний комплекс різнопланових слідів, що відображають механізм вчинення злочину, поведінку потерпілого та злочинця до і після вчинення злочину, наявність чи відсутність на місці вчинення злочину осіб, які могли стати свідками протиправного діяння, емоційний стан та мотиви злочинця, його особисте ставлення до потерпілого тощо [5, с. 138; 6, с. 407]. А.А. Мацола також акцентує увагу на тому, що слідова картина кримінального правопорушення, насамперед, є цілісною системою речових джерел кримінально-релевантної інформації про механізм протиправного діяння [7, с. 117].

У контексті вищезазначеного варто виокремити типові сліди незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Проте спочатку потрібно з'ясувати, що в криміналістичній науці розуміють під поняттям «слід кримінального правопорушення».

Так, В.Ю. Шепітько у криміналістичному енциклопедичному словнику зазначає, що термін «слід» прийнято вживати у вузькому та широкому розуміннях. У першому випадку під слідом пропонують розуміти матеріально-фіксоване відображення, а в другому – результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину [8, с. 201–202]. Тобто у вузькому розумінні слід кримінального правопорушення зводиться до слідів-відображень або, як їх ще називають, слідів-відбитків, а у широкому – це будь-які матеріальні й ідеальні сліди. При цьому до матеріальних слідів варто відносити й електронні (комп'ютерні) сліди, бо в механізмі вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги все частіше використовуються комп'ютерні й інформаційні технології.

Криміналістичну характеристику типових слідів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги варто здійснювати, керуючись широким підходом до трактування терміну «слід», шляхом виокремлення двох груп, а саме – матеріальних та ідеальних слідів.

Типові матеріальні сліди незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги представлені предметами вказаних кримінальних правопорушень (транспортними засобами, індивідуальними засобами захисту, лікарськими та медичними засобами, одягом, продуктами харчування і т. п.), документами (виписками з банківських рахунків, сертифікатами кінцевого споживача, деклараціями про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, гарантійними листами кінцевого користувача товарів, договорами купівлі-продажу, статутними й установчими документами, дозвільними документами й т. д.), записами на сторінках у соціальних мережах, переписуваннями в месенджерах та електронній пошті, мобільними телефонами, комп'ютерами, ноутбуками, грошовими купюрами, тощо.

Якщо говорити про ідеальні сліди, то під ними прийнято розуміти криміналістично значиму інформацію, сприйняту й відображену людиною у вигляді уявних (пам'ятних) образів, яка може бути ним відтворена у вербальній чи іншій формі або одержана з її пам'яті засобами, припустимими для використання в кримінальному судочинстві [7, с. 119]. Відповідно носіями ідеальних слідів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є свідки та підозрювані особи. При цьому свідками можуть бути службові особи митниць, Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, транспортних служб, органів місцевого самоврядування тощо; очевидці нецільового, з метою отримання прибутку, використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; працівники банківських установ; працівники благодійних організацій; волонтери; близькі особи, знайомі та колеги правопорушника.

Отже, типові сліди вказаної категорії кримінальних правопорушень представлені матеріальними (предметами гуманітарної допомоги, документами, записами на сторінках у соціальних мережах, переписуваннями в месенджерах та електронній пошті, мобільними телефонами,

комп'ютерами, ноутбуками, грошовими купюрами, тощо) й ідеальними (уявними образами в пам'яті свідків та підозрюваного) слідами.

Список використаних джерел:

1. Сьоміна Н.А. Механізм вчинення злочину: поняття та елементи. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3. С. 160–165.
2. Пчеліна О.В. Типові сліди злочинів у сфері службової діяльності. *Форум права*. 2017. № 5. С. 342–348. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1204355>. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_54.pdf.
3. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Формування доказів у кримінальному провадженні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 118–129.
4. Криміналістика: підручник для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський та ін. К.: АТІКА, 1998. 416 с.
5. Криміналістика: підручник / за ред. В.В. Тіщенка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 556 с.
6. Гресь Ю.О. Місце події як джерело інформації про особу злочинця. *Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.)* / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 407–409.
7. Мацола А.А. «Слідова картина» як елемент криміналістичної характеристики перешкодження законній професійній діяльності журналістів. *Науковий вісник Ужгородський національного університету. Серія ПРАВО*. 2018. Вип. 53. Том 2. С. 117–120.
8. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. акад. НАН України В.Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ

Влада Миколаївна ШКОДА,

*аспірантка кафедри трудового права та права
соціального забезпечення Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Українські вчені в загальному вигляді сходяться у стереотипному розумінні такої юридичної конструкції, як «правовий механізм». Зокрема, українська вчена Т.А. Шумейко констатує, що в спеціальній науковій літературі правовий механізм переважно розкривається, як «складна система, за допомогою якої досягається бажана мета, котра може бути належним чином в практичній дійсності досягнута лише за умови створення та функціонування правового механізму» [1, с. 171]. У свою чергу українська правниця Т.І. Тарахонич вважає, що правовим механізмом постає «певна конструкція, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретну юридичну ціль з дотриманням відповідної процедури» [2, с. 345]. Дослівно відтворюють зазначену інтерпретацію сутності правового механізму А.М. Перепелюк [3, с. 265] та З.І. Кравцова [4, с. 71]. Подібної позиції дотримується також юрист-трудовик М.В. Панченко, на думку якого, в широкому контексті правовим механізмом слід розуміти «закриту систему засобів і чинників впливу на суб'єктів права, завдяки якій нормативні вимоги до юридично значимої суспільної поведінки суб'єктів права знаходять свій практичний вияв» [5, с. 136]. Виходячи із відповідного підходу О.А. Дяченко зазначає, що під правовим механізмом слід розуміти «юридичний конструкт, який в юридичній науці використовується для окреслення певної системи інструментів і факторів, за рахунок яких уповноважений суб'єкт правомірним чином впливає на певні суспільні відносини: які потребують відповідного юридично значимого впливу (без відповідного впливу наявні ризики недосягнення практичної мети виникнення, перебігу, призупинення та припинення таких відносин); з метою створення бажаних умов здійснення цих відносин» [6, с. 93]. Таким чином, можемо дійти таких висновків:

1) правовий механізм в узагальненому вигляді є: а) юридичною конструкцією, яка окреслюється в теоретичній площині та має цілком очевидний об'єктивний вияв, будучи заснованою на правових принципах й на нормативно-правовій базі, охоплюючи відповідне коло суб'єктів права (зокрема, соціального права); б) системою взаємопов'язаних елементів, за допомогою яких досягається мета створення та дії відповідного правового механізму;

2) правовий механізм соціального захисту працівників митних органів – це цілісна система взаємопов'язаних інструментів, елементами якої є послідовно організовані заходи та способи соціального захисту працівників відповідного органу публічної служби для забезпечення належного рівня їх соціальної безпеки (в окремих випадках – також членів їх сімей), за якого

вони спроможні повноцінно задовольнити власні соціальні потреби та законні інтереси соціального характеру, не будучи ураженими соціальними ризиками (коли ці ризики не можуть бути усунені – їх негативний ефект підлягає мінімізації), враховуючи також, обумовленими характером трудових функцій, які працівники повинні виконувати за умовами трудового договору.

Відтак, приймаючи до уваги інтерпретації вченими сутності правового механізму забезпечення права на соціальний захист [див., напр.: 7, с. 8], доходимо думки, що *механізмом правового регулювання соціального захисту працівників митних органів* є юридична конструкція, якою позначається цілісна система суб'єктів, взаємопов'язаних інструментів (послідовно організовані заходи та способи) нормативно-правового регулювання соціального захисту відповідного кола працівників для забезпечення належного рівня їх соціальної безпеки (в окремих випадках – також членів їх сімей), за якого вони спроможні повноцінно задовольнити власні соціальні потреби та законні інтереси соціального характеру, не будучи ураженими соціальними ризиками (коли ці ризики не можуть бути усунені – їх негативний ефект підлягає мінімізації), враховуючи також, обумовленими характером трудових функцій, які працівники митних органів повинні виконувати за умовами трудового договору (контракту).

Таким чином, можемо дійти думки, що для механізму правового регулювання соціального захисту працівників митних органів характерним є наступне:

1) цей механізм має системно-організаційний характер, який узгоджується із метою соціального захисту працівників та спрямований на виконання комплексу завдань, досягнення цілей яких обумовлює досягнення мети соціального захисту працівників. У цьому контексті слід мати на увазі, що структуру цього механізму правового регулювання складають дві групи складових елементів: а) група основних складових елементів механізму правового регулювання соціального захисту працівників митних органів, а саме: по-перше, принципи соціального захисту працівників митних органів (враховуючи також спеціальні засадничі ідеї нормотворення); по-друге, норми чинного законодавства, які регулюють різні аспекти соціального захисту працівників митних органів, що можуть бути на такі рівні: рівень Конституції України; рівень міжнародно-правових актів; рівень законодавчих актів (законодавчі акти соціального права, законодавчі акти трудового права, законодавчі акти адміністративного права); рівень підзаконних актів; по-третє, суб'єкти нормотворчої діяльності, в результаті якої формується нормативно-правова основа для соціального захисту працівників митних органів; по-четверте, правовідносини і процедури соціального захисту працівників митних органів; б) група факультативних складових елементів механізму правового регулювання соціального захисту працівників митних органів, тобто: по-перше, акти правозастосування; по-друге, акти тлумачення юридичних норм;

2) зазначений механізм ґрунтується на загальній політиці держави (як соціальної держави) в соціальній сфері;

3) цей механізм створений та діє за принципом поєднання (в нормативній основі цього механізму та в базі, що продукує такий механізм) дії загальних норм соціального (також трудового) законодавства і спеціальних норм адміністративного законодавства (результат процесу експансії адміністративного права), які сукупно встановлюють соціально-правовий режим соціального захисту працівників митних органів

4) розглядуваний механізм в своїй дії враховує особливості (специфіку) трудової діяльності в цих органах публічної служби, а також передбачає диференціацію потреб соціального захисту різних груп працівників митних органів;

5) цей механізм, як спеціальний вид правового механізму соціального захисту працівників, в своїй дії поширює вплив (стосується) не на всіх працівників, а лише на тих з них, які працюють (в певних випадках – тих, що раніше працювали) в митних органах (також в окремих випадках – на членів їх сім'ї);

6) досліджуваний механізм передбачає створення, існування, організаційно-управлінське вдосконалення та повноцінне забезпечення діяльності комплексу суб'єктів, предметом відання яких охоплено забезпечення соціального захисту працівників митних органів.

Підводячи підсумок викладеному зазначимо, що механізм правового регулювання соціального захисту працівників митних органів є фундаментальною гарантією забезпечення соціальної безпеки працівників митних органів в Україні. З огляду на це, закономірним буде припустити, що вказаний правовий механізм також є ключовою обставиною виконання відповідним колом працівників їх трудових (службових) функцій в соціально безпечних умовах (оскільки саме за таких нормативних, фактичних умов можливе повноцінне, добросовісне і добросчесне виконання роботи, результатом якої є ефективне функціонування відповідних органів публічної служби). Крім того, примітним також є й те, що структура цього правового механізму формально є типовою для будь-якого механізму правового регулювання, однак, вирізняється з-поміж інших особливими об'єктом, предметом правового регулювання, сферою застосування, суб'єктним складом, нормативно-правовою основою та комплексом засадничих ідей, відповідно до яких неухильно повинна нормуватись діяльність із забезпечення соціальної безпеки працівників митних органів.

Список використаних джерел:

1. Шумейко Т.А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 8. С. 169-176.
2. Тарахонич Т.І. Правосвідомість та її місце в механізмі правового впливу. *Альманах права*. 2014. Вип. 5. С. 344-349.
3. Перепелюк А.М. Механізм правозастосування: структура та принципи організації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2012. № 3. С. 274-282.
4. Кравцова З.І. Поняття і теоретико-методологічна характеристика механізму конституційно-правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 70-74.

5. Панченко М.В. Правовий механізм забезпечення гідної праці державних службовців України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 455 с.

6. Дяченко О.А. Поняття та риси правового механізму реалізації прав осіб з інвалідністю у сфері трудових відносин. *Соціальне право*. 2020. № 4. С. 92-97. doi:10.37440/soclaw.2020.04.18.

7. Бориченко К.В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Одеса, 2020. 452 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ З ДЕРЖАВОЮ

Анатолій Петрович МИКОЛАЄЦЬ,

*канд. юрид. наук, доцент,
професор кафедри публічного
адміністрування Міжрегіональна
Академія управління персоналом*

Термін «громадськість» у контексті її участі у взаємодії з державою вживається як синонім категорії «громадянське суспільство». Останнє являє собою не просто сукупність індивідів, що об'єднані за спільною територіальною чи іншою ознакою, а спільність суспільно активних осіб, яким приналежні свої інтереси, які активно діють, вступають у правовідносини, спрямовують розвиток таких відносин, об'єднуються за відповідними спільними інтересам та цілями, а також впливають на трансформацію не лише громадських, а й державних інституцій. Відповідно, питання інституційного оформлення громадськості (громадянського суспільства) на сьогодні є одним із найбільш актуальних проблем, що потребують комплексного вирішення як на рівні науково-теоретичного доробку, так і шляхом внесення змін до чинного законодавства, формування ефективної системи нормативно-правових актів, що забезпечать сприяння утворенню, визнанню та функціонуванню інститутів громадянського суспільства, їх активну участь у взаємодії з державою та виконання інших функцій та завдань.

Щодо чинного законодавства, то за системним тлумаченням норм Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», можна прийти до висновку про те, що до інститутів громадянського суспільства слід віднести громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об'єднання, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства. За постановою зазначено, що це є інститути громадянського суспільства, які можуть ініціювати проведення консультацій з громадськістю з питань, не включених до орієнтовного плану, шляхом подання відповідних пропозицій громадській раді або безпосередньо органу виконавчої влади.

За постановою, до складу громадської ради можуть бути обрані представники громадських об'єднань, релігійних, благодійних організацій, творчих спілок, професійних спілок та їх об'єднань, асоціацій, організацій роботодавців та їх об'єднань, засобів масової інформації (далі - інститути громадянського суспільства), які зареєстровані в установленому порядку [1].

Таким чином, оскільки цілями зазначеного вище нормативно-правового акту не є визначення понять у сфері взаємодії держави та громадськості, а врегулювання окремих спеціальних питань такої взаємодії,

то, на нашу думку, не варто запропонований у ньому перелік суб'єктів, які слід вважати інститутами громадянського суспільства, вважати остаточною та вичерпним. До того ж, наведений перелік сформований як перелік тих суб'єктів, які можуть ініціювати проведення консультацій з громадськістю – тобто це коло суб'єктів, які нормотворець за відомими йому причинами відніс до тих суб'єктів, які можуть реалізувати конкретну форму взаємодії. Також у контексті дослідження нашого більш широкого питання – суб'єктів взаємодії держави та громадськості в цілому виникає ще питання невизначеності статусу громадських рад як суб'єкта взаємодії. Адже громадські ради первинно не є інститутом громадянського суспільства, проте у структурі взаємовідносин «державо-громадськість» наділені колом чітких повноважень, у постанові визначено їхній чіткий статус та склад, а також окремі процедури діяльності.

Аналізуючи інший нормативно-правовий документ – Указ Президента України від 27.09.2021 №487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки», вбачаємо схожий на запропонований у Постанові від 03.11.2010 № 996 підхід до визначення інститутів громадянського суспільства. Зокрема, за Стратегією, протягом 2016-2020 років кількість інститутів громадянського суспільства суттєво зросла. За даними Державної служби статистики України, відбулося збільшення кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання: громадські організації - на 22149 (з 70321 станом на 1 січня 2016 року до 92470 станом на 1 січня 2021 року), громадські спілки - на 1122 (з 753 до 1875 відповідно), благодійні організації - на 4428 (з 15384 до 19812 відповідно), релігійні організації - на 3390 (з 23261 до 26651 відповідно), творчі спілки (інші професійні організації) - на 38 (з 279 до 317 відповідно), професійні спілки та їх об'єднання - на 2392 (з 26321 до 28713 відповідно), органи самоорганізації населення - на 234 (з 1415 до 1649 відповідно).

На сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проектів, захисту довкілля, проведення аналізу реалізації державної політики, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших. Проблемним питанням є низький рівень інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства, відсутність стабільного залучення професійних кадрів та фінансових і матеріальних ресурсів, сталих практик партнерства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом [2]. Поряд з тим, за Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411-VI, а зокрема, ст. 5, що визначає засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства, можна зробити висновок про те, що законодавець до таких інститутів насамперед відносить політичні партії та об'єднання громадян. Також у Законі вжито збірне поняття «громадськість» [3].

Отже, вважаємо, що суб'єктами взаємодії держави та громадськості, що представляють громадськість, є ширше та багатоманітніше коло осіб, аніж ті, що визначені у проаналізованих нормативно-правових актах. При визначенні системи таких суб'єктів вважаємо за доцільне взяти до уваги те, що суб'єкт взаємодії – це обов'язково така автономна та індивідуалізована правова субстанція, яка наділена правами, обов'язками або повноваженнями у сфері взаємодії з державою, є виразником інтересів громадськості у будь-якому її прояві та обсязі, та являються створеними за волевиявленням членів громадськості, інституціоналізуючи або уособлюючи її діяльність.

Тому пропонуємо до суб'єктів взаємодії держави та громадськості зі сторони громадськості відносити таких суб'єктів: фізичні особи; фізичні особи-підприємці; юридичні особи приватного права; непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до чинного законодавства (наприклад, ОСББ); громадські організації; громадські спілки; благодійні організації; релігійні організації; творчі спілки; професійні спілки та їх об'єднання; органи самоорганізації населення; політичні партії; недержавні засоби масової інформації; організації роботодавців та їх об'єднання. Також суб'єктами взаємодії держави та громадськості зі сторони громадськості можуть виступати дорадчі органи при органах державної влади, - громадські ради, Національна тристороння соціально-економічна рада, інші подібні тимчасово-консультативні органи.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2010 №996. *Урядовий кур'єр*. 2010. №211
2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 №487/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. №188
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 №2411-VI. *Голос України*. 2010. №132

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Олеся Юріївна КАЙДАШ,

*кандидат юридичних наук, головний
спеціаліст відділу контролю за наданням освіти
дорослим, департаменту контролю у сфері
вищої, фахової передвищої і освіти дорослих
Державної служби якості освіти України*

Вадим Петрович ГРОХОЛЬСЬКИЙ,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін,
трудового і аграрного права Державного
біотехнологічного університету*

Вивчаючи питання виконання рішень Європейського суду з прав людини, винесених Судом щодо держави Україна, слід зазначити, що нині Європейський суд з прав людини є єдиним у світі міжнародним судом, в який особа може звертатися зі скаргою на державу щодо порушення державою її прав і свобод, але тільки тих, що передбачені у Конвенції із захисту прав людини й основоположних свобод і протоколів до неї, причому такою особою може бути тільки та, що знаходиться під юрисдикцією хоч однієї із держав-підписантів Конвенції.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) – постійно діючий міжнародний судовий орган, заснований Радою Європи з метою захисту громадян її держав-членів, виявлення порушень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у країнах, що її підписали (сьогодні це 47 держав Європи), та перевірки дотримання державами прав і гарантій їх забезпечення, передбачених цією конвенцією. ЄСПЛ приймає до розгляду скарги щодо порушення прав людини державою (державними установами) після того, як відповідні скарги пройшли всі судові інстанції в цій державі та не були ними задоволені. Він не може виступати апеляційним органом щодо національних судів; проводити нові слухання у справах; скасовувати, змінювати чи переглядати ухвали національних судів або закони, прийняті на національному рівні. Сьогодні під юрисдикцією Європейського суду з прав людини перебуває близько 755 мільйонів людей [1]. Найважливішим чинником реалізації правозахисної функції Європейського суду з прав людини є чітке виконання конкретних судових рішень, починаючи із 11 вересня 1997 року, коли Конвенція та протоколи до неї набули чинності для України [2].

Актуальність проблеми виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні полягає в тому, що нині до Європейського суду від громадян України направляється досить велика кількість заяв, пов'язаних з

порушенням державою Україна прав, передбачених Конвенцією і протоколами до неї, причому з кожним роком їх потік збільшується.

Статистичні дані направлених від громадян України на розгляд Європейського суду з прав людини заяв показують, що стосовно України Європейського суду з прав людини у період до 2004 року було винесено 23 рішення. За весь 2005 рік було ухвалено 120 рішень, із яких 119 констатували порушення державою Україна прав і свобод громадян [3, с. 546].

Так, протягом 1997–2009 рр. на розгляд суддів Європейського суду з прав людини надійшло 27 тис. заяв проти України (з них 16 тис. 224 заяви визнані неприйнятними або були такими, що не внесені в реєстр справ). Станом на 1 жовтня 2010 року із загальної кількості 139 тис. 700 нерозглянутих заяв, які перебували безпосередньо на розгляді суддів Європейського суду, 10 тис. 850 заяв (7,8 %) подані проти України. За цим показником, Україна зайняла четверте місце після Росії, Туреччини та Румунії. На 1 жовтня 2010 року Європейським судом з прав людини загалом ухвалено 662 рішення по суті стосовно України. Лише у чотирьох з них Суд встановив відсутність порушення Конвенції повністю (у ряді рішень встановлено відсутність порушення частково) [4, с. 271].

Свого часу голова Верховного Суду України Маляренко зазначав, що коли оцінюється робота українських судів з точки зору європейських стандартів, то треба знати, що за останні 11 років, зокрема станом на вересень 2012 року, Європейський суд з прав людини ухвалив проти України 1 282 справ, в яких зафіксовано 1 405 порушень Європейської конвенції з прав людини [5].

Станом на 31 грудня 2013 року на розгляді в Європейському суді перебувало 13 700 справ проти України, що становить 13,3 % від загальної кількості справ, які були в цілому на розгляді ЄСПЛ. Порівняно з іншими державами Україна перебувала на четвертому місці після Росії, Туреччини та Італії за кількістю справ, які перебувають на розгляді Європейського суду. Крім них, Європейський суд визнав неприйнятними 8 049 заяв українських громадян. При цьому щодо 2 827 справ Європейський суд з прав людини веде комунікацію з українським Урядом [6].

У щорічному звіті про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини за 2014 рік зазначається, що станом на 30.11.2014 в Європейському суді загалом перебувало 71 600 справ проти держав-сторін Європейської Конвенції, з них 13 600 справ, а це 13,3 % від загальної кількості справ, справи проти України. За цим показником у зазначений період Україна займала перше місце за кількістю справ, які перебувають на розгляді Європейського суду з прав людини [7].

Європейський суд з прав людини є єдиним міжнародним судовим органом, юрисдикція якого обов'язкова для країн-членів Ради Європи, які ратифікували Конвенцію та протоколи до неї. Передбачив побудову контрольного механізму, створеного Конвенцією, протоколами до неї, Європейським судом з прав людини, іншими правовими документами Ради Європи, які регулюють зазначені питання. Європейський суд діє на європейському просторі країн-підписантів Конвенції згідно з регламентом Європейського суду з прав людини, чинна редакція якого схвалена на пленарному засі-

данні Суду у 2010 році [8]. Таким чином, Європейський суд з прав людини безпосередньо розповсюджує свою юрисдикцію щодо громадян держав-підписантів Конвенції, тобто з моменту вступу у дію положень Конвенції стосовно тієї чи іншої держави, рішення Європейського суду з прав людини, винесені щодо конкретної національної держави, є для неї обов'язковим і підлягають виконанню нею.

Виконання рішення Європейського суду з прав людини, винесеного щодо конкретної національної держави, починається з моменту набуття цим рішенням статусу остаточного, що передбачено ст. 44 Конвенції і покладено на відповідні інституції держав-відповідачів рішень Європейського суду з прав людини. Слід зазначити, що вчені-адміністративісти пропонують розглядати виконавче провадження в трьох основних аспектах: як інститут адміністративного процесу; як процедуру вчинення виконавчих дій; як конкретну справу, що перебуває на виконанні у відповідних органах державної виконавчої влади [9, с. 21–22; 10, с. 117–119].

Ця думка цілком належить і до виконання рішень Європейського суду з прав людини прийнятих Судом щодо України. Тому як інститут адміністративного процесу, виконання рішень базується на сукупність норм, що регулюють відносини, які виникають між органами та посадовими особами, що здійснюють виконавчі дії, з одного боку, та іншими суб'єктами виконавчого провадження (наприклад, стягувачем або боржником) з приводу реалізації рішень Суду – з іншого; як процедуру вчинення виконавчих дій – це діяльність уповноважених на це органів і посадових осіб, направлена на реалізації рішення Суду з її початку до закінчення; і як конкретну справу, що перебуває на виконанні у відповідних державних органах чи посадових осіб, що зобов'язані виконувати рішення Суду. Розглядаючи виконання рішень Європейського суду з прав людини як інститут адміністративного процесу, можна виокремити такі його ознаки: 1) орган представництва входить до системи органів Міністерства юстиції України, тобто виконує рішення Європейського суду з прав людини як орган виконавчої влади, а це є функція органу державного управління. Також до функцій державного управління можна віднести контроль за діями державних органів і посадових осіб, що виконують рішення Європейського суду з прав людини; 2) орган представництва має визначений законодавством правовий статус органу виконавчої влади, а його працівники є державними службовцями; 3) органи, посадові особи, що виконують рішення Європейського суду з прав людини, є інституціями, що здійснюють адміністративні дії; 4) правовідносини, які виникають у зв'язку з виконання рішень Європейського суду з прав людини, слід визначити як адміністративно-процесуальні.

Виходячи з визначення виконавчого провадження як адміністративно-процесуального інституту можна дійти висновку, що відносини, які виникають при виконанні рішень Європейського суду з прав людини в Україні, є також адміністративно-процесуальними. Тому можна зазначити, що реалізація рішень Європейського суду з прав людини в Україні – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб направлена на забезпечення виконання, а також застосування в

адміністративній практиці рішень Європейського суду з прав людини, винесених Судом щодо України, з метою захисту передбачених у Конвенції і протоколах до неї порушених державними інституціями прав, свобод заявника (стягувача) – громадянина України.

Адміністративний процес включає в себе три складові: адміністративні процедури, адміністративну юрисдикцію, адміністративну юстицію, де адміністративні процедури – це впорядковані в нормативному порядку дії органів виконавчої влади, їх посадових чи службових осіб та утворюваних цими органами державних установ, спрямованих на реалізацію передбачених законодавством або підзаконними нормативними правовими актами прав і свобод громадян, прав і законних інтересів організацій [11, с. 5].

Говорячи про виконання в Україні рішення Європейського суду з прав людини, яке винесене Судом проти держави Україна, слід мати на увазі, що воно повинно набрати статус остаточного і тільки потім підлягає виконанню. Конвенція захисту прав людини і основоположних свобод не встановлює чітко визначеного механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, який був би однаковим та обов'язковим для застосування усіма державами-підписантами Конвенції. Такий механізм встановлюється національним законодавством кожної окремої держави або взагалі може бути і не передбачений національним законодавством тієї чи іншої держави-підписанта Конвенції та протоколів до неї.

В Україні у лютому 2006 року був прийнятий Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» [8], подібного якому немає в будь-якій іншій країні, яка підписала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», по-перше, поширюється на виконання остаточних рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України, якими встановлені порушення Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, по-друге, закон поширюється на виконання остаточних рішень Суду щодо справедливої сатисфакції у будь-якій справі проти України; по-третє, дія закону поширюється на виконання рішень Європейського суду щодо дружнього врегулювання справ проти України; по-четверте, дія закону поширюється на виконання рішень Європейського суду щодо схвалення умов односторонньої декларації у справи проти України [11, с. 5]. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зафіксував на законодавчому рівні систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень Європейського суду з прав людини та запобігання новим порушенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Законом також запроваджено механізм взаємодії органів державної влади у процесі виконання рішень Суду та розписано дії органів та посадових осіб, відповідальних за вжиття заходів індивідуального та загального характеру. Звернення рішення до виконання в частині виплати відшкодування здійснюється відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Виконання рішень Європейського суду з прав людини за справами, прийнятими Судом проти України, пов'язано також із застосуванням додаткових заходів індивідуального характеру, зокрема це: а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який заявник (стягувач) мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*); б) інші заходи, передбачені у рішенні Європейського суду з прав людини. Відновлення попереднього юридичного стану заявника (стягувача) здійснюється шляхом: повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі; повторного розгляду справи адміністративним органом.

Важливим питанням виконання судових рішень є визначення справедливої сатисфакції та її практичне забезпечення в рамках виконавчого провадження. Причому слід мати на увазі, що Суд, діючи з метою виконання судових рішень, фактично надає можливість державі-відповідачу самостійно забезпечити відповідну компенсацію заявникові, який визнаний жертвою порушення Конвенції. Тому питання про справедливу сатисфакцію може вирішуватися виходячи з різних обставин, а також із розуміння державою механізмів, обсягів та строків компенсації для потерпілої особи.

Список використаних джерел:

1. Севостьянова Н. І. Звернення до Європейського суду з прав людини як реалізація прав на правосуддя / Н. І. Севостьянова. *Реферат Циклу наукових праць на здобуття щорічної премії Президента України для молодих вчених* / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2014. 14 с.
2. Конвенція по захисту прав людини і основоположних свобод (зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року та Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації захисту / за заг. ред В. Б. Авер'янова. К.: Наукова думка, 2007. 587 с.
4. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія. К. : Алерта; КНТ; Центр навчальної літер, 2008. 472 с.
5. Курінний А. Слабкі ланки української судової системи. *Юридичний вісник України*. 2013. № 43. 26 жовтня – 1 листопада.
6. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини за 2013 рік. URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/34905>.
7. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини за 2014 рік від 14 січня 2015 року № 12.0.1-9/168 URL: <http://just.ks.ua/news/zvit-uryadovogo-upovnovazhenogo-u-spravah-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-za-2015-rik/>.
8. Регламент Європейського суду з прав людини. Страсбург, 10 червня 2010 рік URL: <http://document.ua/reglament-evropeiskogo-sudu-z-prav>.
9. Теліпко В.Е. Науково-практичний коментар законів України «Про виконавче провадження», «Про державну виконавчу службу», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». К. : Центр учбової літератури, 2011. 616 с.
10. Фурса С. Я. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Науково-практичний коментар, КНТ, 2008. 1172 с.
11. Адміністративний процес: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция» и «Государственное и муниципальное управление» / В. П. Волкова и др. 3-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2014. 175 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Анна Олександрівна ЧАНЦЕВА,

*аспірант відділу організації освітньо-наукової
підготовки Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0009-2065-0362>*

Досліджуючи та ретельно аналізуючи сучасний стан справ у сфері правового регулювання та належного адміністративно-правового забезпечення повсякденної функціональної діяльності патрульної поліції України, вітчизняні та зарубіжні правознавці, безумовно, знаходять чимало недоліків у ньому.

Звичайно, що враховуючи таку суттєву значимість патрульної поліції та її важливої ролі для держави і суспільства, а саме її положення як державного правоохоронного органу з виключними (ексклюзивними) повноваженнями на здійснення нагляду та контролю за безпекою дорожнього руху на дорогах і автошляхах України, а також повноваженнями з нагляду за дотриманням усіма без виключення учасниками дорожнього руху, Правил дорожнього руху, а також повноваженнями патрульної поліції на пряме втручання у дорожню обстановку та на здійснення прямої взаємодії з учасниками дорожнього руху, усе це може пояснювати певні складності, які виникають у процесі розробки та запровадження якісного законодавства у цій сфері.

Проте, не можна не відзначити, що за останні декілька років патрульна поліція України продемонструвала рішуче покращення якості своєї безпосередньої функціональної діяльності, а також отримала збільшення своїх реальних практичних можливостей щодо більш успішної та повноцінної реалізації своїх повсякденних функцій. Усім цим, у значній мірі, патрульна поліція має завдячувати чинному законодавчому забезпеченню своєї діяльності з боку держави.

Слід зауважити, що хоча чинний Закон України «Про Національну поліцію» 2015 року визнається найкращим з тих правових актів, які регулюють діяльність правоохоронного органу (особливо у системі МВС), що були поки що прийняті та запроваджені за всю історію України, він не є ідеальним і з самого початку мав певні недоліки, визначені вітчизняними та зарубіжними правознавцями.

А станом на сьогодні до цього Закону з'явилося ще більше претензій, адже з початком повномасштабного злочинного вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року деякі норми та положення вказаного нормативно-правового акту втратили свою актуальність або потребують негайного змістовного доповнення.

Зокрема, на наш погляд, а також відповідно до тез, тверджень і наукових поглядів значної кількості вітчизняних правознавців активна роль патрульної поліції в обороні держави, а точніше ті конкретні функції, які здійснювалися патрульними поліцейськими для активної та дієвої допомоги силам оборони України, особливо у перші тижні від початку повномасштабної війни, мають бути чітко визначені та законодавчо закріплені у самі найближчі часові терміни.

Повертаючись до проблематики, пов'язаної з особливостями та доцільністю окремих положень Закону України «Про Національну поліцію», перш за все по відношенню до необхідності удосконалення законодавчого (правового) забезпечення повсякденної функціональної діяльності патрульної поліції, ми зазначимо, що проблема тут полягає ще і в тому, що вказаний нами чинний Закон є комплексним і надає правове підґрунтя для повсякденного функціонування не лише патрульної поліції, а й усім іншим структурним підрозділам Національної поліції.

Враховуючи той факт, що патрульна поліція України є внутрішнім структурним підрозділом Національної поліції України, яка, у свою чергу, є внутрішнім (хоча і у певній мірі автономним) елементом у системі МВС, ми констатуємо складність у вдосконаленні вказаного Закону.

Адже, беручи до уваги вищевикладені обставини, необхідно буде констатувати, що разом із внесенням (запровадженням) тих чи інших змін до чинного Закону, пов'язаних із удосконаленням діяльності патрульної поліції, то скоріше за все доведеться запроваджувати такі самі зміни й у повсякденну діяльність інших внутрішніх структурних підрозділів, наявних у складі Національної поліції.

Більше того, наголошується, що у випадку припинення дії усього вищевказаного Закону України «Про Національну поліцію», у зв'язку з його повною заміною на певний новий нормативно-правовий акт, який би замість чинного Закону здійснював правове регулювання у правоохоронній сфері, віднесеної до компетентності системи Міністерства внутрішніх справ, то це б на деякий час ще більше ускладнило б ситуацію у сфері правового забезпечення діяльності як патрульної поліції, так й інших внутрішніх структурних підрозділів Національної поліції.

У контексті цього зазначимо, що, на наш погляд, до вирішення проблематики питань, пов'язаних безпосередньо з правовим регулюванням і законодавчим забезпеченням повсякденного функціонування патрульної поліції та інших правоохоронних підрозділів Національної поліції та системи МВС, має бути застосований добре продуманий та збалансований підхід.

Такий підхід мусить включати в себе адекватне розуміння реальності, яка склалася в Україні після 24 лютого 2022 року, а також усвідомлення того, що суспільні правовідносини майже у будь-якій сфері суспільної життєдіяльності є динамічними, а тому завжди має зберігатись можливість внесення швидких і якісних змін до чинних нормативно-правових актів без ризику того, що їх нормальне правове забезпечення може бути порушене вказаними змінами.

Ми також рішуче підтримуємо необхідність запровадження реальних змін у чинний стан правового забезпечення діяльності патрульної поліції та інших підрозділів Національної поліції.

Необхідно також підкреслити важливість і високу необхідність тієї ролі, яку відіграє позиція держави й особливо її політичного керівництва у питаннях, пов'язаних з діяльністю державних правоохоронних органів.

Відмітимо, що у розвинутій ліберально-демократичній країні, у якій наявне реальне, а не лише деклароване верховенство права, єдиною, як публічно-офіційною, так і приватною позицією політичного керівництва держави, має бути повна і абсолютна підтримка незалежності та політичної незаангажованості правоохоронних органів.

Більше того, сама державна влада, а точніше її представники, має сама дотримуватися принципу повного невтручання у процесуальну, або будь-яку іншу діяльність правоохоронних органів.

У тому числі це стосується таких речей як не блокувати ті чи інші розслідування, здійснювані правоохоронними органами і не намагатися надати правопорушникам шанс уникнути відповідальності.

Поруч із цим жоден з представників політичного керівництва держави також не повинен мати права або можливості на спрямування (наведення) правоохоронних органів держави на конкретних суб'єктів (учасників) суспільних правовідносин.

Інакшими словами керівництво держави не повинно мати права та можливості для використання правоохоронних органів держави у якості інструменту для задоволення власних, персональних потреб або для досягнення протиправних цілей.

Зокрема, зазначається, що серед подібних цілей зазвичай згадуються спроби керівництва держави використовувати правоохоронні та інші силові структури задля кримінального переслідування своїх політичних й ідеологічних опонентів з метою залякування останніх або у спробі змусити їх змінити свої позиції чи хоча б перестати висловлювати та демонструвати їх публічно.

Національна поліція України є принципово новим прозорим правоохоронним органом (найбільшим в Україні за чисельністю працівників), який функціонує на основі високих моральних засад і принципів, а також здійснює свою повсякденну діяльність виключно у повній відповідності до принципів, норм і приписів нормативно-правових актів чинного законодавства України.

У першу чергу, мова йде про вищевказаний і детально розглянутий чинний Закон України «Про Національну поліцію» 2015 року, який хоча і містить певні недоліки і навіть визнається деякими вітчизняними та зарубіжними дослідниками у галузі адміністративного права відверто застарілим (у тому числі, у зв'язку зі зміною об'єктивної реальності в державі після початку повномасштабного злочинного вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року), проте, все ж таки, є ключовим нормативно-правовим актом чинного законодавства України, який здійснює основний масив правового регулювання та законодавчого забезпечення повсякденного функціонування Національної поліції України.

Хоча ми і підтримуємо ідею із заміною чинного Закону України «Про Національну поліцію» на більш досконалий нормативно-правовий акт або внесення змін до чинного Закону, з метою досягнення ним повної відповідності актуальному стану справ у контексті нинішньої діяльності внутрішніх структурних підрозділів Національної поліції України, у тому числі й патрульної поліції, ми також наголосимо на тому, що така заміна має бути якісною і надійною.

А саме, мова йде про те, що така суспільно-важлива сфера, як правоохоронна система та її повсякденне функціонування (Національна поліція є одним з ключових елементів правоохоронної системи), повинна бути врегульована якісним правовим забезпеченням, закріпленим у такому нормативно-правовому акті чинного законодавства, який би враховував усі актуальні потреби Національної поліції, відповідав чинному функціоналу поліцейських підрозділів тощо.

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) ЗА ДОДЕРЖАННЯМ І ВИКОНАННЯМ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Віталій Васильович МЕЛЬНИК,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права*

<https://orcid.org/0009-0001-8274-0517>

Практична діяльність щодо здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки відображається у функціях, які виконують спеціально уповноважені суб'єкти за відповідним напрямом. У тлумачних словниках української мови функція – це: діяльність, обов'язок, робота; зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта в певній системі відносин (наприклад, функція грошей); роль, що її виконує певний соціальний інститут чи процес стосовно цілого (наприклад, функція держави, родини в суспільстві); явище, що залежить від іншого та змінюється в міру зміни цього іншого явища; робота, виконана органом, організмом; роль, значення чого-небудь; обов'язок, коло діяльності; обов'язок, коло діяльності; призначення, роль [1, с.707].

Виділяючи функції державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки до останніх слід віднести наступні:

– правоохоронна функція. О.Л. Соколенко відмічає, що правоохоронна функція це комплексний, цілісний пріоритетний напрямок державної політики, спрямований на забезпечення відповідно до засад верховенства права та пріоритету прав людини охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [2, с.851]. Тож, правоохоронна функція держави є одним із головних напрямів досягнення верховенства права в Україні, що своєю чергою є важливою ознакою правової держави та займає головну роль у системі функцій демократичної держави. Ефективне виконання цієї функції є індикатором забезпечення гарантій держави з дотримання прав та свобод людини, які являють собою визначальну спрямованість держави. Навпаки, не забезпечення державою правопорядку є руйнуванням фундаменту відносин, на яких будується демократичний напрям розвитку країни. Надаємо власну дефініцію поняттю. Правоохоронна функція держави – це головний напрям діяльності держави, який полягає у забезпеченні виконання державою перед людиною конституційних гарантій, спрямованих на збереження та охорону найвищої соціальної цінності, та охоплює всі внутрішні і зовнішні відносини держави [3, с.36]. Таким чином, в контексті представленої проблематики правоохоронна функція державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки полягає у тому, що відповідна діяльність, апріорі, є інструментом захисту прав, свобод та інте-

ресів людини і громадянина у різних сферах суспільного життя. Окрім того, контрольно-наглядова діяльність, у досліджуваному контексті, є також засобом захисту навколишнього середовища;

– інформаційна функція. У широкому розумінні інформаційна функція – це загальносоціальна головна функція держави, в якій можна виділити дві похідні функції: функцію інформаційного забезпечення діяльності держави в цілому, її органів, установ, посадових осіб та інформаційно-комунікативну функцію, тобто функцію інформаційного обслуговування громадян — діяльності державних і суспільних органів, організацій, установ, посадових осіб щодо задоволення потреб і законних інтересів громадян в одержанні необхідних зведень, повідомлень, знань, що стосуються політичних, економічних, соціально-культурних і соціально-побутових сторін життєдіяльності держави, особистості, суспільства [4]. Зміст вказаної функції державного нагляду (контролю) у сфері пожежної безпеки полягає у наступному: по-перше, отримання наглядовими органами всі необхідні дані про стан підконтрольного об'єкта, на основі чого приймаються відповідні, об'єктивні рішення; по-друге, підконтрольні об'єкти отримують всю необхідну інформацію для того, щоб створити належний рівень пожежної безпеки в країні;

– правозастосовна функція. Це діяльність системи органів виконавчої влади, що пов'язана з юридично владним волевиявленням відповідних суб'єктів та виданням індивідуальних актів управління. Конкретність юридичних приписів, що містяться в індивідуальних актах управління, виявляється передусім у тому, що за їх допомогою вирішуються індивідуальні адміністративні справи або конкретні питання [5];

– правозабезпечувальна функція. Зміст вказаної функції полягає у здійсненні діяльності, спрямованої на захист прав та свобод працівників у сфері пожежної безпеки;

– регулююча (корегуюча) функція. В словнику української мови регулювати – це впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі; домагатись нормальної роботи машини, установки, механізму і таке інше, забезпечуючи злагоджену взаємодію складових частин, деталей; зменшувати або збільшувати швидкість, величину; досягати потрібної сили, належного ступеня вияву чогонебудь [6]. Авторський колектив підручника «Кримінальне право» підкреслює, що регулювати – це не означає тільки розробити, встановити правила (розвісити знаки), але й підкорити реальну діяльність певному порядку, правилам, впливати на роботу механізму, домогтись потрібного протікання будь-якого процесу» [7, с.13]. Тож, вказана функція спрямована на те, що за допомогою контрольно-наглядової діяльності: по-перше, вбачається можливим упорядкувати діяльність підконтрольного об'єкта за відповідним напрямом; по-друге, скорегувати роботу підконтрольного об'єкта у разі виявлення відхилень від законодавчих вимог у сфері пожежної безпеки;

– профілактична функція. У широкому розумінні профілактика — це недопущення правопорушень взагалі, утримання окремих членів суспільства від противоправних проступків, тобто це діяльність по недопущенню порушень норм права членами суспільства. У вузькому значенні під профі-

лактикою ним розуміється діяльність, по-перше, по виявленню і усуненню причин конкретних правопорушень, а також умов, що сприяють їх вчиненню; по-друге, виявлення конкретних осіб, схильних до вчинення правопорушень, і проведення з ними необхідної роботи. Профілактика у широкому розумінні підкорена завданням попередження правопорушень як явища, а в вузькому — попередженню конкретних правопорушень з боку конкретних осіб [8, с.45-51]. Організація протипожежної профілактики – це система заходів, що забезпечують високу оперативну готовність особового складу, ефективне використання сил і засобів органів протипожежної профілактики, активне залучення громадських формувань, що беруть участь у забезпеченні техногенної безпеки на певних об'єктах [9];

– стабілізуюча функція. Стабілізуюча функція пов'язана із необхідністю протидії ризикам, що погіршують стан пожежної безпеки. На державу (в особі її уповноважених органів та їх посадових осіб) покладено обов'язок по здійсненню заходів, які б мінімізувати ризики виникнення пожеж. А відтак, держава повинна постійно контролювати і не допускати перевищення припустимих рівнів відповідних ризиків.

Таким чином, наведений вище перелік функцій державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки не претендує на вичерпність та повноту. Разом із тим, саме вони є практичним відображенням діяльності спеціально уповноважених суб'єктів за вказаним напрямом. Окрім того, вважаємо за необхідне законодавчо закріпити відповідні функції, що значно спростить теоретичні дослідження та правозастосовну практику.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Видавництво "Аконіт", 1998. Т.І: А-Є.910 с.; Т.ІІ: Ж-ОБД.910 с.; Т.ІІІ: ОБЕ-РОБ.927 с.; Т.ІV: РОБ-Я. 941 с.
2. Соколенко О.Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. *Форум права*. 2012. №4. С.847-852
3. Савицька Н.А. Правоохоронна функція держави та роль нотаріату в її реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 42 том 1 С.33-36
4. Климентьев О. П. Інформаційна функція Української держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 220 с.
5. Білоконь М.В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку. Монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 679с.
6. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 8, 1977. 480 с.
7. Кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гусавського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. К. : Істина, 2011. 1112 с.
8. Макаренко О. М. Щодо з'ясування терміну „профілактика правопорушень” та суміжних з ним понять. *Вісник Нац. ун-ту внутр. справ*. 2001. Вип. 22.С. 45–51.
9. Лозинський Ю. Р. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів протипожежної профілактики на залізничному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2010. 236 с.

ПОВНОВАЖЕННЯ, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ПРАВОВИЙ СТАТУС КЕРІВНИКА ОРГАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Олександр Васильович КОРОЛЬ,

*здобувач Закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
<https://orcid.org/0009-0007-4203-4443>*

Керівник органу Національної поліції як організатор управління повинен виконувати ряд важливих функцій щодо організації управління органом, формувати у підлеглих осіб розуміння необхідності належного виконання своїх посадових обов'язків, забезпечувати належний стан дисципліни та дотримання законності в органі управління. Це здійснюється шляхом надання керівнику певних повноважень, які здійснюються паралельно із повноваженнями керівника органу поліції як поліцейського, особи, яка уповноважена на виконання правоохоронних функцій держави. Таке співвідношення повноважень, наданих керівнику, є досить складним, так як передбачає виконання більшого обсягу роботи, оскільки на нього покладаються повноваження не тільки поліцейського, а саме керівника як організатора процесу, як виконавця керівних функцій, як лідера, як наставника тощо.

Зазначимо, що повноваження, які характеризують правовий статус керівника органу Національної поліції саме з точки зору його розгляду як суб'єкта забезпечення та дотримання дисципліни мають такі особливості: 1) повноваження керівника органу Національної поліції щодо забезпечення законності та дисципліни встановлюються у межах компетенції, що визначена для органу поліції в цілому та повноваженнями, які надані особі як керівнику; 2) повноваження керівника щодо забезпечення дисципліни та законності в органі поліції обумовлені необхідністю виконання покладених на орган поліції завдань та мети роботи правоохоронних органів в цілому; 3) повноваження щодо забезпечення законності та дисципліни, які покладено на керівника органу поліції мають офіційний характер, їх закріплення здійснюється у відповідних нормативно-правових актах, тобто визначаються на законодавчому рівні; 4) повноваження щодо дотримання законності та дисципліни мають використовуватися керівником виключно в інтересах служби та мають бути спрямовані на дотримання такого стану у роботі органу поліції, при якому забезпечується службовий порядок, службова дисципліна та законність роботи підлеглих осіб; 5) здійснення керівником органу поліції повноважень щодо дотримання законності та дисципліни гарантується законодавством; 6) правовий статус керівника органу поліції у питанні дотримання законності та дисципліни забезпечується відповідним обов'язком підлеглих осіб на виконання доручень та вказівок керівника, тобто такі доручення мають бути виконані саме тією особою, якій вони адресовані; 7) керівник в певних випадках може обмежити робо-

ту тієї чи іншої підлеглої особи з метою досягнення балансу дотримання законності та дисципліни. До таких випадків в цілому можна віднести повноваження керівника при виникненні конфліктів інтересів та необхідності запобігання та врегулювання конфлікту інтересів тощо.

Одним із ключових повноважень керівника у сфері забезпечення законності та дисципліни названо саме забезпечення належного рівня законності та дисципліни. Звичайно, це є досить громіздке визначення, а його трактування та розуміння також може бути досить широким. Втім, у нашому розумінні забезпечення законності та дисципліни варто розглядати саме в тісному взаємозв'язку з наданими керівнику повноваженнями, оскільки саме через повноваження керівник може здійснювати управління та безпосередній вплив на інших суб'єктів. Погодимось із думкою Д.О Новак, що «забезпечення службової дисципліни на державній службі має забезпечуватися насамперед такими умовами: 1) дотриманням чинного законодавства в службовій діяльності та виконанням правил внутрішнього трудового розпорядку державного органу; 2) вихованням і стимулюванням керівниками та іншими посадовими особами органів державної влади в підлеглих високих професійних і ділових якостей, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків, поваги до прав і свобод громадян; 3) поєднанням керівниками всіх рівнів методів переконання, виховання й заохочення із заходами дисциплінарної відповідальності щодо підпорядкованих державних службовців; 4) створенням необхідних організаційних, економічних та інших умов для ефективної службової діяльності з поєднанням повсякденної вимогливості керівників до підпорядкованих державних службовців із постійною турботою про них, виявленням поваги до їх честі й гідності, забезпеченням гуманізму та справедливості» [1, с. 144]. Ми повністю погоджуємось із наведеним вище твердженням та вважаємо, що наявність у керівника органу поліції не тільки відповідних повноважень щодо забезпечення законності та дисципліни, а й можливістю здійснення реального впливу на таких осіб підкріплюється можливістю реалізації тих чи інших дій та притягнення осіб до відповідальності у випадку необхідності.

Відзначимо, що повноваження керівника органу Національної поліції у питаннях забезпечення дисципліни та законності є досить широкими. І такі повноваження не закріплюються у одній єдиній статті профільного закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580-VIII [2] чи Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 № 2337-VIII [3]. Ці повноваження є більш ширшими, оскільки забезпечення законності та дисципліни починається із призначення особи на посаду, а отже включає в себе блок різноманітних питань кадрового забезпечення, накладення заохочень та застосування дисциплінарних стягнень, надання розпоряджень та наказів, проведення службового розслідування тощо. Дисципліна та законність супроводжує всю організаційну та кадрову роботу поліції, супроводжує виконання працівниками своїх посадових обов'язків, в тому числі й при спілкуванні з людьми, розгляду їх звернень тощо. З огляду на наведене вище та враховуючи те, що повноваження керівника органу поліції стосується досить значного кола правовідносин, доречним, на нашу думку, є їх виділення за певними на-

пряма робота керівника. Це є необхідним з метою більш кращого та повного дослідження розуміння участі керівника органу поліції у дотриманні законності та дисципліни саме в конкретних правовідносинах, які у роботі поліції є численними.

Отже, повноваження керівника органу Національної поліції як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності варто розглядати у контексті поділу таких повноважень на наступні види: 1) повноваження щодо вирішення кадрових питань; 2) повноваження щодо видання наказів, розпоряджень, доручень, вказівок, які мають виконувати підлеглі особи; 3) повноваження у сфері застосування заохочень до підлеглих осіб; 4) організаційні повноваження керівника органу поліції щодо забезпечення дисципліни та законності; 5) контрольно-процесуальні повноваження; 6) повноваження щодо здійснення каральних функцій та застосування примусу; 7) повноваження щодо розгляду звернень громадян, в тому числі й тих, які стосуються законності вчинення дій підлеглими особами та вчинення дій, які є проявами порушення законності; 8) повноваження щодо дотримання законності та дисципліни при вчинення процесуальних дій, які не пов'язані зі здійсненням заходів примусу, підвищення рівня професійної роботи поліцейських; 9) повноваження щодо здійснення оборонних функцій у період дії воєнного стану та війни в Україні; 10) повноваження щодо здійснення заходів з забезпечення особистої безпеки підлеглих осіб; 11) повноваження у сфері запобігання проявам корупції; 12) повноваження у сфері дотримання професійної етики та утвердження морально-етичних принципів у роботі поліцейських.

Як висновок зазначимо, що повноваження керівника як суб'єкта дотримання законності та дисципліни є досить широкими та в цілому стосуються всіх без виключення сфер діяльності та роботи поліції як органу в цілому, так і кожного окремого поліцейського. Створення відповідних умов для роботи поліцейських та дотримання ними законності та дисципліни є прерогативою роботи керівника, але підґрунтям такої діяльності все ж, на нашу думку, виступає саме належний рівень наданих керівнику повноважень.

Список використаних джерел:

1. Новак Д.О. Службова дисципліна державного службовця: сутність, ознаки, засоби забезпечення. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.] ; відп. за вип. М. В. Афанасьєва.* Одеса : Юрид. а-ра, 2015. Вип. 75. С. 139-145.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. *Офіційний вісник України.* 2015. № 63. Стор. 33. Стаття 2075
3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Офіційний вісник України.* 2018. № 54. Стор. 7. Стаття 188

ФАКУЛЬТАТИВНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СУДДІВ

Марина Анатоліївна БАРСУК,

*кандидатка юридичних наук,
<https://orcid.org/0000-0001-6560-1024>*

Судді відіграють особливу роль у розвитку держави як правового, демократичного та соціального утворення. Разом із тим, судді спроможні повноцінно виконувати таку роль лише тоді, коли їх професійне та особисте життя буде характеризуватись належним рівнем соціальної безпеки, досягнення чого часто констатується за результатами ефективного застосування заходів соціального захисту суддів. Ця обставина актуалізує (в контексті триваючої судово-правової реформи) питання комплексної оптимізації соціального захисту суддів, як громадян, як працівників, а також, як професійних публічних службовців зі статусом судді. Між тим, ефективність цієї реформи можна констатувати щонайперше тоді, коли врешті удосконаленою буде функціональна характеристика соціального захисту суддів. Зазначене є цілком закономірним в силу того, що ключовою рисою, котра характеризує динамічну природу і потенціал динамічного вияву соціального захисту суддів в Україні, є функції соціального захисту відповідного кола працівників з особливим трудовим статусом. У цьому контексті слід наголосити на тому, що функції соціального захисту сприяють загальній безпеці, самостійності та незалежності, які є необхідними задля ефективного виконання суддями своїх конституційних і трудових (непроцесуальних) обов'язків. Таким чином, покращення функціональних характеристик соціального захисту суддів має першорядне значення для успіху поточної судово-правової реформи.

Спершу зазначимо, що функціями соціального захисту суддів в Україні є цілісна система напрямів впливу на суспільні відносини і процеси стосовно забезпечення належного рівня соціальної безпеки суддів шляхом застосування до них заходів соціального захисту, які застосовуються уповноваженими на це суб'єктами соціального права та відображають соціально-правовий, демократичний і економічний характер розвитку держави, враховуючи значимість соціального захисту суддів в структурі гарантій забезпечення самостійності суддів і незалежності суду в Україні.

Як цілісна система, комплекс функцій соціального захисту суддів складається із основних (група загальних і група базових функцій), а також із факультативних функцій, яким по сьогодні не приділяється належна увага вчених, хоча функції соціального захисту працівників загалом вже широко дослідженні багатьма українськими науковцями, серед яких: В. В. Безусий [1], В. О. Гаврилюк [2], В. О. Журавель [3] та ін. учені.

Зазначимо, що факультативні функції є особливими напрямами впливу, що випливають з основних функцій соціального захисту, сприяючи комплексній об'єктивізації соціального захисту суддів в Україні, як праців-

ників з відповідним конституційним і трудовим статусом. Систему таких функцій соціального захисту складають наступні функції:

1) контрольно-профілактична функція соціального захисту суддів. Оскільки заходи соціального захисту суддів спрямовані на досягнення певного результату – забезпечення належного рівня соціальної безпеки суддів, для них властива також контрольно-профілактична функція, яка зосереджена на створенні механізмів: по-перше, моніторингу за: ефективністю здійснення таких заходів; за станом соціальної безпеки загалом та в результаті застосування заходів соціального захисту, зокрема; по-друге, контролю відповідності дій і рішень суб'єктів, які здійснюють заходи соціального захисту суддів, меті та завданням такого захисту; по-третє, пошуку резервів для уникнення формування умов, за яких суддя буде характеризуватись неналежним станом безпеки, що потребуватиме застосування до нього заходів соціального захисту (коли такі ситуації не є природними);

2) інноваційна функція соціального захисту суддів. Соціальний захист суддів характеризується зазначеною функцією в результаті визнання державою: важливості адаптивної та креативної діяльності суб'єктів системи соціального захисту суддів; неможливості створення ідеальної системи соціального захисту суддів, що повсякчас залишатиметься настільки ж ефективною у світі, який характеризується глобальними, загальнонаціональними та локальними викликами, що час від часу зазнають змін. У результаті цієї функції здійснюються наукові дослідження, впроваджуються інноваційні методи, способи та засоби соціального захисту суддів, удосконалюються процедури соціального захисту, правові статуси суб'єктів, відповідальних за соціальний захист суддів та ін. Таким чином зазначена функція соціального захисту заохочує до продукування та впровадження нових ідей, методологій та рішень, що врешті можуть призвести до максимізації ефекту попередження нових і подолання існуючих соціальних викликів і ризиків, приймаючи до уваги особливості правового статусу судді;

3) функція прихильності. Ця функція соціального захисту суддів є багатогранною. По-перше, функція прихильності сприяє збільшенню лояльності суддів до системи правосуддя та ідей права. Хоча й в ідеальному вимірі припускається, що суддею стає працездатний громадянин, що є доброчесним професіоналом, який бажає самовіданно служити ідеалам права, культивувати справедливість у суспільстві, слід констатувати, що судді – це люди, а стійка соціальна несправедливість, яку зазнають люди, є чинником нігілізації людини. Натомість, коли судді перебуватимуть у стані соціальної безпеки, а у разі виникнення соціальних ризиків, до них будуть застосовані адекватні заходи соціального захисту, такі працівники будуть спроможними в повній мірі відчувати захищеність, яка обумовлена належним функціонуванням системи правосуддя (насамперед суб'єктів суддівського самоврядування, суб'єктів суддівського врядування), а також національної системи соціального захисту. По-друге, функція прихильності сприяє збільшенню лояльності суспільства до держави та до посади судді, як до посади, яку займає захищений працівник з особливим статусом, на якого неможливо неправомірним чином вплинути й який, зважаючи лише на право, культивує справедливість у суспільстві незалежним чином. З цього приводу

слід наголосити на тому, що загалом «неавторитетність посади в органах публічної служби та недовіра суспільства до держави безпосередньо позначається на психофізіологічному благополуччю особи, котра займає таку посаду, а отже становить ризик для її соціальної безпеки, що потребує втручання у вигляді застосування в такій ситуації відповідних соціально-безпекових (антикризових) заходів реагування. По-третє, функція прихильності сприяє встановленню та зміцненню стійких взаємовідносин між суддями, службами підтримки та відповідними заінтересованими сторонами (звісно, в тій мірі, в якій ці зв'язки не вважаються корупційними, такими, що можуть бути пов'язаними з корупцією, в інший спосіб шкодити незалежності суду та самостійності суддів);

4) ідеологічна функція соціального захисту суддів. Виокремлена функція виконує низку соціально значимих ролей, серед яких: по-перше, вона об'єктивує ключові соціально-правові цінності (людиноцентризм, гуманізм, соціальна справедливість, соціальна рівність, соціальна солідарність, чесність та ін.), переносячи їх зі сторінок наукових праць та з текстів законодавчих актів у практичну дійсність, сприяючи переконанню суддів і суспільства в цілому у тому, що держава в дійсності продовжує свій розвиток крізь призму людиноцентризму, прагнучи задовольнити євроінтеграційні прагнення Українського народу; по-друге, соціальний захист суддів пропагує ідею реальності соціального захисту, а також потенціал держави задовольнити соціальну безпеку громадян (безпосередньо у контексті суддів це також має значення для підвищення інтересу серед юристів-професіоналів в задоволенні права на працю шляхом доступу до посади судді, що актуалізовано наразі кадровою кризою в системі правосуддя); по-третє, формує соціально безпечні умови буття судді (членів його сім'ї), в якій він спроможний більш чуйно розуміти усі спектри ідеології права, цінності соціального права, відображаючи такий стан правосвідомості у судових рішеннях.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що в процесі реформування соціальної безпеки суддів сьогодні вкрай необхідно враховувати, що система функцій соціального захисту складається з трьох груп функцій: загальних, базових і факультативних. При цьому, хоча факультативним функціям не завжди приділяється належна увага вченими та органами публічної влади, такі функції відіграють помітну роль у підвищенні загальної ефективності та адаптивності системи соціального захисту суддів у державі. Зосереджуючись на таких аспектах соціального захисту, як контроль, інновації, посилення лояльності та ідеологізація, суб'єкти системи соціального захисту суддів забезпечуватимуть постійний розвиток цієї системи, виконуючи ключові вимоги принципів соціального захисту суддів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Безусий В.В. Функції соціального захисту державних службовців. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 3 (65). С. 109-115. doi:10.32840/1813-338X-2019-3-18.
2. Гаврилюк В.О. Функції соціального захисту працівників публічної служби. *Соціальне право*. 2020. № 2. С. 29-34. doi:10.37440/soclaw.2020.02.05.
3. Журавель В.О. Зміст функцій правового регулювання соціального захисту працівників судової системи. *Юридична наука*. 2019. Т. 2, № 12 (102). С. 107-116.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЮРИДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Віталій Іванович СТАРОСТА,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0003-0615-5978>*

Юридичне забезпечення закладів вищої освіти - це комплекс правових норм, процедур, механізмів та дій, які реалізуються спеціально уповноваженими структурними підрозділами та спрямовані на створення необхідних умов правового, організаційного, кадрового характеру, тощо, задля ефективного функціонування ЗВО. Така діяльність включає: розробку, впровадження та контроль за дотриманням правових норм, що регулюють роботу закладу, а також забезпечує захист прав та інтересів студентів, викладачів, адміністративного персоналу та інших учасників освітнього процесу. Юридичне забезпечення включає в себе розробку внутрішніх положень, контрактів, правил та процедур, взаємодію з органами державної влади, виконавчими органами, судовими установами та іншими структурами, що мають відношення до діяльності закладу вищої освіти.

Для того, щоб більш змістовно розкрити сутність та зміст юридичного забезпечення закладів вищої освіти необхідно визначитись з її метою, завданнями та функціями. У сучасних філософських джерелах поняття «мета» описує один з аспектів поведінки та свідомої діяльності людини. Воно визначає передбачення результатів діяльності та способи їх досягнення за допомогою відповідних засобів. А відтак, мета служить засобом інтеграції різних дій людини в послідовність або систему.

Ю.Б. Корольов вказує, що при аналізі поняття «мета» у контексті організаційної діяльності, вона може бути описана як кінцевий стан, якого організація прагне досягти в майбутньому (ідеальне уявлення про майбутнє становище організації). Автор наголошує на необхідності дотримання певних вимог при формулюванні організаційних цілей: конкретність та вимірюваність; орієнтація у часі; реалістичність, досяжність, не перевищення можливостей організації; внутрішня логічність, взаємозв'язок та узгодженість; письмове формулювання. Цілі, які відповідають цим вимогам, виступають нормативами, за допомогою яких менеджер може оцінювати ефективність своєї майбутньої практичної діяльності. Кожна організація має багато різноманітних цілей, які утворюють складну структуру. Глобальна мета відображає причину існування організації з погляду суспільства (уявлення про суспільне призначення організації). Місія організації визначає причину існування організації з її власного погляду. Місія деталізує статус організації і надає орієнтири для визначення її завдань [1; 2].

З огляду на зазначене вище, мета – це кінцевий, бажаний результат, якого прагнуть досягти спеціально уповноважені суб'єкти в процесі здійс-

нення юридичного забезпечення закладів вищої освіти. Таким чином, метою юридичного забезпечення закладів вищої освіти – є створення правових та організаційних умов, за яких ЗВО будуть функціонувати на основі дотримання принципів верховенства права, законності, ефективності та стабільності, що в свою чергу є важливим елементом забезпечення та захисту законних прав, свобод та інтересів ЗВО як суб'єктів господарської діяльності та як спеціалізованих установ, що реалізують послуги із надання вищої освіти.

Досягненню вказаної мети має сприяти вирішення конкретних завдань. Як указує В.І. Фелик, поняття «мета» та «завдання» співвідносяться як ціле та часткове та як загальне та конкретне. Зокрема, говорячи про мету певної діяльності, мають на увазі те прагнення, задля якого ця діяльність здійснюється, тобто те, що планується досягти – її передбачуваний результат.

Що ж до завдань діяльності, то це проміжні результати, які досягаються в процесі виконання окремих дій. При цьому всі завдання об'єднує одна мета, яка слугує для них орієнтиром [3, с.98; 4, с.35–36].

Тож, на нашу думку, загальними завданнями юридичного забезпечення діяльності закладів вищої освіти є наступні:

- забезпечення відповідності усіх аспектів діяльності ЗВО вимогам чинного законодавства. Це включає створення умов для дотримання освітніх стандартів, правил прийому, академічної доброчесності, авторських прав, працевлаштування, охорона та захист прав студентів, тощо;

- підготовка, аналіз та рецензування різноманітних нормативних документів, зокрема: установчих актів, навчальних планів, положень про структурні підрозділи, контрактів, тощо. Вони також забезпечують виконання інших юридичних обов'язків, наприклад, документування рішень управління закладу, реєстрацію актів цивільного стану, тощо;

- представлення інтересів закладів вищої освіти в судах та перед іншими органами державної влади (у разі потреби). Вони можуть брати участь у судових процесах, арбітражних справах, трудових спорах, питаннях нерухомості тощо, щоб захистити законні права і інтереси закладу;

- консультування та надання правової підтримки адміністрації, викладачам, студентам та іншим працівникам ЗВО. Вони допомагають роз'яснювати правові норми, розробляти правила та процедури, вирішувати будь-які інші юридичні питання та спори;

- забезпечення та захист прав студентів стосовно отримання якісної освіти, участі у студентському самоврядуванні, соціальну підтримку, недискримінацію тощо;

- моніторинг змін в законодавстві, пов'язані з освітою, та оновлюють внутрішні правила та процедури відповідно. Вони також аналізують вплив нових правових норм на діяльність закладу і розробляють стратегії відповідного реагування.

Список використаних джерел:

1. Королев Ю. Б. Зміст поняття «мета» в управлінні й основні вимоги до правильно сформульованих цілей. Класифікація цілей організації // URL: http://lubbook.org/book_461_glava_8_15.Zm%D1%96stponjattja_%E2%80%9Cmeta%EF%BF%BD%EF%BF%BD.html
2. Гілін Є.О. Адміністративно-правові основи впровадження інноваційних технологій управління в діяльність органів місцевого самоврядування / Дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.07; Науково - дослідний інститут публічного права. Київ, 2017. 203 с.
3. Шилов В. В. Цілі та завдання профілактичного напрямку діяльності органів прокуратури. *Наше право*. 2014. № 8. С. 94–99.
4. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 479 с.

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Вікторія Сергіївна ВОЮЦЬКА,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*
<https://orcid.org/0009-0000-1014-9472>

Нормативно-правова основа контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні, яку складають акти різних рівнів нормативно-правового забезпечення цієї адміністративно-правової діяльності. Критично аналізуючи увесь масив діючого законодавства, котре стосується підприємницької діяльності, а також контролю і нагляду за цією діяльністю, можемо дійти думки, що розглядувану нами нормативно-правову основу складають три рівні нормативно-правових актів. По-перше, це конституційний рівень, на якому знаходиться Основний Закон України. По-друге, це законодавчий рівень, яким охоплено декілька підгруп законодавчих актів, а саме: 1) законодавчі акти цивільного та господарського законодавства, що містять норми про підприємницьку діяльність, становлячи основу господарського правопорядку в Україні; 2) законодавчі акти адміністративного законодавства, що стосуються підприємницької діяльності в Україні, що поділяються на такі підгрупи законів України: а) підгрупа законодавчих актів, які встановлюють адміністративно-правові режими організації та здійснення підприємницької діяльності й суміжні з ними галузеві правові режими; б) підгрупа законодавчих актів, які визначають загальний та спеціальний адміністративно-правовий статус суб'єктів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність за підприємницькою діяльністю в Україні; в) підгрупа законодавчих актів, які регулюють різні аспекти дії спеціального адміністративно-правового режиму контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні. По-третє, це рівень підзаконних нормативно-правових актів, якими забезпечується контрольно-наглядова діяльність за підприємницькою діяльністю в Україні. Зазначеним рівнем охоплено низку підзаконних актів, що регулюють різні аспекти організації та здійснення контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю, залежно від предмету відання суб'єкта нормотворчості, яким створюються такі підзаконні акти

Приймаючи до уваги позиції учених стосовно змісту предмету сучасного адміністративного права України [див., напр.: 1; 2], а також особливих рис адміністративно-правове регулювання [див., напр.: 1, с. 8-9; 2, с. 90], доходимо висновку, що:

1) норми адміністративного законодавства, будучи частиною механізму правового регулювання підприємницької діяльності, визначають основи контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю, адже саме з цих норм випливає, зокрема: а) мета і завдання цієї контрольно-

наглядової діяльності; б) коло суб'єктів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність за суб'єктами підприємницької діяльності, а також коло суб'єктів, щодо яких реалізуються заходи такої контрольно-наглядової діяльності; в) обсяг заходів контрольно-наглядової діяльності за суб'єктами підприємницької діяльності; г) основні принципи, підстави, умови, критерії, на основі яких здійснюється контрольно-наглядова діяльність за підприємницькою діяльністю, а також етичні стандарти цієї діяльності суб'єктів владних повноважень; г) заходи юридичної відповідальності у сфері контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю;

2) особливу роль адміністративне законодавство в нормативно-правовому забезпеченні контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю виконує з огляду на те, що така контрольно-наглядова діяльність об'єктивується у множині правових відносин:

а) учасниками яких є суб'єкти владних повноважень або ж суб'єкт владних повноважень (безпосередньо контрольно-наглядовий орган публічної влади та його посадові особи; в умовах розвитку доктрини адміністративного права України – також суб'єкт громадянського суспільства, котрий виконує контрольно-наглядові функції) і суб'єкт підприємницької діяльності, що вказує на те, що такі відносини охоплені адміністративним правом, адже становлять предмет цієї галузі права. Оскільки ці правові відносини охоплені предметом адміністративного права, вони охоплені дією відповідного галузевого правового режиму й тому врегульовуються саме адміністративним законодавством.

Тобто, як випливає з викладеного, виключно адміністративним законодавством врегульовуються *відносини з приводу контрольно-наглядової діяльності*, що безпосереднім чином виникають: між суб'єктом владних повноважень, який здійснює контрольно-наглядову діяльність за підприємницькою діяльністю, та суб'єктом підприємницької діяльності, який є об'єктом контрольно-наглядової діяльності; між суб'єктами владних повноважень стосовно забезпечення контрольно-наглядової діяльності, оптимального досягнення мети цієї діяльності тощо;

б) які за своєю юридичною природою є переважно владно-розпорядчими, адже: по-перше, упорядковують правовий статус суб'єктів контрольно-наглядової діяльності й аспекти реалізації ними такого статусу; по-друге, регламентують адміністративно-правовий механізм контрольно-наглядового впливу держави (також суб'єктів громадянського суспільства) на суб'єктів підприємницької діяльності; по-третє, визначають режим забезпечення законності в контрольно-наглядовій діяльності та в діяльності (що має публічно-правове значення) суб'єктів підприємницької діяльності. За таких обставин, контрольно-наглядова діяльність охоплює комплекс правовідносин, що є адміністративно-правовими відносинами, які врегульовуються відповідно нормами адміністративного законодавства України.

Враховуючи те, що в контрольно-наглядовій діяльності за підприємницькою діяльністю використовуються норми адміністративного, господарського і цивільного законодавства, зазначимо, що:

1) норми адміністративного законодавства в контрольно-наглядовій діяльності за підприємницькою діяльністю безпосереднім чином визнача-

ють усі аспекти здійснення такої діяльності, будучи основою такої контрольно-наглядової діяльності. Це пояснюється тим, що юридична визначеність вказаної адміністративно-правової діяльності забезпечується саме нормами адміністративного законодавства, що закономірно, з огляду на: а) коло суб'єктів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність; б) публічно-правову природу заходів контрольно-наглядової діяльності та процедур їх застосування; в) публічно-правові наслідки (поряд із приватно-правовими наслідками) цієї діяльності та ін.;

2) норми господарського та цивільного законодавства в контрольно-наглядовій діяльності за підприємницькою діяльністю використовуються в якості галузевих норм, що мають допоміжне значення, визначаючи основу господарського правопорядку в Україні. Керуючись цими нормами суб'єкти контрольно-наглядової діяльності можуть оцінювати дії, рішення, договори (контракти), відносини і процеси у сфері підприємницької діяльності в якості таких, що узгоджуються із засадою законності.

Отже, в той час як адміністративно-правове регулювання є наріжним каменем контрольно-наглядової діяльності, господарське та цивільне законодавство виконує важливу допоміжну роль в належному здійсненні такої адміністративно-правової діяльності, даючи цінну нормативно-правову основу, на якій оцінюється законність дій (бездіяльності), а також прийнятих рішень суб'єктів підприємницької діяльності у їх взаємодії один з одним. При цьому слід мати на увазі, що сфера дії господарського та цивільного законодавства є обмеженою в контексті контрольно-наглядової діяльності, адже саме адміністративним правом забезпечується всеосяжна правова основа, необхідна для ефективного контролю і нагляд за підприємницькою діяльністю в Україні. У цьому контексті слід наголосити на тому, що саме адміністративно-правове законодавство формує правову основу для контролю і нагляду за підприємницькою діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Галунько В.В. Предмет сучасного адміністративного права України. *Форум права*. 2010. № 2. С. 83-88.
2. Мельник Р.С. Предмет адміністративного права. *Право України*. 2018. № 3. С. 34-38.
3. Авер'янов В.Б. Значення адміністративних процедур у реформуванні адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 8-14.
4. Невядовський В.О. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за якістю вищої освіти в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2021. 403 с.

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРЕДМЕТУ КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Богдан Павлович ЛУКІН,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-4952-7407>*

Контроль та нагляд у сфері фізичної культури і спорту охоплює різноманітні сфери впровадження такої діяльності. Зокрема до предмету контролю та нагляду можна віднести дотримання основних принципів чесності та неупередженості спортивних змагань через відсутності фактів маніпуляції спортивними змаганнями. У пояснювальній записці до Закону України «Про запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень» зазначається, що корупція в сучасному спорті стала чинником, який становить реальну загрозу динамічному розвитку спорту в Україні, а також іміджу держави. У спортивній спільноті та української громади викликає стурбованість суттєве збільшення інформації про прояви явищ корупції в спорті та реальними їх фактами, які проявляються у вигляді маніпулювання спортивними змаганнями з метою отримання неправомірної вигоди. Зокрема, це протиправний вплив на хід спортивного змагання та/або проведення спортивного змагання із заздалегідь відомим результатом (договірне змагання); підкуп спортсменів, спортивних суддів, тренерів, інших осіб, які здійснюють діяльність у сфері спорту; незаконні спортивні ставки тощо. Явище корупції негативно впливає на всі сторони життєдіяльності, фактично руйнує правові й етичні відносини між людьми, негативно впливає на розвиток соціальних, фінансово-економічних процесів і практично стає нормою поведінки [1]. Перелічені діяння як порушення принципів чесності проявляються у специфічних властивих сфері спорту правопорушеннях, об'єднаних поняттям «протиправний вплив на результати офіційного спортивного змагання», а саме це маніпулювання спортивним змаганням, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або для інших [2]. Схоже визначення міститься й у Конвенції Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями, яка характеризує такі маніпулювання, як умисну домовленість, дії чи бездіяльність, спрямовані на неналежні зміни результату або ходу спортивних змагань, з метою запобігання повністю чи частково непередбачуваному характеру зазначених спортивних змагань з метою отримання будь-якої неправомірної вигоди для себе або для інших [3].

Безпосередньо пов'язаним з дотриманням чесності спортивних змагань є дотримання антидопінгових вимог. Як підкреслює О.А. Гритенко,

серед проблем сучасного спорту все більшого значення починає набувати проблема допінгу. Вона є надзвичайно складною, оскільки включає у себе взаємопов'язані медичні, юридичні, політичні, моральні, організаційні, соціальні та педагогічні аспекти. Медичні аспекти зумовлені тим, що використання допінгів спортсменами призводить до негативних, а іноді й до трагічних наслідків для їх здоров'я [4, с. 85].

Фінансування фізичної культури та спорту за рахунок бюджетних коштів вводять до кола предмету фінансового контролю й ті об'єкти, програми та діяльність в розглядуваній сфері, на реалізацію яких спрямовані відповідні бюджетні кошти. Як приклад, відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації можуть отримувати з державного бюджету фінансову підтримку згідно закону на розвиток відповідного виду спорту, організацію і проведення спортивних заходів та спортивних змагань [2]. В широкому розумінні предметом фінансового контролю є господарська, фінансова і управлінська діяльність підприємств та організацій, а також державні та майнові ресурси [5, с. 18]. Зміст предмету такого контролю розкривається й серед завдань Державної аудиторської служби України, а саме здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів [6].

Окремим предметом контролю та нагляду у сфері фізичної культури і спорту в Україні варто окреслити склад учасників міжнародних спортивних змагань. Терористичні дії країни-агресора на території України викликали реакцію в багатьох сферах суспільного життя. Наказом Міністерства молоді та спорту заборонено офіційним делегаціям національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю брати участь у міжнародних спортивних змаганнях, в яких беруть участь спортсмени з російської федерації та/або республіки Білорусь. Департаментам олімпійського спорту, фізичної культури та неолімпійських видів спорту, Українському центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» наказано забезпечити відкликання з відряджень офіційних делегацій у разі участі у відповідних змаганнях спортсменів таких країн. У разі виявлення таких фактів особам, які відповідають за відрядження відповідних офіційних делегацій, необхідно забезпечити повернення учасників цих офіційних делегацій на територію України або до місць, звідки їх було відряджено.

Таким чином, предметом контролю та нагляду у сфері фізичної культури і спорту в загальному вигляді є дотримання суб'єктами цих відносин вимог чинного законодавства в розглядуваній сфері. Загально предмет контролю та нагляду можна вважати важливим для реалізації конституційного обов'язку держави дбати про розвиток фізичної культури і спорту нормативно-правові вимоги, що регулюють суспільні відносини в цій сфері. Такий предмет має багатоаспектний характер, адже суспільні відносини в сфері фізичної культури і спорту зокрема охоплюються нормами санітарно-гігієнічної, технологічної, суспільної, національно-ідеологічної та іншої без-

пеки проведення заходів фізичної культури та спорту. Беручи за критерій диференціації предмету контролю та нагляду у сфері фізичної культури та спорту охоронювані законом в цій сфері суспільні цінності, можемо виділити такі його різновиди: по-перше, коло суспільних правовідносин, що реалізує принцип «чесної гри» як протидія діям, що можуть бути пов'язані з маніпулюванням спортивними результатами. Предметом контролю є спортивна чесність спортсменів, спортивних суддів, інших суб'єктів, діяльність яких може вплинути на результати спортивних змагань. До предмету такого контролю та нагляду також входить стан організму спортсменів на наявність речовин та інших змін в їхньому організмі, що вказують на застосування допінгу. По-друге, пов'язані з принципом «чесної гри», але не повністю охоплювані цим принципом дії, що можуть містити корупційні прояви, зокрема, будівництво та розпорядження об'єктами спортивної інфраструктури тощо. По-третє, – фінансова діяльність, насамперед мова йде про законність використання бюджетних коштів, що мають виключно визначене цільове спрямування. По-четверте, на сучасному етапі розвитку суспільства важливою цінністю в сфері фізичної культури та спорту є національно-патріотична ідентичність українських спортсменів, основним предметом контролю у зв'язку з визначеною цінністю та діями державитерориста є склад учасників міжнародних спортивних змагань щодо виявлення участі в них російських та білоруських громадян. По-п'яте, санітарно-гігієнічні правила, які втілюються у багатьох суспільних відносинах у сфері фізичної культури та спорту, наприклад, при будівництві спортивних споруд, спортивних залів у закладах освіти, проведення занять з фізичної культури у таких закладах тощо. По-шосте, діяльність підконтрольних структур органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій щодо відповідності нормативно-правовим актам такої діяльності, що реалізується в межах внутрішнього контролю цих суб'єктів в сфері фізичної культури та спорту.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень» від 02.07.2015 р. № 2243а. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JH1QB68I?an=3>
2. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань. Закон України від 3 листопада 2015 року № 743-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 51. ст.472
3. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_c01#Text
4. Гритенко О. А. Деякі спірні питання кримінально-правової протидії корупції у сфері спорту. Південноукраїнський правничий часопис. № 1-2. 2022. С. 81-86
5. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : Навчальний посібник. Харків. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2013. 549 с.
6. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України. постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ

Віктор Валерійович ЧЕРНЕНКО,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права
<https://orcid.org/0009-0009-4152-3020>*

Адміністративно-правова протидія торгівлі жінками це не статична, а динамічна система, рухливий механізм із активно діючими суб'єктами, діяльність (або активність) яких реалізується у певних формах та із застосуванням деякого набору методів. Вивчення форм діяльності, зокрема досліджуваної протидії, є важливим та необхідним етапом ґрунтовного вивчення її сутнісного змісту, характерних властивостей, стану, проблем і перспектив подальшого удосконалення та розвитку. Форма (від лат. «forma» – зовнішність, устрій) – це: обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь (переважно якійсь масі) надають певних обрисів, якогось вигляду; тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; структура, спосіб побудови думки; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз; видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи; спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; спосіб, характер викладу думки, пропозиції, повідомлення і т. ін.; суворо встановлений порядок у будь-якій справі; встановлений зразок чого-небудь (заповнення якогось документа, словесного звертання, носіння одягу і т. ін.) [1, с.972; 3, с.294;]. З викладеного видно, що термін «форма» має досить багато тлумачень, втім у цілому кожне із цих визначень або вказує на те, як щось чи хтось виявляється ззовні, або те, у який спосіб організовано, побудовано певне явище, предмет, діяльність тощо. Тобто, як зазначають філософи, що форма це спосіб існування (як зовнішнього, так і внутрішнього) певного змісту. Такий підхід до розуміння є справедливим і у контексті представленого дослідження. Зокрема з цього приводу слушною видається позиція, яку висловлює І. І. Плахо, досліджуючи адміністративно-правові форми забезпечення органами державної влади громадської безпеки. Правник зазначає, що форми безпосередньо відображають зовнішні практичні конкретні дії органів державної влади щодо забезпечення громадської безпеки, їх внутрішню структуру та основи реалізації ними своїх функцій. Зовнішня форма діяльності органів державної влади в сфері забезпечення громадської безпеки полягає у взаємозв'язках з іншими явищами і процесами. Внутрішньою формою органів державної влади в сфері забезпечення громадської безпеки є взаємозв'язки елементів цілого, їх структури [4, с.13]. О.М. Бандурка у своїх працях веде мову про форми управлінської діяльності правоохоронних органів як про зовнішній прояв цієї діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах [5, с.185–186]. А.Д. Бакуменко, висвітлюючи

форми державно-управлінської діяльності, визначив їх як зовнішні, постійні й типізовані вияви практичної активності державних органів щодо формування й реалізації управлінських цілей і функцій та забезпечення їх власної життєдіяльності [6, с.741]. Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький та ін. тлумачать форми у розрізі державного управління як зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюють органи виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань. Адміністративісти підкреслюють, що термін «форма» означає вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Якщо функції управління розкривають основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління — це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність [7, с.132]. В.В. Маліков, розглядаючи адміністративно-правові форми діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, визначив їх (ці форми) як зовнішнє вираження їхніх юридично значимих дій із профілактики, запобігання, виявлення та припинення терористичних актів, встановлення осіб, які їх учинили, забезпечення притягнення їх до відповідальності [8, с.169]. О.Н. Ярмиш стверджує, що адміністративно правові форми – це встановлені правом, зовні виражені дії органу (органів) виконавчої влади або його посадової особи (осіб), які відбуваються в межах його компетенції і викликають юридичні наслідки [9, с.36]. Заслуговує на увагу думка, яку висловлює Т.О. Коломоєць, що форма адміністративно права має розумітися як волевиявлення виконавчо-розпорядчого органу, посадової особи, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети [10, с. 54]. На думку В.А. Дем'янчука, який аналізує форми реалізації антикорупційної політики, під цими формами слід розуміти комплексні категорії, що об'єднують вид публічно-владної діяльності та управлінські акти, які втілюють рішення і дії уповноважених суб'єктів протидії корупції [11, с.221]

Отже, враховуючи вище наведені дослідницькі позиції з приводу того, що являє собою форма, як взагалі так і у розрізі управлінської діяльності та адміністративно-правового регулювання, можемо визначити адміністративно-правові форми протидії торгівлі жінками як зовнішнє вираження, врегульованих нормами адміністративного права, однорідних рішень і дій суб'єктів протидії торгівлі жінками, спрямованими на виконання покладених на них завдань і функцій, а також здійснення наданих їм повноважень. Тобто форми відображають те, у який спосіб проявляється волевиявлення суб'єктів зазначеної протидії, здійснюване ними у межах режиму законності та його компетенції.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Соколенко О.Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. Форум права. 2012. № 4. С. 847–852.
3. Юридична енциклопедія: у 6 т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6: Т-Я. 768 с.

4. Плохой, І. І. Адміністративно-правові форми забезпечення органами державної влади громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. 20 с.
5. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
7. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
8. Маліков В. В. Адміністративно-правові форми діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом: питання класифікації / Юридичний бюлетень №5, 2017, с.165-179. URI: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2017/5_2017/27.pdf
9. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: навчальний посібник. Харків: Вид-во національного ун-ту. внутр. справ, 2002. 672 с.
10. Адміністративне право України: навчальний посібник / за заг. ред. Т. О. Коломєць, Г. Ю. Гулевської. Київ: Істина, 2007. 2016 с.
11. Дем'янчук В. А. Форми і методи ефективної реалізації антикорупційної політики в Україні / Підприємництво, господарство і право: науково-практичний господарсько-правовий журнал, № 8, 2020, С. 220-226

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Дмитро Анатолійович МОРКВІН,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-3651-6805>*

Створення Національної гвардії України у 2014 році стало надважливим кроком на шляху забезпечення державної безпеки та цілісності. І повномасштабна війна, яка розпочалась 24 лютого 2022 року, підтвердила важливість та ефективність даного відомства. Разом із тим, в роботі даної інституції залишається низка проблем, однією із найсерйозніших серед яких є кадрове забезпечення. Кадрове забезпечення, пише Н.П. Матюхіна, - це специфічна, повторювана діяльність, здійснювана у процесі управління правоохоронними органами, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, а також відповідною інформацією про нього, впровадження науково-обґрунтованих методів, відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України» [1]. Вказаний термін характеризується низкою ознак, серед яких варто особливо відмітити такі: 1) являє собою триваючий в часі динамічний процес, який має неоднорідну структуру; 2) здійснюється на постійній основі, починається з професійної підготовки (період до призначення) та закінчується звільненням із подальшим призначенням пенсії або переведенням до іншого місця роботи (період після звільнення); 3) основний період кадрового забезпечення починається після призначення; здійснюється кадровими службами відповідної управлінської структури; 4) його організація на конкретному підприємстві, установі, організації регламентується законодавством, підвідомчими нормативно-правовими актами, а також локальними актами, тощо [2].

Кадрове забезпечення Національної гвардії України має включати в себе такі напрями: облік кадрів, морально-психологічне забезпечення, соціально-виховна робота, профілактика корупційних правопорушень, порушень дисципліни і законності та підготовка особового складу. Згідно статті 9 Закону України «Про Національну гвардію України» до особового складу Національної гвардії України входять військовослужбовці та працівники [3]. Тож, склад даного військового формування комплектується з військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та за призовом. Крім того, головні органи військового управління Національної гвардії України та її оперативно-територіальних об'єднань можуть формуватись у складі державних службовців [4].

Б.П. Бересток цілком слушно вказує, що метою кадрового забезпечення Національної гвардії України є гарантування стабільної та ефективної

діяльності військовослужбовців та структурних підрозділів у складних умовах виконання невідкладних завдань. Одержати найкращі результати досягнення цілей допоможуть такі пріоритети кадрового забезпечення: формування, підтримання та розвиток професійно-психологічної орієнтованості; зміцнення кваліфікованої спостережливості, пам'яті, розумових здібностей, кмітливості, логічного мислення та вміння використовувати психологічні аспекти під час виконання обов'язків; надання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців з метою успішного виконання завдань та обов'язків; вжиття заходів щодо запобігання та мінімізації правопорушень, як серед цивільного населення, так і серед особового складу Національної гвардії України, з особливою увагою до протидії корупційним порушенням [4].

Разом із тим, повномасштабна агресія російської федерації тільки посилила такі існуючі негативні тенденції щодо кадрового забезпечення Національної гвардії України:

- недостатній кадровий потенціал. Так, військова агресія, а також наявність інших внутрішніх та зовнішніх загроз призводить до постійного зростання потреби у професійних кадрах, підготовувати які у короткі терміни просто неможливо;
- недостатній рівень заробітної плати та соціального захисту. В даному контексті зауважимо, що за умов воєнного стану рівень заробітної плати нацгвардійців значно зріс, однак при цьому механізми її виплати також залишається недосконалим. Окрім того, як вбачається, рівень фінансового забезпечення осіб, які виконують завдання на «нулі» все ж таки залишається недостатнім;
- відсутність професійних осіб, які здійснювали підготовку нацгвардійців саме за напрямком правоохоронної, а не військової діяльності;
- високий рівень корупції, що досить часто перешкоджає справедливому кар'єрному росту;
- високий рівень психологічної, фізичної та емоційної перевантаженості, що досить часто «відбиває бажання» у осіб проходити службу у Національній гвардії;
- непослідовність державної кадрової політики.

Саме вирішення вказаних вище проблем, як вбачається, дозволить якісно покращити роботу Національної гвардії України за всіма напрямками, в тому числі й у контексті реалізації правоохоронної функції держави.

Список використаних джерел:

1. Матюхіна Н.П. Управління персоналом: теоретичні та практичні аспекти органів внутрішніх справ України: [монографія] / Н.П. Матюхіна. Х., 1999. 285 с.
2. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України: монографія. Харків, 2016. 511 с.
3. Про Національну гвардію України / Верховна Рада України; Закон від 13.03.2014 № 876-VII / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014 № 17 ст. 594
4. Бересток Б.П. Деякі аспекти кадрового забезпечення Національної гвардії України. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 18–19 травня 2017 року) С.10-14

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Едуард Олександрович МУЗИЧУК,

*аспірант Академії праці,
соціальних відносин і туризму*
<https://orcid.org/0009-0000-8695-8807>

Корупція є серйозною загрозою для розвитку будь-якої країни, вона підриває довіру громадян до державних інституцій, порушує рівні можливості та сприяє нерівності. Україна, як і багато інших країн світу, активно бореться з корупцією та дотримується міжнародних стандартів та передового зарубіжного досвіду протидії цьому явищу.

Зарубіжний досвід в цій сфері може стати надзвичайно корисним для України, допомагаючи зміцнити правову систему та ефективність боротьби з корупцією, сприяючи економічному розвитку, зміцненню правової системи, підвищенню довіри громадян та дієвості міжнародної співпраці.

Окрім цього, загальновідомим є те, що корупція породжує недовіру громадян до державних органів та державних службовців. Шляхом перейняття успішного досвіду розвинутих держав Україна може побудувати прозору та відповідальну публічну службу, що зміцнить довіру громадян до держави.

Не дивлячись на те, що в Україні наявна система антикорупційного законодавства, зокрема згадаємо Закон України «Про запобігання корупції» 2014 року або Закон України «Про державну службу» 2015 року, слід відзначити, що ці закони є далеко не ідеальними і представляють собою лише початкову стадію правового забезпечення антикорупційної діяльності української держави.

Одним із ключових аспектів успішної протидії корупції є забезпечення прозорості та відкритості у публічній службі. Багато країн впроваджують системи декларування доходів та майна посадових осіб, що дає можливість громадськості перевіряти та контролювати можливі невідповідності у фактично придбаному майні та офіційними доходами посадової особи та її близьких родичів. Наприклад, Фінляндія має один із найнижчих рівнів корупції у світі завдяки системі електронного декларування, яка забезпечує доступність та зрозумілість інформації про доходи посадових осіб для громадськості.

Інший важливий аспект - це залучення громадськості до контролю та звітності державних органів. Механізми громадського моніторингу та участі можуть сприяти виявленню корупції та неправомірних дій у публічній службі. Наприклад, у Швеції впроваджено систему "Whistleblower Act", що дозволяє громадянам повідомляти про можливі корупційні випадки анонімно та без страху переслідування.

Крім того, ефективна протидія корупції вимагає незалежності та ефективності антикорупційних органів. У багатьох країнах існують спеціалізовані агентства, які займаються розслідуванням корупційних справ та притягненням винних до відповідальності. Ці органи мають бути незалежними від політичного впливу та мати достатні повноваження для ефективної боротьби з корупцією. Прикладом успішного функціонування таких антикорупційних органів є Головне антикорупційне бюро Угорщини, Національне бюро розслідувань Італії, модель Спеціального прокурора та Федерального бюро розслідувань (FBI) у США.

Також США мають розроблені електронні системи, які зменшують можливість корупції у сфері публічної служби. Наприклад, система електронного урядування (E-Government) дозволяє громадянам звертатися за послугами онлайн, уникнувши безпосереднього контакту з посадовцями. Окрім цього, у США затверджені етичні кодекси для посадовців, які встановлюють норми поведінки та запобігають конфліктам інтересів.

Варто також згадати і американський федеральний нормативно-правовий акт Honest Services Act, у якому чітко прописані етичні стандарти для державних службовців, критерії для їх відбору і кар'єрного зростання, або американський федеральний нормативно-правовий акт Gifts Prohibition Act, у якому чітко, деталізовано роз'яснено, які подарунки та інші жести по відношенню до федеральних держслужбовців США слід вважати спробою корупційного підкупу цих службовців.

Також, схожим за змістом, суттю і чіткою деталізацією є британський нормативно-правовий акт The Bribery Act, який також встановлює і конкретизує ті чи інші дії по відношенню до британських державних службовців і правоохоронців, які можна характеризувати як корупційний підкуп.

Отже, ми твердо вважаємо, що Україні вкрай необхідно перейняти з наведених правових актів США і Великої Британії саме цю конкретику і розширену деталізацію у тому, що стосується конкретизації варіантів підкупу державних службовців і представників правоохоронних органів України. Ми стоїмо на тому, що перспективним є використання зарубіжного досвіду у побудові національної системи електронних послуг та документообігу в державних органах. На нашу думку, це дозволить зменшити безконтрольність процесів та унеможливить побудову корупційних схем.

Отже, можемо констатувати, що перейняття успішного досвіду розвинутих держав з протидії корупції на публічній службі є ключовим для економічного розвитку, зміцнення правової системи, підвищення довіри громадян до державних інституцій та багатовекторності, дієвості міжнародної співпраці.

МЕЖІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Володимир Євгенійович ІНЯХІН,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0003-1126-0510>*

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, незважаючи на всю її важливість та необхідність, не є всеосяжною, а відтак має визначені межі. Тлумачний словник української мови розглядає поняття «межа» як певна границя, допустима норма чого-небудь дозволеного, простір, обмежений чим-небудь [1, с.666]. Межі являють собою визначені обмеження щодо реалізації своїх прав та обов'язків у взаємовідносинах між сторонами взаємодії. На думку О.Я. Рогача, межі здійснення суб'єктивних прав є різновидом правових обмежень, правовою гарантією забезпечення свободи поведінки індивіда. Їх встановлення відбувається в законодавчому (або в інший юридично значимий спосіб) порядку, а запровадження направлене на звуження сфери розсуду уповноваженого суб'єкта, що полягає у зменшенні кількості варіантів дозволеної правовими нормами поведінки суб'єкта правовідносин або її повної заборони у випадку недотримання таким суб'єктом юридичної свободи інших учасників правовідносин та інших обмежувальних критеріїв здійснення суб'єктивних прав [2, с.790]. Таким чином, межі визначаються як коло правових норм, які характеризують варіативність поведінки учасників взаємодії при реалізації забезпечення своїх інтересів.

Стосовно суб'єктів підприємницької діяльності, то межі їх поведінки окреслюються їх обов'язками по відношенню до публічних інтересів: сплата податків, дотримання вимог трудового законодавства тощо. Межі діяльності органів публічного адміністрування у розгляді взаємодії безпосередньо залежать від їх повноважень та компетенції.

Наприклад, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства має доволі широкі повноваження щодо взаємодії з підприємцями, разом із цим вони обмежені нормами законодавства, так відповідно до таких Міністерство: проводить моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері державно-приватного партнерства; організовує перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; проводить моніторинг, узагальнення та оприлюднення в установленому порядку результатів здійснення державно-приватного партнерства, зокрема оцінку та моніторинг загального рівня ризиків державного партнера в договорах, укладених у рамках державно-приватного партнерства; проводить моніторинг дотримання вимог законодавства у сфері державно-приватного партнерства, зокрема під час проведення конкурсів з визначення приватного партнера; бере участь в організації навчання і підвищення кваліфікації фахів-

ців у сфері державно-приватного партнерства; веде облік договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; тощо [3].

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру організовує та здійснює державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій та форм власності, зокрема, за: додержанням органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами вимог земельного законодавства та встановленого порядку набуття і реалізації права на землю; виконанням вимог щодо використання земельних ділянок за цільовим призначенням; додержанням вимог земельного законодавства в процесі укладання цивільно-правових договорів, передачі у власність, надання у користування, в тому числі в оренду, викупу (викупу) земельних ділянок; веденням державного обліку і реєстрації земель, достовірністю інформації про земельні ділянки та їх використання; розміщенням, проектуванням, будівництвом та введенням в дію об'єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель та ін. [4].

Таким чином, межі взаємодії підприємців з кожним окремим центральним органом виконавчої влади зумовлюються завданнями його діяльності та визначаються повноваженнями, спрямованими на їх реалізацію.

Місцеві державні адміністрації відповідно до Закону в сфері взаємодії з підприємцями вносять пропозиції власникам майна підприємств, установ і організацій, що має важливе значення для забезпечення державних потреб, щодо його відчуження у власність держави; вносить пропозиції до проектів програм приватизації державного майна, організовує їх виконання; забезпечує реалізацію державної політики сприяння розвитку малого бізнесу, подає допомогу підприємцям, які займаються розробкою та впровадженням інноваційних проектів, виробництвом товарів народного споживання, будівельних матеріалів, наданням побутових, комунальних та інших послуг населенню, підготовкою кадрів; бере участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; здійснює у встановленому порядку державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (крім обласних державних адміністрацій); розробляє та забезпечує виконання затверджених у встановленому законом порядку програм раціонального використання земель, лісів, підвищення родючості ґрунтів, що перебувають у державній власності; розпоряджається землями державної власності відповідно до закону; вживає заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону довкілля підприємствами, установами, організаціями і громадянами тощо [5]. Отже, означені органи, які представляють інтереси держави в межах визначених територіальних громад, реалізують їх через визначений законом обсяг повноважень в межах територіальної компетенції.

Таким чином, межі взаємодії, що розглядається, можуть бути охарактеризовані як врегульовані адміністративно-правовими актами певні повноваження та компетенція органів публічного адміністрування, а також права і обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності, що втілюються у взаємовідносинах між ними. Представляється, що межі взаємодії обумов-

лені декількома факторами, насамперед, колом повноважень та компетенції органів публічного адміністрування, які визначають обсяги їх взаємодії з підприємцями, також це стратегічні настанови розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки, які впливають із змісту програмних нормативно-правових актів, що містять основні напрямки розвитку діяльності органів публічного адміністрування у названих сферах, що втілюються у їх взаємодії з суб'єктами підприємницької діяльності, а також спрямованість на досягнення паритету суспільних (публічних) інтересів відповідного рівня та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.
2. Рогач О. Я. Поняття меж здійснення суб'єктивних прав в контексті дослідження категорії зловживання правом. Форум права. 2011. № 2. С. 786–791 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11rojdzp.pdf>
3. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text>
4. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>
5. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Альона Олегівна МУЗИЧУК,

*фахівець Відділу міжнародного
співробітництва Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0004-9036-4621>
alionamuzychuk@gmail.com*

Міжнародне співробітництво у сучасних умовах виступає невід'ємною складовою будь-якої діяльності, особливо у секторі безпеки та оборони. Заклади вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України (далі - ЗВО МВС України) відіграють важливу роль у підготовці фахівців, діяльність яких на пряму пов'язана із забезпеченням національної безпеки держави. У часи глобалізації, викликів, з якими стикається сучасний світ, а також перебудови всієї системи суспільних відносин в умовах воєнного стану в Україні міжнародне співробітництво набуває особливого значення для ЗВО МВС України.

Однією з основних переваг міжнародного співробітництва в контексті діяльності ЗВО МВС України є обмін досвідом, передача найкращих практик наукової та освітньої діяльності, підтримка досліджень науковців шляхом участі у міжнародних грантових програмах, надання з боку іноземних партнерів фінансової та матеріально-технічної допомоги задля підтримки видавничої діяльності, освітнього процесу в переміщених ЗВО МВС України, зокрема шляхом надання сучасних ноутбуків, мультимедійної техніки тощо.

Крім того, міжнародне співробітництво дозволяє ЗВО МВС України будувати довгострокові партнерства з провідними зарубіжними освітніми, науковими установами, міжнародними фондами та представництвами міжнародних організацій. Спільні тренінги, семінари, робочі групи та програми обміну для здобувачів освіти, наукових співробітників і викладачів закладають організаційну основу співпраці між фахівцями з різних країн, що сприяє поглибленню взаєморозуміння, обміну ідеями та створенню спільного продукту, зокрема написанню статей, у тому числі у наукових журналах, які індексуються в наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, розробці наукових проєктів тощо.

Необхідно також відзначити, що міжнародне співробітництво у ЗВО МВС України сприяє вдосконаленню освітніх програм та підготовці здобувачів освіти до роботи в умовах глобалізованого світу шляхом ознайомлення з різноманітними правовими системами, культурними особливостями та екологічними, соціальними, політичними викликами, що виникають на міжнародній арені. Водночас завдяки міжнародному співробітництву ЗВО

МВС України можуть підвищити свої позиції у міжнародних рейтингах, привернути увагу до своєї діяльності та створити позитивний імідж країни.

У світлі новітніх викликів, пов'язаних із правовим режимом воєнного стану, вважаємо доречним наголосити на тому, що удосконалення міжнародного співробітництва у ЗВО МВС України неможливо розглядати окремо від новітньої безпекової реальності. Зокрема воліємо зробити акцент на важливості переходу міжнародного співробітництва в онлайн-формат, удосконаленні віртуального спілкування, проведенні вебінарів, онлайн-курсів та інших заходів у дистанційному форматі.

Також, враховуючи особливості воєнного стану, вважаємо необхідним зосередитись у ході міжнародного співробітництва ЗВО МВС України саме на питаннях безпеки та оборони в умовах воєнного стану: антикризового управління, ролі поліції під час війни, гуманітарних аспектах діяльності поліції, матеріально-технічного забезпечення сил безпеки та оборони, стратегічних комунікацій тощо. Зазначені тематичні напрямки є новітніми не лише для вітчизняної правоохоронної системи, але й для світової наукової думки, що необхідно підкреслювати за допомогою побудови дієвих інформаційних компаній на рівні ЗВО МВС України. Саме комунікації на рівні МВС України, обласних управлінь органів, що входять до складу МВС України, а також окремих ЗВО МВС України є основою дієвої міжнародної діяльності, тому ми глибоко переконані, що два даних напрямки становлять собою єдиний комплекс, що потребує свого організаційного закріплення на рівні відповідних міжвідомчих наказів, комплексних стратегій тощо.

Акцентуємо увагу, що саме на ЗВО МВС України покладається провідна роль у науковому осмисленні конкретних векторів міжнародного співробітництва в умовах воєнного стану. Дані вектори розкриваються на рівні проблем, з якими щоденно стикаються органи, що входять до складу МВС України, а також на рівні новітніх форматів їх функціонування.

Отже, міжнародне співробітництво у ЗВО МВС України відіграє провідну роль у підготовці висококваліфікованих фахівців сектору безпеки та оборони. Така діяльність сприяє обміну досвідом, зміцненню партнерства з іншими країнами та підвищенню ефективності роботи у ході пошуку спільних із іноземними фахівцями рішень проблем, що постають перед силами безпеки та оборони в умовах воєнного стану.

УДК 342.9

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ігор Васильович РОМАНСЬКИЙ,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0000-6419-3751>*

Забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування є складним та багатоаспектним явищем, яке реалізується за різними напрямками. Відповідно до Розділу III Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно складають та схвалюють прогнози відповідних місцевих бюджетів, розробляють, затверджують і виконують їх. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів [1]. Таким чином, органи місцевого самоврядування всіх рівнів відповідають за наповнення, функціонування та законне використання власних, місцевих бюджетів, які забезпечують фінансово-економічну основу вирішення локальних питань відповідних територіальних громад. В аспекті обсягів місцевих бюджетів органи місцевого самоврядування виділяють та розподіляють кошти на потреби територіальної оборони, зокрема, в рамках цільових програм її організаційного та фінансового забезпечення.

Так, відповідно до положень Постанови КМУ «Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони» саме обласні, районні, сільські, селищні та міські ради забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів з підготовки добровольчих формувань місцевого значення. Далі у документі зазначається, що фінансування та матеріально-технічне забезпечення заходів з підготовки добровольчих формувань здійснюється за рахунок і в межах коштів державного бюджету, видатків місцевих бю-

джетів, інших джерел, не заборонених законодавством. Для підготовки добровольчих формувань створюється навчальна матеріально-технічна база за рахунок видатків місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством [2].

Другим є напрямок взаємодії та співпраці органів місцевого самоврядування з питань забезпечення реалізації заходів територіальної оборони, виконання вимог законодавства в цій сфері, а також забезпечення життєдіяльності населення і функціонування об'єктів інфраструктури. В рамках даного напрямку провадиться налагодження контактів між органами місцевого самоврядування та іншими органами державної влади, зокрема, правоохоронними, органами військового командування і таке інше, а також легалізація спільної роботи. В основі цього лежать численні міжвідомчі програми, спільні комісії, ради і таке інше. Окрім того, важливою частиною даного напрямку є міжнародна співпраця.

Третім є організаційно-виховний напрям який передбачає здійснення виховання населення з питань територіальної оборони та популяризація участі у її заходах; всебічне сприяння розвитку і роботі механізму територіальної оборони.

Таким чином, можна виділити три ключові напрями забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування: а) фінансово-економічний, який об'єднує заходи спрямовані на керування економічними ресурсами органів місцевого самоврядування відповідного рівня, контроль їх розподілу та направлення на потреби територіальної оборони; б) взаємодія та співпраця органів місцевого самоврядування з питань забезпечення реалізації заходів територіальної оборони, що включає виконання вимог законодавства в цій сфері, а також забезпечення життєдіяльності населення і функціонування об'єктів інфраструктури; в) організаційно-виховний напрямок, що передбачає здійснення виховання населення з питань територіальної оборони та популяризація участі у її заходах; всебічне сприяння розвитку і роботі механізму територіальної оборони

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: закон від 21.05.1997 №280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. №24. Ст.170.
2. Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони: постанова, порядок від 29.12.2021 №1447. Офіційний вісник України. 2022. №10. Ст.42.

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Назарій Миколайович ТАТАРИН,

*кандидат юридичних наук, заступник
начальника відділу комплектування апарату
управління комплектування Департаменту
персоналу Міністерства внутрішніх справ
<http://orcid.org/0000-0002-3888-2104>*

Визначення концептуальних засад організації та планування розслідування кримінальних правопорушень вважається неможливим без з'ясування генези нормативно-правового регулювання вказаної діяльності. Це пов'язано з тим, що, як указує Г.І. Глобенко, «удосконалення інституту досудового розслідування передбачає поряд з процедурними змінами також відповідне реформування органів, що його здійснюють. Тому особливої актуальності набувають питання організації досудового розслідування, визначення місця слідчого апарату в державно-правовому механізмі, стану їх нормативно-правового регулювання в чинному законодавстві. Для надання характеристики нинішнього стану досліджуваної інституції треба зрозуміти характерні для неї традиції й стереотипи, питання становлення та історичного досвіду» [1, с. 50]. Відповідно, за допомогою аналізу етапів становлення та розвитку інституту досудового розслідування в кримінальному процесі України можуть бути визначені основні періоди в нормативно-правовому забезпеченні діяльності з досудового розслідування кримінальних правопорушень узагалі й організації та планування розслідування зокрема.

Генеза нормативно-правового регулювання діяльності з організації та планування розслідування кримінальних правопорушень визначається з урахуванням періодів, значимих для становлення та реформування системи досудового розслідування в незалежній Україні, керуючись особливостями переходу від тоталітарного режиму до демократичного, ринкової трансформації економіки, зміни в системі, функціях і повноваженнях правоохоронних органів, у тому числі пов'язаних з протидією кримінальній протиправній діяльності. Це пояснюється тим, що «з розвитком та удосконаленням інституту досудового слідства розвивались та удосконалювались теоретичні та практичні основи наукової організації праці слідчих» [2, с. 57].

В якості окремого періоду в нормативно-правовому регулюванні діяльності з організації та планування розслідування кримінальних правопорушень слід назвати воєнний період, який розпочався з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. На жаль, указаний період триває й досі. У цей час наша держава в цілому та правоохоронні органи зокрема зіштовхнулися з багатьма новими викликами та труднощами, раніше не відомими.

Доводиться констатувати, що нормативно-правове забезпечення теж виявилось не готовим до такого розкладу справ. Проте органи влади акумулювали всі зусилля й здійснюють постійне оновлення діючих нормативно-правових актів і приймають нові акти, які повинні не тільки полегшити реалізацію правоохоронними органами, в тому числі органами досудового розслідування, оперативними працівниками, судово-експертними, наглядовими та судовими установами, своїх повноважень, а й забезпечити їх ефективність шляхом оптимізації людських, часових і матеріально-технічних ресурсів.

Зокрема, говорячи про нормативно-правове регулювання діяльності з організації та планування розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, потрібно згадати про низку змін до КПК України, інших законів України (як приклад, закону «Про Національну поліцію»), підзаконних нормативно-правових актів. Для оперативнішого врегулювання цієї сфери суспільних відносин у період дії правового режиму воєнного стану приймається велика кількість підзаконних, у тому числі відомчих, правових актів. Приміром, спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора від 09.03.2022 року № 177/450/46 затверджено «Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» [3].

Отже, генеза нормативно-правового регулювання діяльності з організації та планування розслідування кримінальних правопорушень знаходиться в прямій залежності від етапів становлення та розвитку інституту досудового розслідування в кримінальному процесі України. З початком повномасштабного збройного вторгнення російської федерації на територію України в нормативно-правовому забезпеченні діяльності з досудового розслідування кримінальних правопорушень узагалі й організації та планування розслідування зокрема виокремлюють воєнний період (24.02.2022 – по теперішній час).

Список використаних джерел:

1. Глобенко Г.І. Досудове розслідування: ретроспективний погляд та шляхи подальшого реформування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2017. № 4 (80). С. 50–58. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/221>.
2. Горелов М.О. Наукова організація праці слідчих: сутність, завдання. Напрямки та шляхи вдосконалення. *Право і Безпека*. 2006. № 5'1. С. 57–61.
3. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора від 09.03.2022 № 177/450/46, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.03.2022 за № 317/37653. *Офіційний вісник України*. 2022. № 20. Стор. 37. Ст. 1071.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ОХОРОНА» І «ЗАХИСТ» У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Віра Миколаївна КАЛУШКА,

*здобувач Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»
<https://orcid.org/0009-0007-1759-721X>*

У загальному під категорією «охороняти» науковці розуміють: «оберігати від небезпеки кого; що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху і т. ін.; стояти на варті біля кого, чого-небудь; вартувати, стерегти; оберігати від руйнування, знищення, завдання шкоди і т. ін.; захищати від чого-небудь» [1, с. 15]. У словнику слово «захист» вживається в двох значеннях: «як дія за значенням захищати, захистити і захищатися, захиститися, а також розшифровується як заступництво, охорона, підтримка» [2].

Як відомо, регулятивна й охоронна – це основні функції права, з їх допомогою воно захищає права і свободи громадян. Співвідношення питання адміністративно-правової охорони і захисту є актуальними у наш час, проте науковці не знайшли поки що єдиного консенсусу відносно їх співрозмірності.

Як вважає О. М. Правоторова, «адміністративно-правова охорона є ширшим поняттям та включає в себе категорію адміністративно-правового захисту. Ми погоджуємося з тими вченими, які констатують у своїх творах, що термін «охорона» використовується як загальне правове явище, яке включає захист» [3, с. 76].

У працях В. Назаров зазначає, що «поняття «охорона» і «захист» перебувають у одній площині, оскільки мають єдиний критерій виміру – права та свободи людини і громадянина» [4].

Отже, охорона прав громадян полягає не лише в їх захисті від можливих порушень, проте й у забезпеченні умов і засобів для фактичного користування ними кожним громадянином. Під категорією «охорона» він розуміє як охорону, так і захист прав і свобод.

Науковці також зазначають, що «поняття «охорона» та «захист» поєднані і пов'язані. Проте, охорону прав вони розглядають як діяльність, яка спрямована на усунення перешкод в реалізації прав і обов'язків, на боротьбу із невиконанням обов'язків і зловживанням правами, на профілактику й попередження порушень прав та обов'язків, а захист пов'язує із невиконанням обов'язку або зловживанням правом і виникненням перешкод для їх здійснення чи існування суперечки про наявність самого права або обов'язку» [3, с. 77].

З метою узгодження національного вітчизняного законодавства з вимогами світового товариства, є «потреба вживати слова «захист», «охорона» в одному розумінні, «їх розділяючи лише із метою адміністративно-правової охорони: «захист (охорона) у найвищому розумінні («protection in a very narrow sense»); захист (охорона) у вузькому розумінні («protection in the

narrow sense»); захист (охорона) у широкому розумінні («protection in the broadest sense»)» [4].

Отож, адміністративно-правова охорона, насамперед, це інститут адміністративного права, який складається із однорідних норм права, вплив яких спрямовано для попередження правопорушень (в тому числі для профілактики злочинів) і відновлення порушених прав та законних інтересів юридичних і фізичних осіб, які здійснюються, з використанням адміністративного інструментарію – форм діяльності адміністрації, також засобів адміністративного примусу і процедур.

Захист державної мови - це один із напрямів правового регулювання мовних відносин, що застосовується заінтересованим суб'єктом у межах його правосуб'єктності, як правило, в разі порушення прав і свобод титульної нації у сфері мовного питання. Фактично інструменти захисту застосовуються коли правові засади використання мови недостатньо чіткі або ж мають відповідні прогалини, що сприяють правовій невизначеності та неоднозначності.

Наведене вище не означає, що в чинному законодавстві України взагалі відсутні спеціальні механізми захисту української мови як державної. Адже держава, маючи обов'язок захисту власної мови, передбачає у законодавстві відповідні механізми із реалізації захисної функції у мовній сфері.

Уповноважений із захисту державної мови є досить новою інституцією, діяльність якої безпосередньо спрямована на захист мовних прав та інтересів кожного і належне функціонування єдиної державної - української мови. Мовний омбудсмен згідно Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» сприяє застосуванню української мови в усіх сферах суспільного життя, що передбачені Законом та на усій території України. Уповноважений - це посадова особа, що призначається Кабінетом Міністрів на 5 років і здійснює власну діяльність незалежно від інших посадових осіб та державних органів.

З метою ефективного виконання завдань визначених Законом, Уповноваженому надається низка повноважень:

- розгляд скарг громадян щодо порушення їх прав у сфері застосування державної мови;
- забезпечення моніторингу за дотриманням норм законодавства про державну мову;
- проведення заходів, що стосуються державного контролю;
- надання органам влади, місцевого самоврядування висновків і рекомендацій у сфері застосування державної мови у їхній діяльності;
- вжиття заходів реагування відносно відповідних суб'єктів, зокрема застосування санкцій, визначених законодавством тощо.

Як бачимо, повноваження мовного омбудсмена, передбачені законом, гарантують достатні правові механізми його впливу на поведінку учасників мовних відносин та дозволяє Уповноваженому виконувати власні завдання із захисту української мови як державної з урахуванням специфіки зазначених відносин і форм мовної комунікації.

Удосконалення й узгодження діяльності Уповноваженого першочергово потребує: надання Уповноваженому статусу державного службовця; розширення гарантій незалежності Уповноваженого; узгодження діяльності його з іншими суб'єктами і формами захисту української мови; деталізації порядку та механізму реалізації ним повноважень; затвердження Порядку здійснення мовної експертизи; надання можливості поновлення пропущеного із поважних причин строку подання скарги до мовного омбудсмена; прив'язки завершення контрольних заходів мовного омбудсмена до направлення ним подань, висновків і рекомендацій; скорочення строку надання витребуваних документів та інформації, закріплення видів і процедури застосування стягнень у разі їх повторного ненадання тощо.

З огляду на сучасні реалії, коли українську мову в державі використовує менша частина суспільства, охоронна функція державної мови повинна підкріплюватися і розкриватися і в інших законах, підзаконних актах, прийнятих задля деталізації та реалізації закону про мову. Зокрема, можна передбачити прийняття Закону України «Про використання державної мови в освіті, науці та культурі» та видання наказу Міністерства юстиції України «Про заходи щодо забезпечення вивчення державної мови працівниками суду та нотаріату». З іншого боку, треба бути надзвичайно обережними у прийнятті законодавства щодо мовної політики задля уникнення бюрократизації та зайвих, непотрібних правових актів. Тому юридична техніка таких правових актів має бути чіткою, стислою та конкретною.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / укл. : В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Вид-во «Аконіт», 2003. Т. 3 : ОБЕ-РОБ. 927 с.
2. Тлумачення, значення слова «захист». Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/zakhyst>
3. Правоторова О.М. Адміністративно-правова охорона: сучасні юрис-лінгвістичні аспекти. *Право і суспільство*. 2019. № 5. частина 2. С. 70-78.
4. Назаров В. Особливості механізму захисту прав людини у кримінальному провадженні. *Форум права*. 2009. № 1. С. 385-391.

ІННОВАЦІЙНІ ОЗНАКИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Олександр Олександрович ДОЛЖЕНКО,

*здобувач Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова
<https://orcid.org/0009-0008-6350-5301>*

Гібридні війни XXI століття, вимушеним учасником яких у контексті реставрації російського імперіалізму стала й Україна, мають об'єктивні ви-
токи в історичному минулому. Ретроспективний підхід до аналізу розвитку
стародавніх цивілізацій надає можливість констатувати постійне існування
військових зіткнень. Виникнення воєн необхідно розглядати як наслідок
всієї системи суспільних відносин. Основними поняттями, що розкривають
механізм виникнення воєн, є: протиріччя, джерела, причини, передумови,
приводи, рушійні сили винуватці тощо. Але саме діяльність людей в різних
її проявах і відносини в житті громади генерують причини конкретних
воєн.

Науково-теоретичні погляди на сутність й складові гібридної війни пе-
ребувають у стадії становлення, носять дискусійний характер. У науковій
літературі термін «гібридна війна» є розпливчастим, тому що гібридна війна
- це значно більше, ніж просто конфлікт між державами або іншими
збройними групами. Насамперед, це перша війна в історії людства, яка ві-
дбувається за часів існування соціальних мереж, мобільних телефонів, з
яких можна керувати супутниками, самих супутників, з яких видно все на
землі, атомних електростанцій, бойових безпілотних літальних апаратів та
інших технологічних складових сучасної цивілізації.

Гібридна війна розгортається в чотирьох суміжних сферах: фізичній,
інформаційній, когнітивній та соціальній. Іншою інноваційною ознакою є
те, що за сучасних умов гібридна війна стала квінтесенцією неконвенційно-
го (асиметричного) протистояння, конкретним проявам якої притаманні
основні сутнісні властивості сучасного нетрадиційного протистояння (кон-
фліктогенності).

Специфічною особливістю гібридних війн взагалі є те, що вони мають
латентний, або прихований, і затяжний характер, і тому не регламентовані
конкретними нормативно-правовими документами, доктринами, стратегі-
ями. Специфіка гібридної війни потребує створення переконливого розу-
міння змісту «перемога над ворогом». Остаточна військова перемога може
бути в ній абсолютно неможливою для жодної зі сторін на відміну від вій-
ни традиційної.

Війну між Україною і РФ називають «гібридною», аргументуючи тим,
що остання використала раніше невідомі способи та методи. Усі зазначені
проблеми значною мірою є наслідком тривалої і цілеспрямованої імперської
політики Російської РФ щодо України.

Інноваційною ознакою російсько-української «гібридної» війни слід вважати те, що вона не є локальним, периферійним конфліктом. Агресія РФ несе не лише загрозу державності України, її суверенітету, а й єдності ЄС, загалом політичному устрою Європи. Формуються мережі лояльних до Росії політичних, громадських організацій, ЗМІ, створення провокацій у повітряному і морському просторі Європи з боку Збройних сил РФ тощо. Вкрай важливим є пошук адекватних, ефективних відповідей, формування спільної політики протистояння російській експансії.

Своєрідною політичною новелою гібридної війни проти України є те, що офіційна російська ідеологія намагається представити її як «американську агресію» у вигляді вигнання з України законно вибраного президента - Віктора Януковича та організації в Україні проамериканського державного заклоту.

Інформаційну і смислову війну варто розглядати в якості окремої важливої частини війни гібридної. Особливою інновацією гібридної війни РФ проти України слід вважати те, що вона розпочалась не з класичного плану прямих воєнних дій, а з інформаційного протистояння, пропаганди через ЗМІ. Йдеться не лише про ворожу пропаганду, а про так звану «війну смислів» з метою створення образів, яких насправді не існує («фашисти в Києві», «звірства каральних батальйонів», «розп'ятий хлопчик»). Військові дії задають лише тло для більш масштабної війни в людському розумі.

Гібридність нинішньої війни Росії проти України полягає у віроломстві, тотальній брехні, тобто постправді за якої об'єктивні чинники, виважений аналіз мають менший вплив на формування індивідуальної і громадської думки, ніж вплив на емоції та особисті почуття.

Особливістю й інноваційною складовою сучасних гібридних війн слід вважати конвергентні способи їх ведення. Одним з нових явищ, пов'язаних із сутністю гібридної війни є створення так званих «сірих зон», які стали своєрідним простором між війною і злочинністю на перетині нетрадиційних засобів, незаконних методів і міжнародних норм. Характер зіткнень у «сірій зоні» може набувати найрізноманітніших форм «гібридних воєн». Стосовно гібридної війни між Україною і РФ - це створення невизнаних держав, які отримали назву «квазідержавні утворення». Визнання РФ т.зв. «ДНР» та «ЛНР» є важливим елементом її зовнішньої політики та ведення проти України гібридної війни.

Основною метою РФ щодо цих областей є розподіл України на дві частини. Інноваційним аспектом гібридної війни в цьому плані слід вважати те, що захоплені бойовиками і російськими найманцями частини Луганської та Донецької областей не конвертуються в російську економіку. Акцент зроблено на інформаційну війну, яка спрямована на психіку людини, особливо молодшої - недосвідченої, некомпетентної, що не має достатнього життєвого досвіду, щоб самостійно розібратися в хитросплетіннях сучасного життя.

В сучасних умовах розвитку світового суспільства та російської гібридної агресії принциповим питанням постає формування стійкого інформаційного концепту, заснованого на українських традиційних та європейських ліберальних цінностях. На особливу увагу заслуговує використання і

розвиток ресурсів інтернету, особливо соціальних мереж, як альтернативного інформаційного джерела, що важко контролювати: негативізація з боку російських медіа сучасних віртуальних джерел як «оцифрованого світу», «цифрового божевілья», «шкідливих інформаційних технологій», «електронного мороку», «цифрового електронного концтабору» показує, що цей ресурс є потужним.

Гібридна війна нині повинна стати важливим об'єктом міждисциплінарних наукових досліджень. В політичній науці заслуговує на спеціальний подальший аналіз дослідження механізмів нейтралізації негативного впливу зовнішніх втручань за рахунок зміцнення громадянського суспільства, захисту національних цінностей та національних інтересів як факторів внутрішньої мобілізації для протистояння гібридним війнам.

БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Юрій ДЗЮБАНОВСЬКИЙ,

*суддя Тернопільського
міськрайонного суду
Тернопільської області*

Проблема безпеки дорожнього руху постійно перебуває на слуху не тільки засобів масової інформації, а й посадовців, науковців, та й просто його учасників. Із зростанням кількості транспортних засобів на дорогах України, та й світу вцілому, учасники дорожнього руху все частіше травмуються, а то й втрачають життя. Про це свідчить і статистика.

Згідно офіційної статистики Департаменту патрульної поліції у 2021 році сталося 1665 випадків ДТП з загиблими та/ або травмованими на всій території України за виключенням АРК Крим та м. Севастополя, де статистика не ведеться у зв'язку з анексією півострова російською федерацією. У 2022 році сталося 1523 таких випадки, з яких травмовано було 1886 осіб (2029 осіб – у 2021 році), а загинуло 228 учасників дорожнього руху (260 осіб – у 2021 році). [1] Як бачимо, незважаючи на позитивну тенденцію, травматизм учасників дорожнього руху є досить високим. Більше того, якщо поглянути на статистику по областях, є регіони України, де кількість ДТП у 2022 році, порівняно із 2021 зросла. До таких, зокрема належать: Вінницька (на 21, 2 %), Волинська (на 91,7 %), Луганська (на 27, 8 %), Полтавська (на 1,6 %), Тернопільська (на 30,0 %), Харківська (на 1,2%), Чернігівська (2, 1 %), Чернівецька (на 66, 7 %) області. [1] При цьому, така статистика може не відображати, і швидше за все не відображає реальної кількості дорожньо-транспортних пригод, оскільки тут враховані лише офіційно зареєстровані випадки, і не враховані ті ситуації, коли ДТП відбулась, але водії оформили європротокол, чи будь-яким іншим способом врегулювали їх.

Такий стан аварійності та травматизму серед учасників дорожнього руху вимагає негайної реакції та дієвих заходів, спрямованих в тому числі на зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод. У зв'язку з цим Кабінетом міністрів України було затверджено план заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року [3] та Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року. [2] Крім того, міжнародна спільнота також визначила безпеку дорожнього руху пріоритетним напрямком діяльності та взаємодії держав і закріпила це в політичній заяві, Організації Об'єднаних Націй 10 жовтня 2019 р. щодо концентрації дій та досягнень в галузі безпеки дорожнього руху в рамках наступного десятиліття до 2030 року та скорочення смертності на дорогах на 50 відсотків. [2] Ці та інші, прийняті на їх основі документи повинні стати основою для боротьби із дорожнім травматизмом.

Окремі заходи зниження аварійності на дорогах, на нашу думку, уже впроваджені та ефективно діють. Зокрема, до таких можемо віднести:

- реформування міліції та створення якісно нового органу, до повноважень якого, серед іншого, входить контроль за дотриманням правил дорожнього руху, здійснення превентивних заходів у цьому напрямку та притягнення порушників ПДР до відповідальності;

- зростання суми штрафів за порушення правил дорожнього руху. [4] На нашу думку, такий захід є досить ефективним і правильним кроком, оскільки КУпАП був прийнятий ще 07.12.1984 року. [5] З дати його прийняття пройшло вже 39 років. Зрозуміло, що протягом його чинності вносилися зміни, але основні положення вже застаріли. Крім того, з підвищенням рівня доходів населення, штрафи, які передбачені КУпАП стали незначними і не виконували своєї ролі – зменшення випадків порушень правил дорожнього руху.

- внесення змін до правил дорожнього руху, що стосуються правил руху пішоходів у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості. Згідно цих змін пішоходи, які рухаються проїзною частиною чи узбіччям, повинні використовувати світлоповертальні елементи (стрічку, наклейку, жилет тощо) або бути в одязі, який має світлоповертальні елементи, для своєчасного їх виявлення іншими учасниками дорожнього руху. [6, 7] Вважаємо, що дуже доречними є такі приписи, оскільки з настанням темряви пішоходів взагалі не видно іншим учасникам дорожнього руху, якщо вони рухаються без світлоповертальних елементів. Гірша ситуація взимку, коли ніч довша, аніж день, і в умовах економії електроенергії, коли вуличне освітлення повністю виключене. Така проблема призводить до наїзду на пішохода.

- реалізація системи фіксації порушень водіями транспортних засобів установлених обмежень швидкості руху, для реалізації якого використовувалися лазерні вимірювачі швидкості „TruCAM”. Варто сказати, що сильно вплинути на показник порушення правил дорожнього руху дана система не змогла, оскільки водії, знаючи, де стоять поліцейські та вимірюють швидкість, знижували її і підвищували одразу, як тільки проїжджали їх.

- запровадження системи автофіксації правопорушень та розширення її мережі. На нашу думку, фіксація випадків порушення ПДР та притягнення порушників до відповідальності, а також превенція, що здійснюється камерами фіксації швидкості має наслідком зменшення випадків ДТП.

- впровадження поліцейських автомобілів-фантомів, які також були обладнані пристроями фіксації порушень ПДР також внесли свою лепту у зниження аварійності на дорогах.

І це лише деякі заходи із багатьох, які зараз реалізуються уповноваженими органами держави для покращення ситуації на дорогах. Однак, тенденція щорічного погіршення показників аварійності на дорогах продовжується, а перевищення водіями безпечної швидкості руху та порушення правил маневрування з року в рік залишаються головними причинами скоєння ДТП. Не менш важливою національною проблемою є й недостатня ефективність системи управління безпекою дорожнього руху та координації державних і недержавних установ та організацій, причетних до цієї діяльності. Вважаємо, що створення безпечного середовища на дорозі має

стати одним із основних напрямків діяльності нашої країни. Підтримуючи думку І.О. Христич, що безпека дорожнього руху є складовою національної безпеки держави [8, с. 128], вважаємо, що державні органи та їх посадові особи для забезпечення боротьби з агресором ззовні повинні забезпечити національну безпеку всередині країни.

Список використаних джерел:

1. Статистика Департаменту патрульної поліції України. URL: <http://patrolpolice.gov.ua/statystyka>.
2. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 21.10.2020 № 1360-р.
3. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 30.05.2018 № 430-р.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: закон України від 16.02.2021 № 1231-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 21, ст.188.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.
6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2020 № 1105.
7. Про Правила дорожнього руху Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік, Правила від 10.10.2001 № 1306.
8. Христич І. О. Основні тенденції динаміки правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Державна політика у сфері убезпечення дорожнього руху: теорія, законодавство, практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 листоп. 2021 р.) : електрон. наук. вид. / [уклад.: А. В. Калініна] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України. – Харків : Право, 2021. – 134 с. С. 125-128.

**НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ
СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ:
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Сергій Васильович СМАГЛЮК,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0000-3408-5776>*

У кримінальному провадженні окрему і доволі важливу для виконання його завдань роль відіграють негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД). Саме тому від належної теоретичної та практичної розробки питань цих процесуальних дій, а також можливих напрямів реалізації їх результатів залежить ефективність виконання завдань кримінального провадження.

Метою тез наукової доповіді є уточнення напрямів використання результатів НСРД. Завдання доповіді стосуються встановлення сутності результатів НСРД, з'ясування аспектів їх використання, а також окреслення ролі процесуального порядку використання результатів НСРД.

Теоретичною основою доповіді є наукове положення (Д. Б. Сергєєва [1, с. 85-86], М. В. Багрій [2, с. 242-243]), що поняття «результати НСРД» можна розуміти у широкому (як матеріали НСРД, так і не матеріалізовані відомості, інформація) та вузькому (лише як матеріально фіксовані джерела, що виникають у процесі проведення НСРД та містять певну інформацію) значенні. Саме у формі і знаходить своє відображення їх зміст, що і характеризує значення цих матеріалів для кримінального провадження в цілому. І тому саме форма визначає напрями використання їх результатів. З урахуванням цього положення наведемо бачення напрямів використання результатів НСРД у кримінальному провадженні.

Що стосується сутності поняття «результати НСРД», то, виходячи із системного тлумачення п. 10 ст. 3, ст. ст. 84, 93, 103-105, 223, 246, 252, 256, 257 КПК України, а також аналізу точок зору науковців [1; 2; 3], доходимо висновку, це фактичні дані (інформація), насамперед у формі протоколу, до якого в разі необхідності долучаються додатки, а у певних випадках процесуальна значуща для кримінального провадження інформація та матеріали. Отже, змістовні характеристики поняття «результати НСРД» і мають бути покладені в основу визначення напрямів їх використання як у процесуальному, так і криміналістичному аспектах під час кримінального провадження. Адже ці характеристики результатів НСРД обумовлюються здатністю отриманих під час проведення цих заходів результатів встановлювати наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, а також мають значення для організації та здійснення розслідування кримінального правопорушення.

Тобто напрямиами використання результатів НСРД є будь-які аспекти кримінальної процесуальної діяльності, які або безпосередньо стосуються

доказування (збирання, перевірка та оцінка доказів, а також ухвалення на їх підставі певних процесуальних рішень) або які пов'язані зі доведенням фактів та обставин, що мають значення для руху кримінального провадження. Відповідно, виділимо такі напрями використання результатів НСРД.

Перший – це процесуальний напрям використання результатів НСРД саме як доказів (ст. ст. 223, 246, 256, 257, 266, 276 КПК України) у таких випадках: під час доведення фактів та обставин, що мають значення для конкретного кримінального провадження та підлягають доказуванню; як інформація, що свідчить про виявлення ознак кримінального правопорушення і в такому разі є підставою для початку досудового розслідування; як докази в іншому кримінальному провадженні; як підстава для проведення слідчих (розшукових) та інших негласних слідчих (розшукових) дій з метою отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів; як докази для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Однак, окрім власне обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, перелічених у ст. 91 КПК України, також існує необхідність в обґрунтуванні певних юридично значущих обставин (окремих процесуальних складів). Зокрема такими прикладами є ухвалення процесуальних рішень або їх мотивування. Тож, можна вказати, що існують певні випадки організаційно-процесуального характеру, коли може мати місце використання результатів НСРД. Але звернемо увагу, що ці випадки не охоплюються вживанням у сенсі ст. 91-94 КПК України поняттям «доказування». Тож до числа організаційно-процесуальних (організаційних) напрямів використання результатів НСРД як доказів (ст. ст. 132, 176-178, 281, 303, 552 КПК України, ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») віднесемо: обґрунтування необхідності застосування заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів; як підстави і приводи для вжиття заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; для вжиття заходів щодо встановлення місця знаходження підозрюваного та його розшуку; як матеріали під час розгляду питань при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування; як інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту про міжнародну правову допомогу тощо.

Ще один напрям використання результатів НСРД, який має місце, – це криміналістичний (інформаційний) напрям. Його особливості пов'язані із тим, що результати проведення НСРД, хоча і мають значення для розслідування кримінального провадження, але за браком окремих властивостей вони не отримують статус доказів або їх використання є процесуально невиправданим. Тобто такі результати НСРД не можуть бути використані у процесуальному доказуванні (наприклад, матеріали не можуть бути розсекречені, а певні особи, які проводили НСРД, не можуть бути допитані як свідки, неможливість розкриття особи, яка здійснює конфіденційне співробітництво, або отримана в результаті проведення НСРД інформація потребує своєї перевірки за допомогою ОРД тощо) (ст. ст. 252, 255, 256, 275 КПК України ст. 20 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»). Зокрема у фаховій літературі слушно вказується, що на підставі інформації,

що отримана в ході НСРД, можуть ухвалюватися проміжні тактичні рішення, здійснюватися вибір тактичних прийомів проведення певної слідчої (розшукової) дії у конкретній слідчій ситуації, [4, с. 102-103]. Вважаємо, що такими випадками може охоплюватися і висунення або уточнення слідчим версій вчинення кримінального правопорушення, планування проведення та організація проведення тактичної операції, визначення тактики розслідування тощо. Таким чином, результати НСРД мають значення як інформаційне джерело для планування та проведення подальшого досудового розслідування.

Враховуючи відмічені три основні напрями використання результатів НСРД (процесуальний, організаційно-процесуальний та організаційно-тактичний), постає питання про їх використання. Це повинно опосередковуватися відповідним процесуальним оформленням використання кожного з напрямів, встановленням процесуально-правових вимог до змісту та властивостей інформації отриманої в результаті НСРД та форм її існування і використання в межах кожного із напрямів.

Підсумовуючи наведене в тезах наукової доповіді відмітимо наступне:

- сутність поняття «результати НСРД» розкривається через їх інформаційне значення для кримінального провадження, а саме це поняття доцільно сприймати як у широкому (докази та інша інформація) та вузькому (власне докази) значенні, що і впливає на визначення напрямів їх використання;

- можна вести мову про процесуальні (доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України, а також доведення обставин організаційно-процесуального характеру) та криміналістичний (організаційно-тактичне забезпечення розслідування) напрями використання результатів НСРД;

- кожний із напрямів використання результатів НСРД є відносно самостійним засобом підвищення ефективності досудового розслідування.

Перспективними напрямками подальших досліджень проблематики використання результатів НСРД у кримінальному провадженні слід вважати опрацювання питання процесуального порядку реалізації цих результатів. Його розв'язання сприятиме результативності проведення цих заходів та в цілому підвищенню ефективності досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Сергєєва Д. Б. Напрями використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 81-91.
2. Багрій М. В. До питання про використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 240-245.
3. Нечаєва І. О., Чинчик А. Р. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні під час досудового розслідування. Напрями реформування кримінального процесуального законодавства в Україні : зб. мат. наук.-практ. семінару (м. Харків, 10 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 100-102.
4. Сергєєва Д. Б. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для організаційно-тактичного забезпечення досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 1. С. 95-104.

СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Катерина Дмитрівна ДИМИДЮК,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права
<https://orcid.org/0009-0007-9096-4602>*

Реалізація державної політики у сфері підприємницької діяльності – це складний процес, який обумовлений чисельною кількістю чинників, які мають вплив на результат. Процес реалізації державної політики завжди відбувається під впливом адміністративно-правових форм та методів. Одним із таких методів, у адміністративно-правовому механізмі реалізації державної політики у сфері підприємництва – є метод планування, основою якого виступає стратегія (стратегічне планування). Державна політика завжди пов'язана зі створенням зрозумілої, чіткої стратегії, яка слугувати-ме певним орієнтиром, передусім, для законодавчої влади, безпосередньо для суб'єктів певної сфери, зокрема, і суб'єктів підприємницької діяльності, та для держави загалом.

Вітчизняні науковці В. Горбулін та А. Качинський визначають стратегічне планування, як «докладний опис мети, завдань і комплексу заходів щодо реалізації фундаментальних цілей» [1, с. 15]. Як справедливо зазначає А. А. Гриценко «процес планування політики називається стратегічним, коли вирішуються стратегічно важливі політичні завдання» [2, с. 41]. Будь-яка стратегія зосереджена на питаннях майбутнього, на забезпеченні якісних результатів у майбутньому від прийнятих рішень і вчинених заходів вже сьогодні.

Правильно сформована стратегія дозволяє вибудувати основні напрями розвитку державної політики, зокрема у підприємницькій сфері. Головна ідея стратегічного розвитку у сфері підприємницької діяльності полягає у формуванні цілеспрямованої державної політики, яка різними напрямками розвитку за допомогою відповідних інструментів, зокрема: інвестиційної, модернізація податкової, грошово-кредитної, промислової політики та міжнародного співробітництва.

Основними ідеями стратегічного розвитку державної політики у сфері підприємницької діяльності можуть бути: а) виявлення правовідносин у сфері підприємництва, які вимагають відповідного правового регулювання, зокрема, адміністративного; б) виявлення тих аспектів у зазначеній сфері, які потребують безпосереднього втручання держави або відповідного контролю; в) усунення перешкод на державному рівні, які заважають розвитку підприємницької діяльності; г) обґрунтування прийняття відповідних регуляторних актів у визначеній сфері та окреслення аспектів контролю за їх реалізацією; д) системне зниження корупції.

Сьогодні в Україні діють такі державні стратегічні документи щодо реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності, як-то:

Стратегія подолання бідності [3]; Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [4]; Державна стратегія регіонального розвитку [5]; Національна економічна стратегія на період до 2030 року [6] тощо. Загалом, розвиток підприємницької діяльності – є одним із пріоритетних завдань державної політики. Усі зазначені стратегічно-програмні документи мають між собою односторонні та двосторонні зв'язки, а також прямо чи опосередковано впливають на реалізацію державної політики, зокрема, у сфері підприємницької діяльності. Досягнення стратегічно-програмних цілей може становити вагомий внесок для розвитку сфери підприємницької діяльності в Україні. Але сьогодні відсутній єдиний комплексний документ, що визначає стратегію реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності.

Безумовною складовою частиною розвитку підприємництва є створення сприятливих умов для цього. З метою реалізації визначених у зазначених національних стратегіях і планах цілей, в Україні постійно проводиться відповідна робота з удосконалення регуляторного середовища. Аналіз цих документів дає можливість констатувати, що сьогодні створюється ефективна державна інфраструктура підтримки підприємництва. Але, незважаючи на це, існують певні проблеми, які становлять перешкоди для реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності і розвитку цієї сфери загалом, зокрема можна виділити такі: корупція; часті зміни в законодавстві; економічна нестабільність; неоптимізоване регуляторне середовище.

Для усунення цих обмежуючих чинників вбачається можливим використати такі правові інструменти, як: лібералізація системи державного контролю; спрощення податкового адміністрування; децентралізація адміністративних послуг та делегування окремих повноважень органам місцевого самоврядування; удосконалення дозвільної системи; спрощення податкового адміністрування суб'єктів підприємницької діяльності; гармонізація національного законодавства із положеннями законодавства Євросоюзу тощо.

Отже, стратегія – є лише основою, певним вектором, що спрямовує реалізацію державної політики у визначеному напрямку, це обраний курс, який розрахований на масштабні зміни у перспективі, що вирішить поставлені завдання і допоможе досягти визначених стратегічних цілей. Відсутність єдиної державної стратегії у сфері підприємницької діяльності негативно впливає на реалізацію державної політики у зазначеній царині. Запропоновані результати покликані створити належне правове підґрунтя для реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Горбулін В., Качинський А. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. К. : НІСД, 2010. 288 с.
2. Гриценко А. А. Стратегічне планування зовнішньої політики як складова система національної безпеки. Науковий журнал «Політикус». Випуск 1, 2022. С. 39-43.
3. Про схвалення Стратегії подолання бідності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 161-р. *Офіційний вісник України* від 29.03.2016 № 23, стор. 189, ст. 923, код акта 81159/2016.

4. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 № 504-р. Урядовий кур'єр від 04.08.2017 № 144.

5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 року: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. Урядовий кур'єр від 14.08.2020 № 156.

6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Урядовий кур'єр від 06.03.2021 № 45.

ЩОДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Станіслав Юрійович ЗАЙЦЕВ,

*аспірант кафедри цивільно-правових
дисциплін і трудового права імені професора
О. І. Процевського Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
<https://orcid.org/0009-0006-7197-2802>*

Забезпечення охорони громадського порядку, а також забезпечення нормального існування та розвитку суспільних відносин між особами у суспільстві є головною прерогативою держави у якій проголошено принцип верховенства права та законності. Разом з тим, тільки у випадку забезпечення належного рівня соціального захисту працівників поліції, можна досягти ефективного рівня виконання останніми своїх посадових обов'язків. На сьогоднішній день існує ціла низка проблем правового регулювання соціального захисту працівників поліції в Україні, в тому числі проблем пов'язаних з медичним забезпеченням поліцейських. Ґрунтовне дослідження вказаних проблем допоможе здійснити пошук ефективних шляхів їх вирішення.

Так, проблеми пов'язані із неналежним регулюванням медичного забезпечення працівників поліції, як складової соціального захисту вказаних осіб є нагальною проблемою, адже підтримання належного рівня здоров'я являється ключовим фактором у працездатності кожної групи працівників.

Положеннями Конституції України передбачено право кожної особи на отримання безоплатної медичної допомоги [1]. З урахуванням підвищених ризиків та особливого характеру службової діяльності, а також особливо небезпечного характеру завдань, які виконують працівники поліції, належний рівень їх медичного забезпечення є вкрай важливим.

Відповідно до ст. 95 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України. У разі відсутності за місцем проходження служби, місцем проживання або тимчасового перебування поліцейських закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України чи відповідних відділень або спеціального медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я. У разі відсутності спеціального медичного обладнання, медичних фахівців або спеціалізованих відділень у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, а також в інших державних та комунальних закладах охорони здоров'я, медичних показань, визначених закладом охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, бюджетних асигнувань поліцейський може бути направлений за виводом відповідного закладу охорони здоров'я на обстеження або ліку-

вання до приватного закладу охорони здоров'я або іноземного медичного закладу [2].

Таким чином, поліцейський у випадку виникнення необхідності, може отримати медичну допомогу, як в державному закладі охорони здоров'я, так і в медичному закладі, який розташований за кордоном. Разом з тим, поліцейський може бути направлений до закордонного лікувального закладу тільки за наявності двох обов'язкових умов: 1) неможливості надати кваліфіковану медичну допомогу закладами охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України або іншими державними, комунальними закладами охорони здоров'я через відсутність необхідного обладнання чи спеціалістів; 2) наявність відповідних бюджетних асигнувань.

Тому, ця перспектива є досить примарною, адже по суті за реальних умов отримання кваліфікованої медичної допомоги поза межами України ускладнюється відсутністю відповідних бюджетних асигнувань.

Також, варто зауважити на тому, що право на безоплатне обслуговування у медичних закладах, які знаходяться на балансі Міністерства внутрішніх справ мають право члени їхніх сімей, а саме: чоловік, дружина, діти до 18 років, також члени їхніх сімей, у разі дії непереборної сили під час виконання службових обов'язків в поліції. До того ж поліцейським та членам їхніх сімей надається право на пільги. Систему пільг складає виділення бюджетних коштів на санаторно-курортне та реабілітаційне лікування, відпочинок та оздоровлення у санаторіях, пансіонатах, реабілітаційних центрах, будинках відпочинку тощо. Порядок надання таких привілеїв встановлюється Міністерством внутрішніх справ України у розмірі 25 та 50 відсотків собівартості путівки в такі заклади. Обов'язковою вимогою для поліцейських з боку держави є проходження комплексного медичного огляду в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України [2].

Враховуючи те, що відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування встановлюються види загальнообов'язкового державного соціального страхування [3], вважаємо, що все ж таки до проблемних питань медичного забезпечення працівників поліції належить неурегульованість питання щодо обов'язкового медичного страхування для всіх категорій працівників поліції, зважаючи на особливий характер їхніх службових обов'язків.

Підтвердженням вказаної тези є також і те, що у проекті Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» [4] також не має особливого правового механізму регулювання обов'язково соціального страхування працівників поліції.

Разом з тим, вбачається, що для усунення вказаної проблеми правового регулювання соціального захисту працівників поліції є необхідним здійснити комплекс заходів для урегулювання зазначеної ситуації, а саме:

- розробка та прийняття проекту Закону «Про загальнообов'язкове медичне страхування», яким закріпити особливості здійснення загальнообов'язкового медичного страхування працівників поліції;
- розробка та затвердження Міністерством внутрішніх справ Інструкції про порядок загальнообов'язкового медичного страхування працівників органів та підрозділів Національної поліції України. Положеннями зазначе-

ної Інструкції необхідно закріпити загальні положення здійснення загальнообов'язкового медичного страхування поліцейських, порядок отримання медичних страхових полісів, а також обов'язки страховиків, у випадку настання страхового випадку. Також, нормами зазначеної Інструкції повинен бути закріплений порядок добору, на конкурсних засадах, страховиків для укладення договорів страхування.

Таким чином, вбачається необхідність у встановленні чіткого правового регулювання медичного страхування працівників поліції, адже тільки в такому випадку може бути забезпечений належний рівень надання якісних медичних послуг останнім.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.
3. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: Проект Закону від 02.08.2016 року № 4981-2.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Олексій Володимирович МАНИК,

здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-4384-1219>

З уведенням правового режиму воєнного стану в Україні неодноразово вносилися зміни в національне законодавство, в тому числі кримінальне процесуальне. Зокрема, зазнало змін і нормативно-правове регулювання застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема, затримання особи. Приміром, не можна оминати увагою нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, якими визначено особливості затримання особи без ухвали слідчого судді в умовах правового режиму воєнного стану, як то, наприклад:

1) постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 721, якою затверджено Порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, що встановлює загальні вимоги до здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період відповідно до норм міжнародного права з моменту потрапляння таких осіб у полон та до моменту передачі їх до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених, а також встановлює порядок опитування військовополонених під час поводження з ними [1];

2) постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413, якою затверджено Порядок тримання військовополонених, що встановлює загальні вимоги щодо тримання військовополонених відповідно до норм міжнародного права з моменту введення воєнного стану, який охоплює воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. При цьому в даному нормативно-правовому акті визначаються особливості затримання військовополонених за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення [2];

3) постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456, якою затверджено Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану. При цьому встановлено, що в разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян ознак складу кримінального та/або адміністративного правопорушення затримання таких осіб та вилучення відповідних речей здійснюється відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення [3].

4) постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455, якою затверджено Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан. У даному нормативно-правовому акті окрім іншого визначено повноваження компетентних осіб щодо здійснення затримання особи без ухвали слідчого судді [4].

5) постанова Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» від 08 липня 2020 року № 573, якою затверджено Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан. При цьому визначено повноваження суб'єктів затримання особи без ухвали слідчого судді [5].

У цьому контексті в наукових працях все більше піднімаються питання про нормативно-правові та процесуальні підстави, а також особливості затримання особи в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. Приміром, Г.К. Тетерятник, Д.М. Цехан, висвітлюючи окремі питання нормативно-правового регулювання затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, розглядають й аналізують «зміни, які внесені до законодавства України щодо затримання особи за вчинення злочину після введення воєнного стану» [6, с. 505–507]. Т.Г. Фоміна, Т.Г. Рогальська визначають випадки затримання особи в умовах воєнного стану, окреслюють перелік суб'єктів, уповноважених здійснювати затримання особи в умовах воєнного стану [7, с. 371–376], висвітлюють «законодавчі «лабіринти» та реалії правозастосовної практики» затримання уповноваженою службовою особою [8, с. 196–224].

Отже, в умовах воєнного стану під час здійснення затримання особи без ухвали слідчого судді потрібно керуватися як загальними нормами кримінального процесуального законодавства, які регламентують його підстави та процесуальний порядок, так і спеціальними нормами, які визначають особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану. Крім того, при організації здійснення затримання особи без ухвали слідчого судді варто керуватися положеннями підзаконних нормативно-правових актів, якими визначаються особливості затримання особи без ухвали слідчого судді в умовах правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поведінки з військовополоненими в особливий період: постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2022 № 721. *Офіційний вісник України*. 2022. № 53. Ст. 3074.
2. Про затвердження Порядку тримання військовополонених: постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 413. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1649.
3. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1456. *Офіційний вісник України*. 2022. № 12. Ст. 641.

4. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455. *Офіційний вісник України*. 2022. № 11. Ст. 584.

5. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573. *Офіційний вісник України*. 2020. № 57. Ст. 1788.

6. Тетерятник Г.К., Цехан Д.М. Затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення: окремі питання нормативно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 505–507. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/115>.

7. Фоміна Т.Г., Рогальська В.В. Затримання особи в умовах воєнного стану: підстави та уповноважені службові особи на здійснення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 371–376. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.67>.

8. Фоміна Т.Г., Рогальська В.В. Затримання уповноваженою службовою особою: законодавчі «лабіринти» та реалії правозастосовної практики. *Science, technology, and innovation: the experience of European countries and prospects for Ukraine*: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. С. 194–224. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-190-9-8>.

РОЛЬ КЕРІВНИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Валентин Михайлович СТАРЧЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0008-0894-2664>*

Якість та ефективність виконання Державним бюро розслідування своїх завдань та функцій наряду залежить від того, наскільки якісно її керівник працює у напрямку забезпечення законності та дисципліни в діяльності даного відомства. Варто наголосити, що терміном «керівник» характеризується не просто позиція, а важлива організаційно-правова складова роботи ДБР. Це в тому числі підтверджується розгалуженим колом наукових підходів до тлумачення цієї категорії. Наприклад, С.А. Удовик пише: «Керівник – це людина, відповідальна за застосування й ефективність знань. Він повинен розподіляти потоки інформації, контролювати її засвоєння підлеглими, узагальнювати результати їхньої діяльності і спрямовувати нові знання на відповідні адреси» [1, с.159]. В юридичній енциклопедії Ю.С. Шемшученко надається два окремих тлумачення поняття «керівник»: 1) особа, яка керує діяльністю інших осіб, які досить часто й не являються її підлеглими, але підпорядковуються їй; 2) посадова особа, яку наділено адміністративною владою щодо очолюваного нею колективу і яка здійснює внутрішньо організаційне управління ним [2, с.82]. Цікаву думку пропонує Н.І. Куланін, який розглянув сутність категорії «керівник» крізь призму науки трудового права: «Керівник – це професія, потреба в якій виникає тоді, коли праця стає колективною. Саме керівник повинен вміти виробляти стратегію управління, консолідувати зусилля своїх підлеглих на розв'язання важливих завдань управління, використовуючи при цьому свою владу. На відміну від інших категорій працівників, що забезпечують управління, керівники являють собою групу посадових осіб, яким делеговані права та обов'язки владного характеру» [3, с.122].

Д.В. Лісний дійшов до висновку, що керівник – це професіонал, який надає свої послуги організації і досягає поставленої мети за допомогою найбільш ефективних способів, що не суперечать законодавству та нормам моралі. Крім того, вчений наголошує, що керівники структурних підрозділів правоохоронних органів, перебуваючи на різних щаблях влади, сприяють впровадженню інноваційних технологій в діяльність державних органів та визначаються їх вектор розвитку [4, с.14]. Суто в аспекті державного управління зміст терміну «керівник» дослідив М.В. Мельничук наголосивши: керівник – це посадова особа, яка має право приймати управлінське рішення і здійснювати адміністративно-господарські дії. «Це визначення висвітлює такі особливості цієї групи державних службовців, як: наділення на постійній основі повним обсягом повноважень, передбачених законодавством з питань державної служби щодо категорії посадових осіб, а також

особливими, додатковими повноваженнями – приймати управлінське рішення і вчиняти адміністративно-господарські дії», - резюмує науковець [5, с.64].

Проведений вище аналіз дає змогу констатувати, що категорію «керівник» можна розглядати у декількох аспектах: 1) соціальному значенні, керівник – це особа, яка володіє більшим професіоналізмом, а також ширшим багажем знань, навичок та вмінь, аніж інші працівники, завдяки чому має можливість спрямовувати та координувати роботу певного кола суб'єктів, які реалізують відповідний вид діяльності; 2) в управлінському аспекті, керівник – це адміністративна ланка підприємства, установи чи організації, яка забезпечує виконання широких управлінських функцій пов'язаних із плануванням, організацією та контролем роботи об'єктів управління з метою досягнення поставлених завдань; 3) з точки зору права, керівник – це посадова особа підприємства, установи чи організації, яка відповідно до норм чинного законодавства, відомчих та/або установчих локальних документів наділена дисциплінарною владою, а також більш широким колом прав та обов'язків по відношенню до інших працівників (службовців).

Таким чином, керівник відіграє ключову роль у забезпечення законності та дисципліни в діяльності Державного бюро розслідувань. Зазначене обумовлено наступними чинниками: по-перше, володіє широким інструментарієм, який надає йому можливість здійснювати управлінський та дисциплінарний вплив на особовий склад органів та підрозділів Бюро; по-друге, на відміну від багатьох інших суб'єктів, керівник знаходиться в «середині» структури ДБР, безпосередньо керує її елементами (органами та підрозділами), а відтак має більше можливостей для оперативного вирішення поточних завдань у сфері забезпечення законності та дисципліни у функціонування даного відомства; по-третє, здійснює безпосередній, поточний та систематичний контроль за станом роботи підпорядкованих органів та підрозділів, що дає можливість попереджати та своєчасно виявляти і припиняти порушення в процесі діяльності підпорядкованих йому осіб; по-четверте, застосовує заходи дисциплінарної відповідальності за порушення трудової дисципліни; по-п'яте, проводить просвітницьку діяльність серед підпорядкованого йому колективу, що є важливим превентивним засобом забезпечення дисципліни в процесі службової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Удовик С. А. Государственность Украины: истоки и перспективы. К. : Ваклер, 1999. 208 с.
2. Юридична енциклопедія: В 6т. Редкол Ю.С. Шемшученко (відп.ред.) та ін.- К.: Українська енциклопедія, 1998. в 6 т. Т. 3: К-М., 2001 792с.
3. Ізбаш К.С. Організаційно-правові засади роботи з персоналом органів досудового слідства МВС України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2008. 190 с.
4. Лісний Д.В. Адміністративно-правові основи делегування повноважень в діяльності правоохоронних органів України: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2009. 198 с.
5. Мельничук М.В. Адміністративно-правові засади управлінської діяльності керівників органів виконавчої влади: дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 2009. 197 с.

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Роман Юрійович КУРЕПІН,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0007-7132-2786>*

Важливим завданням української держави, як сучасної правової держави є створення такої правоохоронної системи, за якої ризики порушення прав, свобод та інтересів людини і громадянина будуть мінімізовані та/або повністю ліквідовані. З цією метою у 2018 році в Україні було створено кардинально новий правоохоронний орган – Державне бюро розслідувань. Втім, варто зауважити, на сьогоднішній день в юридичній літературі ще й досі відсутній єдиний підхід щодо визначення місця Бюро в правоохоронній системі України.

О. Дудченко визначає правоохоронну систему як сукупність тісно пов'язаних між собою елементів, які взаємодіють та утворюють певну цілісність, яка базується на відповідних принципах, засадах. Її головними складовими елементами, на думку автора, є інституціональна та нормативна підсистеми. Інституціональну підсистему утворюють об'єкти правоохоронного впливу та правоохоронні органи, для яких основним завданням є правоохоронна діяльність. Нормативна підсистема складається з правових принципів та норм, що здійснюють регулювання відносин між суб'єктами охорони права; своє вираження вони знаходять у нормативних актах, які регулюють правоохоронну діяльність [1, с.148]. Тобто система правоохоронних органів є складовою більш широкого юридичного явища – правоохоронної системи.

Доцільно зазначити, що доволі нечітким в законодавстві є встановлення ознак правоохоронного органу, що викликає відповідні питання для наукового обговорення цієї проблеми. М.А. Хлистік зазначає, що критерії віднесення тих чи інших органів до правоохоронних чітко невизначені, оскільки, крім конкретно зазначених у Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», до правоохоронних органів також відносяться й «інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції». Нині для того, щоб мати усі юридичні підстави назвати той чи інший орган правоохоронним, необхідно або відшукати його в переліку, зазначеному у статті 2 вищезазначеного Закону, або з'ясувати, чи закріплено за ним на законодавчому рівні виконання правозастосовної або правоохоронної функції. Тобто правоохоронні органи України – це державні органи, визначені у законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють правоохоронні чи правозастосовні функції [2, с.53]. Наразі ознаки правоохоронних органів, які складають відповідну систему, визначаються в правовій літературі. Зокрема, до ознак правоохоронного органу А.М. Куліш відносить наступне: це державні органи, які уповноважуються законом

для здійснення правоохоронної діяльності; здійснення ними такої діяльності відбувається із суворим додержанням правил та процедур, встановлених законодавством, при цьому їх порушення тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність; вони мають право застосовувати заходи державного примусу; законні та обґрунтовані рішення, прийняті ними, обов'язкові для виконання посадовими особами та громадянами, а їх невиконання складає самостійне правопорушення, що тягне за собою додаткову відповідальність; правоохоронні органи здійснюють свою діяльність на професійній основі за умови проходження їх працівниками спеціальної професійної підготовки; правоохоронні органи мають спеціальні повноваження для попередження, виявлення і розслідування порушень закону, якими володіють інші інституції [3, с.7].

Ю.О. Загуменна підкреслює те, що система правоохоронних органів не має традиційної організаційної побудови, як, наприклад, система органів виконавчої влади, а являє собою цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої є не структурний (організаційний), а функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, яке полягає, головним чином, в охороні й захисті права. До правоохоронних органів, на думку авторки, належать такі державні органи, виконання якими однієї чи кількох головних правоохоронних функцій є визначальним у їх діяльності, які у зв'язку з цим потребують специфічного матеріально-технічного та іншого забезпечення, до працівників яких законодавством пред'являються спеціальні вимоги і працівники яких з метою ефективного виконання своїх обов'язків згідно із законодавством наділяються різноманітними специфічними правами, мають відповідні пільги та зовнішні ознаки приналежності до правоохоронних органів, підлягають підвищеному правовому захисту [4, с.150]. Подібною думки дотримуються й В.В. Зайченко та А.В. Лаптева, які наголошують на тому, що системоутворюючим чинником правоохоронних органів є правоохоронна діяльність, для здійснення якої держава і створює правоохоронні органи [5, с. 423].

З огляду на зазначене вище слід акцентувати увагу, що питання віднесення того чи іншого відомства до системи правоохоронних органів вирішується на основі безпосередньої вказівки на це тим законодавчим актом, що визначає його правовий статус. Означене обумовлено значною відповідальністю таких інституцій перед суспільством, а саме: реалізацією ними правоохоронної функції, що пов'язана з наділенням їх низкою специфічних повноважень, які обумовлені можливістю застосування даними органами заходів державного примусу; встановленням додаткового соціально-економічного захисту працівників такого органу; тощо. Також доцільно зазначити, що інституціонально-функціональною складовою системи правоохоронних органів є визначена законодавством сукупність таких відомств, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії, з метою реалізації нормативно-визначеного їх призначення – здійснення правоохоронної діяльності.

Підбиваючи підсумок відзначимо, що Державне бюро розслідувань має всі ознаки, які відносять його до кола правоохоронних органів, зокрема: 1) законодавче визначення Бюро як правоохоронного органу; 2) його діяль-

ність забезпечується низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили, порушення яких призводить до настання відповідного виду юридичної відповідальності; 3) службові особи ДБР мають низку повноважень, спрямованих на реалізацію завдань у правоохоронній галузі, що покладені на дану інституцію.

З огляду на зазначене вище, цілком справедливим буде говорити про те, що місце Державного бюро розслідувань у системі правоохоронних органів України обумовлено: по-перше, положенням стаття 1 ЗУ «Про державне бюро розслідувань», яке прямо відзначає, що ДБР є правоохоронним органом; по-друге, метою його функціонування є здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудове розслідування особливих видів злочинів; по-третє, посилення боротьби з порушенням антикорупційного законодавства на найвищих щаблях сфери державного управління, що відповідає Європейському вибору шляху розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Дудченко О. Сутність правоохоронної системи. *Підприємництво, господарство і право*. № 8. 2019. С. 144-149
2. Хлистік М.А. Визначення поняття правоохоронного органу в законодавстві України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Т. 32 (71). № 4. 2021. С. 49-54
3. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування. Автореф дис докт юрид наук. 12.00.07 Харків. 2009. 29 с.
4. Загуменна Ю. О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. *Право і безпека*. № 3 (35). 2010. С. 145-150
5. Зайченко В.В., Лаптева А.В. Роль і місце правоохоронних органів у правовій державі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Вип. 23. 2013. С. 419-424

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ЗАГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ,
ЯКІ ВІДПОВІДАЮТЬ ЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сергій Вікторович БОДНАР,

*кандидат юридичних наук,
проректор з фінансово-господарської
роботи ПВНЗ Вінницького фінансово-
економічного університету
<https://orcid.org/0000-0003-3322-6279>*

Органи загальної компетенції — це органи, які в межах підвідомчої їм території здійснюють державне управління та координацію всіх або більшості підпорядкованих чи підконтрольних їм органів галузевої чи функціональної компетенції. Вони несуть відповідальність за стан справ на відповідній території (на всій території України, території АРК, області, району, міста). Тому вони здійснюють загальне керівництво й координацію діяльності органів галузевої і функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів. До органів загальної компетенції належать Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування [0, с.74]. Органи загальної компетенції покликані врегульовувати базисні відносини державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти і здійснювати управління його загальними засадами правового та організаційно-управлінського характеру. На цьому рівні суб'єкти публічної адміністрації опікуються питаннями створення нормативно-правових матеріальних і процедурно-процесуальних основ досліджуваного партнерства, встановлення юридичних гарантій, організаційно-інституційних і матеріально-фінансових основ його здійснення. Повноваження цих суб'єктів визначені у Конституції та Законах України. Так, скажімо Верховна Рада України (парламент) має у своєму розпорядженні такі повноваження: внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції; прийняття законів; затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією; заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України; призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони

України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України; здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції та закону; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні та ін. [0]. У свою чергу, Президент України є носієм таких повноважень: забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правопорядок держави; представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України; призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав; призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією; припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених цією Конституцією; вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора; зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності; скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим; створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби; підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України; видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України [0]. Повноваженнями уряду України (Кабінет Міністрів України), згідно чинного законодавства є: забезпечення проведення державної політики у сферах охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя, охорони материнства та дитинства, освіти, фізичної культури і доступність для громадян послуг медичних, освітніх та фізкультурно-оздоровчих закладів; забезпечення проведення державної політики у сферах культури, етнонаціонального розвитку України і міжнаціональних відносин, охорони історичної та культурної спадщини, всебічного розвитку і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; створення умов для вільного розвитку мов корінних народів і національних меншин України, сприяння задоволенню національно-культурних потреб українців, які проживають за межами Ук-

раїни; забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку охорони здоров'я, освіти, культури і спорту, туристичного та рекреаційного господарства; проведення державної політики у сфері інформатизації, сприяння становленню єдиного інформаційного простору на території України; забезпечення взаємодії з іншими органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства та ін. [0; 0].

Отже, у компетенцію вищих органів державної влади – парламенту, уряду і Президента України – безпосередньо не входить реалізація державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти, однак саме ці суб'єкти мають найбільше повноважень, як зазначалося вище, для визначення: по-перше, юридичних правил і гарантій здійснення цього партнерства, а також інституційної та організаційно-управлінської структури механізму досліджуваного партнерства.

На відміну від вищих органів державної влади, суб'єкти загальної компетенції регіонального і місцевого рівнів більш тісно пов'язані із реалізацією державно-приватного партнерства, оскільки до їх компетенції входять питання, що стосуються як забезпечення організаційно-правових та інших умов досліджуваного партнерства, так і пряма участь у його безпосередньому здійсненні. Зокрема РМ АРК, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, мають право як виступати в якості ініціатора державно-приватного партнерства, так і проводити оцінку ефективності і приймати рішення щодо здійснення державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed19960628#Text>
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

ПОНЯТТЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вадим Іванович КОЛОМІЄЦЬ,

здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права
<https://orcid.org/0009-0001-9814-6619>

Для того щоб визначити доцільність та необхідність взаємодії між органами досудового розслідування важливою є оцінка ефективності останньої. Взагалі, ефективність - це явище, яке характеризує оптимальність цілеспрямованої дії, способу, механізму реалізації або стану суб'єкту за наявності альтернатив. Вона проявляється через різницю (відмінність): між метою та отриманими результатами, враховуючи затрачені ресурси, встановлені цілі, обставини зовнішнього середовища та часові межі [0, с.205]. Доволі цікавою є наукова позиція В.В. Цветкова, відповідно до точки зору якого, ефективність у вузькому значенні, - це результат, наслідок затрачених сил, діянь; у широкому - це відносини, що складаються в суспільстві з приводу економії часу в усіх формах їх прояву в процесі функціонування робочої сили, економії, визначеною метою, основними економічними законами формації, а ефективність управління визначена ним як ефект (результат), що зіставлений з витратами на його досягнення [0, с. 134]. Ефективність, підкреслюють А.О. Демченко та О.І. Момот, виступає як індикатор розвитку. Вона ж – його найважливіший стимул. Прагнучи підвищити ефективність конкретного виду діяльності та їх сукупності, ми визначаємо конкретні заходи, що сприяють процесу розвитку, і відсікаємо ті з них, що ведуть до регресу. Як категорія вона має дві сторони – якісну і кількісну. Якісна сторона відображає її логічне, теоретичний зміст, тобто сутність категорії. Кількісна сторона розкриває дію закону економії часу, а саме відображає економію часу при досягненні цілей суспільного виробництва в ході всього відтворювального процесу і на окремих його фазах у масштабі всього народного господарства, окремих його регіонів, галузей, господарських суб'єктів [0].

Досить розгорнуто до визначення поняття «ефективність» підходить Л.А. Приходченко. Вона розрізняє загальну (абсолютну) та порівняльну (відносну) ефективність. Згідно з вченою, загальна ефективність використовується для аналізу та оцінки загальноекономічних результатів на різних рівнях (макро- і мікроекономіка) протягом певного періоду часу, щоб порівняти рівень ефективності між регіонами. Порівняльна ефективність, зазначає вчена, визначається та аналізується при обґрунтуванні управлінських рішень для вибору найкращого альтернативного варіанту. Це відбувається на основі порівняння показників [0, с. 59]. При цьому Л.А. Приходченко вказує на важливість зв'язку з ресурсами, продуктом і цілями, а також на важливість ефекту, який досягається за межами діяльності, процесу виробництва чи надання послуги, саме під час його споживання. Авторка підкреслює,

що такий зв'язок не завжди є активним, оскільки наслідки можуть бути як прямими, так і побічними. Таким чином, узагальнює науковиця, сутність розуміння слова «ефективність» полягає в тому, що це той, який призводить до необхідних результатів і дає найбільший ефект. Іншими словами, акцент робиться на тому, що отримані результати відповідають визначеним цілям, що свідчить про ефективність лише у випадках, коли взаємодія чітко визначена цілями [0, с. 59–60].

Розглядаючи категорію «ефективність» як ступінь досягнення цілей суб'єкта господарювання, А. Куценко виділяє цільовий, системний і вибірко-вий підходи її дослідження. Цільовий підхід ґрунтується на ідеї цілей і засобів, які вперше запропонував англійський економіст А. Робін. Визначаючи ефективність, цей підхід дозволяє оцінити здатність суб'єкта досягати конкретних цілей за допомогою раціональних дій її складових. Раціональність полягає в обранні такого способу використання ресурсів підприємства, який дозволяє досягати цілей за мінімальними витратами. Необхідно відзначити, що цілі підприємства не завжди є чітко визначеними, що ускладнює визначення ефективності. Ці цілі можуть бути виражені у вигляді економічних показників, які підприємство намагається досягти. Вибір способів залежить від факторів, таких як закони, нормативи, традиції, менталітет тощо. Цільовий підхід доцільний з точки зору задоволення інтересів кожної складової, а не всього підприємства. Системний підхід, навпаки, акцентує увагу на внутрішніх характеристиках підприємства і спрямований на його виживання через адаптацію до зовнішнього середовища. Вибірковий метод припускає, що ефективність підприємства не може бути оцінена заздалегідь визначеними критеріями. Він базується на забезпеченні мінімального рівня задоволення потреб усіх складових організації, яких відрізняють мотиви та цілі. Однак ідентифікація стратегічних складових та визначення їх впливу на діяльність підприємства є складним завданням. Зміна умов господарювання, обумовлена зовнішніми і внутрішніми факторами, може порушити рівновагу і призвести до зміщення економічного балансу на користь інших зацікавлених груп [0; 0].

Таким чином, незалежно від сфери суспільного життя, в якій використовується поняття «ефективність», даний термін у найбільш спрощеному його розумінні найбільш доцільно тлумачити як співвідношення між результатом, який було отримано, та витратами (фінансовими, матеріальними, людськими тощо), які були витрачені для його досягнення. Іншими словами, це міра того, наскільки добре було використано ресурси для досягнення поставленої мети певної діяльності. Отже, на нашу думку, сутність ефективності розкривається у наступних ключових аспектах: 1) ефективність визначається здатністю певного суб'єкта в процесі своєї діяльності досягати та виконувати поставлені цілі та завдання. Вона оцінюється шляхом співвідношення того, наскільки отримані результати відповідають запланованим; 2) ефективність вимірюється певними показниками, які дозволяють оцінити результат відповідної діяльності; 3) ефективність не обмежується досягненням певних цілей, вона характеризує те, скільки на це було витрачено різноманітних ресурсів; 4) ефективність може розглядатись на рівні окремих процесів чи системи в

цілому. Це включає в себе здатність компонентів працювати разом гармонійно для досягнення загальної ефективності.

Отже, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що ефективність взаємодії між органами досудового розслідування представляє собою комплексну характеристику, що відображає ступінь досягнення поставлених цілей та завдань у процесі спільної роботи відповідних суб'єктів, у співвідношенні із сукупністю витрачених на це ресурсів, зокрема: людських, фінансових, матеріально-технічних, тощо. В розрізі представленої проблематики ефективність взаємодії характеризується ступенем:

1) налагодження чіткої та результативної комунікації між сторонами взаємодії, що включає: своєчасний обмін інформацією та необхідними документами; проведення спільних нарад та координаційних зустрічей; використання сучасних засобів зв'язку та інформаційних технологій;

2) координації дій досліджуваних суб'єктів, що передбачає: спільне планування та проведення оперативно-розшукових заходів; розподіл завдань та функцій між органами досудового розслідування; забезпечення єдності та узгодженості їх дій;

3) взаємодопомоги одне одному в процесі здійснення спільної діяльності, зокрема: надання методичної та практичної допомоги сторонами взаємодії; використання ресурсів та можливостей кожного органу досудового розслідування; створення атмосфери довіри та взаємопідтримки;

4) єдності процесуального керівництва, що включає: забезпечення єдиного підходу до розслідування кримінальних проваджень; усунення дублювання та протиріч у діях слідчих; підвищення ефективності та результативності розслідування.

Список використаних джерел:

1. Подольчак Н. Поняття та види ефективності систем менеджменту машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2007. №23(606). С. 203-210.
2. Цветков В. В. Ефективність державного управління. Державно-правова реформа в Україні. К. 1997. 456 с.
3. Демченко А. О., Момот О. І. Про сутність понять «ефективність» та «результативність» в економіці. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 207–210.
4. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління на засадах демократичного врядування: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Одеса, 2010. 456 с.
5. Куценко А. В. Організаційно економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.
6. Полегенька М. А. Теоретична сутність економічної категорії «ефективність». *Агросвіт*. 2016. № 10. С. 69–74

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

Юлія Владиславівна БУХАРЄВА,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0007-0946-2091>*

Державна митна служба України виступає не лише як контролер, а й як захисник економіки країни. Її унікальні завдання та функції визначаються не лише внутрішніми, але й зовнішніми факторами, зокрема міжнародною торгівлею та співпрацею. Впровадження передових методів контролю та постійне удосконалення процесів, за словами В. Настюка, дозволяють Державній митній службі України забезпечувати стабільність та захист національних інтересів в умовах сучасного світового ринку [1, с. 96].

Важливо відзначити, що успішна діяльність Державної митної служби України сприяє не лише економічній стабільності країни, а й має величезне значення для підтримання правопорядку та запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму шляхом здійснення контролю за переміщенням товарів. Однією з ключових особливостей діяльності Державної митної служби України є постійне вдосконалення законодавства та процедур, спрямованих на підвищення транспарентності та ефективності її діяльності. Впровадження сучасних стандартів та норм у сфері митного контролю є невід'ємною складовою розвитку організації.

Також варто зазначити, що роль Державної митної служби України не обмежується лише митними процедурами. Вона також активно співпрацює з іншими відомствами та правоохоронними органами в межах країни для координації заходів з контролю за обігом товарів та запобігання незаконним діям. У світлі постійно зростаючих технологічних та економічних викликів Державна митна служба України продовжує адаптуватися та вдосконалювати свої підходи до забезпечення митної безпеки та ефективного контролю за переміщенням товарів. О. Неліпович стверджує, що це є ключовим аспектом її функціонування в умовах глобалізації та постійної зміни економічних умов [2, с. 180].

Отже, унікальні завдання та функції Державної митної служби України свідчать про необхідність та важливість її ролі у забезпеченні національної безпеки, економічного зростання та взаємодії з міжнародними партнерами. Її спеціалізована діяльність відіграє критично важливу роль у збереженні стабільності та захисті інтересів країни в умовах глобального світового ринку.

Так, Державна митна служба України виконує низку унікальних завдань та функцій, які відображають її ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки та захисту національних інтересів. Її активна міжнародна співпраця роблять її необхідною ланкою у системі захисту економічних інтересів країни.

Завдяки контролю за переміщенням товарів через митний кордон, боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил Державна митна служба України не лише забезпечує економічну стабільність, а й захищає правопорядок та запобігає виникненню потенційних загроз, пов'язаних із фінансуванням тероризму та відмиванням коштів.

Її постійне оновлення процедур та використання інноваційних технологій відображають готовність служби адаптуватися до сучасних викликів та змін у глобальній економічній ситуації. Співпраця з іншими відомствами та впровадження передових підходів у діяльності підкреслюють стратегічне значення Державної митної служби для України. Важливість ролі даної служби полягає не лише у забезпеченні ефективного митного контролю, а й у виконанні функцій, спрямованих на захист національних інтересів, відповідність міжнародним стандартам та створення сприятливих умов для розвитку економіки України [3, с. 45]. Одним із ключових завдань Державної митної служби України є захист економічних інтересів країни та забезпечення митної безпеки шляхом запобігання ввезенню або вивезенню нелегальних товарів та порушенням митних правил. Це важливо для забезпечення стабільності економіки та фінансової безпеки України. Крім цього, діяльність Державної митної служби України включає співпрацю з іншими відомствами та органами у сфері контролю за митними порушеннями, що сприяє підвищенню ефективності митного контролю та боротьби з організованою злочинністю [4, с. 108].

Використання сучасних технологій та систем управління дозволяє Державній митній службі України автоматизувати процеси та поліпшувати якість митного контролю, забезпечуючи ефективність та прозорість в її діяльності. Таким чином, діяльність Державної митної служби України має величезне значення для економіки країни, забезпечення фінансової стабільності та митної безпеки. Її діяльність впливає на різні сфери життя суспільства та сприяє підтримці міжнародних торговельних відносин, створюючи сприятливе середовище для розвитку бізнесу та просування країни на світовій арені. Наразі Державна митна служба України стоїть перед низкою викликів, що потребують уваги та системних рішень для покращення її функціонування. Правники активно обговорюють шляхи оптимізації роботи цієї служби з метою підвищення ефективності та забезпечення дотримання законодавства.

Список використаних джерел:

1. Настюк В. Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2015. 430 с.
2. Неліпович О. В. Особливості застосування автоматизованих систем управління митними ризиками: європейський досвід. *Modern Economics*. 2019. № 17 С. 177–182.
3. Минькович-Слободяник О. В. Правова політика як чинник правотворчості і правозастосування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2020. 231 с.
4. Ляхович У. І. Організаційно-правове забезпечення реалізації адміністративно-правового статусу державного службовця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 182 с.

УДК 342.9

МЕЖІ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вадим Володимирович ВОСКОБОЙНИКОВ,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0007-0571-5565>*

Будь-яка діяльність, у тому числі підтримка та розвиток бізнесу під час воєнного стану, має свої межі. Межа відповідно до розуміння знавців української мови представлена як: лінія поділу якої-небудь території; границя; простір, обмежений чим-небудь; допустима норма чого-небудь дозволеного; останній, крайній ступінь [1, с.666]. У загальному вигляді межі участі у будь-яких правовідносинах визначаються тими правовими нормами, які регламентують поведінку учасників, їх правовим статусом. Як підкреслює А.Т. Гаркуша, компетенція є головною складовою змісту правового статусу кожного органу, яка доповнюється такими важливими елементами, як: його завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як по «вертикалі», так і по «горизонталі»), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань тощо. Характеризуючи власне компетенцію органу виконавчої влади, доцільно враховувати характер не тільки прав і обов'язків, але й деяких інших складових їх правового статусу, насамперед завдань і функцій (хоча текстуально вони можуть і не розмежовуватися), тим більше, що найчастіше фіксація повноважень тісно переплітається з функціями. Кожному органу виконавчої влади є властивими певний обсяг компетенції та відповідні форми і напрямки її реалізації у ході практичного виконання покладених на нього завдань і функцій. Компетенція органів виконавчої влади є організаційно-правовою категорією. Організаційний характер компетенції має прояв, насамперед, у тому, що компетенція у функціональному розумінні є критерієм відокремлення органів виконавчої влади один від одного та побудови їх системи. Здійснюючи безпосередній вплив на побудову (конструкцію) системи органів виконавчої влади, компетенція кожного окремого органу впливає на взаємозв'язки між іншими елементами цієї системи. Компетенція – це комплекс повноважень державного органу, тобто його прав і обов'язків, визначених відповідним державним органом у певних нормативно-правових актах, шляхом реалізації яких орган виконавчої влади здійснює свою діяльність [2, с.111-112]. Тобто, в основі компетенції (але не виключно) лежать повноваження суб'єкта, які складаються з належних йому прав та обов'язків.

Таке бачення мають й інші науковці, зокрема В.Д. Швець, який розглядає компетенцію як певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі практичної діяльності. Неодмінним елементом компетенції є повноважен-

ня, які, з одного боку, є прямим вираженням наданого державою владування, а з іншого – специфічною ознакою носія відповідної компетенції. Компетенція державного органу – це сукупність установлених законом владних повноважень для здійснення функцій і завдань, покладених на нього державою, а повноваження – це сукупність прав та обов'язків органу [3, с.107-108]. Повноваження визначають той обсяг можливостей підтримки та розвитку бізнесу, який може реалізувати конкретний суб'єкт підтримки.

Наприклад, відповідно до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до повноважень спеціально уповноваженого органу у сфері розвитку малого і середнього підприємництва належать: 1) внесення пропозицій щодо формування та реалізація державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва; 2) підготовка пропозицій щодо визначення пріоритетів і видів підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва; 3) розроблення проектів державних програм розвитку малого і середнього підприємства, забезпечення їх виконання з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та здійснення моніторингу виконання; 4) внесення пропозицій щодо визначення основних фінансових, економічних, соціальних та інших показників розвитку малого і середнього підприємництва; 5) утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів з питань розвитку малого і середнього підприємництва; 6) формування єдиної інформаційної системи для забезпечення реалізації державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва; 7) сприяння діяльності громадських організацій, що представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва; тощо [4]. Тож, узагальнено слід зазначити, що в основі меж підтримки та розвитку бізнесу лежать правові норми, які з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб визначають сферу їх роботи, обсяг компетенції та повноважень, а з боку представників бізнесу – норми, що встановлюють заборонені види діяльності.

Межі також зумовлюються й іншими об'єктивними факторами, насамперед фінансовими можливостями такої підтримки. Як приклад, загальна сума державних інвестицій у розвиток підприємництва на Житомирщині сягає на сьогодні 141 мільйонів 800 тисяч гривень. За півтора року дії програми «Власна справа» на Житомирщині було прийнято 600 позитивних рішень про надання мікрогрантів на створення або розвиток бізнесу. 123 жителі стали переможцями у 2022 році; 477 стали переможцями у 2023 році. Всього за півтора року дії програми заяви на участь подали 1526 підприємців. За умовами програми, упродовж шести місяців з дати отримання мікрогранту підприємці мають створити нові робочі місця. За інформацією Житомирської обласної служби зайнятості, щонайменше 1300 жителів області будуть додатково працевлаштовані завдяки цій програмі мікрокредитування бізнесу [5].

Таким чином, межі підтримки та розвитку бізнесу в умовах воєнного стану можуть бути охарактеризовані як регульовані правовими нормами способи впливу на бізнес, які безпосередньо залежать від таких факторів, як: по-перше, компетенція та повноваження органів державної влади та

органів місцевого самоврядування, що їх застосовують; по-друге, тих публічних інтересів, які можуть бути задоволені їх застосуванням; по-третє, фінансово-економічних можливостей насамперед держави та територіальних громад, а також відповідністю витрачених зусиль очікуваним позитивним результатам. Досліджувані межі мають відповідати вимогам законності, доцільності, оптимальності та ефективності.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.
2. Гаркуша А.Т. Правовий статус Національного агентства України з питань державної служби. Дис канд юрид наук. 12.00.07. Одеса.2017. 257 с.
3. Швець В.Д. Поняття компетенції і повноважень суб'єктів землекористування. Європейські перспективи. № 2. 2015. С. 107-113
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
5. Бутко Т. Понад 400 жителів Житомирщини торік перемогли в програмі мікрогрантів для розвитку бізнесу. URL: <https://suspilne.media/656336-ponad-400-ziteliv-zitomirsinitorik-peremogli-v-programi-mikrograntiv-dla-rozvitku-biznesu/>

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Геннадій Євгенович БЕРШОВ,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального процесу, криміналістики та
експертології факультету № 6 Харківського
національного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-3439-5544>*

Використання спеціальних знань під час розслідування військових злочинів сприяє «отриманню доказів у кримінальних провадженнях, яке досягається спеціалістом шляхом надання допомоги слідчому в застосуванні експертно-криміналістичних методів і засобів при збиранні, вивченні (дослідженні), перевірці, оцінці та використанні доказів» [1, с. 192]. Разом із тим використання спеціальних знань не зводиться виключно до допомоги спеціаліста. Використання спеціальних знань – це користування допомогою обізнаних осіб, які є носіями спеціальних знань у різних галузях. Проте, щоб така діяльність справді була продуктивною та забезпечувала ефективність досудового розслідування військових злочинів, потрібно визначити специфіку використання спеціальних знань з урахуванням форми та способу їх застосування.

Зокрема, процесуальні форми використання спеціальних знань під час розслідування військових злочинів визначені в положеннях кримінального процесуального законодавства, в той час як організаційні форми закріплені в положеннях підзаконних нормативно-правових актів. При цьому вагому роль саме у збиранні доказів під час розслідування військових злочинів відіграють саме процесуальні форми використання спеціальних знань, однією з яких є залучення експерта.

Залучення особи, «яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» [2] на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань» [3], в якості експерта. Підстави та процесуальний порядок залучення експерта передбачені в ст. ст. 242–244 КПК України. За результатами проведення судової експертизи складається висновок експерта, який є джерелом доказів у кримінальному провадженні. При цьому відповідно до ст. 101 КПК України «кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях»; «запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта» [3].

З наведеного помітно, що «сутність експертизи полягає в тому, що експерт самостійно на основі спеціальних знань досліджує надані йому об'єкти, явища та процеси і на цій підставі встановлює нові фактичні дані і складає висновок, що є джерелом доказів» [4, с. 6]. При цьому залучення експерта до кримінального провадження на стадії досудового розслідування є процесуальною формою використання спеціальних знань. Реалізується вказана форма використання спеціальних знань саме шляхом призначення судових експертиз. Останні згідно зі ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» є «дослідженнями на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [2].

Крім того, залученню експерта як формі використання спеціальних знань узагалі та під час розслідування військових злочинів зокрема властиві ознаки, які визначають її сутність і специфіку. Зокрема, серед останніх варто виокремити наступні:

1) необхідність використання саме цієї форми зумовлена такими чинниками:

– особливості механізму вчинення військових злочинів впливають на організацію та здійснення їх досудового розслідування. Вказані властивості, обумовлені: сферою їх учинення (військова сфера, суспільні відносини, що пов'язані з дотриманням установленого порядку проходження та несення військової служби); обстановкою (час, місце, період проходження та несення військової служби, як-то особливий період, бойова обстановка і т. п.); типовими ознаками особи злочинця та типовими способами вчинення цих правопорушень;

– без використання спеціальних знань неможливе повне встановлення обставин, що підлягають доказуванню та мають важливе значення для кримінального провадження;

2) судова експертиза є дослідженням певних об'єктів з використанням спеціальних знань у певній галузі;

3) судова експертиза – це поєднання наукової обґрунтованості й апробованості дослідження;

4) залучений експерт є незалежним у виборі методів дослідження;

5) суб'єктом указаної форми використання спеціальних знань є виключно судовий експерт;

6) результатом використання спеціальних знань у формі залучення експерта є складання письмового висновку експерта, який є джерелом доказів.

Діяльність із залучення експерта під час досудового розслідування військових злочинів є поетапною та включає дії з підготовки об'єктів та інших матеріалів, необхідних для призначення експертизи; призначення судової експертизи; оцінку висновку експерта. Більше за все, результативність експертного дослідження та повнота висновку експерта напряму залежать від якості підготовки уповноважених суб'єктів до призначення експертизи. Зокрема, мова йде про проведення всіх необхідних слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій заради отримання вихідної інформації, достатньої для визначення виду судової експе-

ртизи, черговості призначення, а також переліку питань, які слід вирішити експертові під час проведення експертного дослідження. Крім того, потрібно отримати об'єкти експертного дослідження у вигляді та якості, що забезпечують їх придатність для вирішення завдань судової експертизи (як діагностичного, так і ідентифікаційного характеру).

Щодо особливостей залучення експерта під час розслідування військових злочинів, окреслимо які види судових експертиз можуть призначатися в таких кримінальних провадженнях та для вирішення яких завдань. Зокрема, для встановлення наявності ознак підробки в документах, які врегульовують питання кадрового забезпечення, порядку несення військової служби, обліку військового майна тощо призначають технічні експертизи документів. Під час їх проведення досліджуються реквізити та матеріали документів. Крім того, задля встановлення обставин, що характеризують емоційно-психологічний стан військовослужбовця, його схильність до вчинення суїциду рекомендовано призначати судово-психологічні експертизи. У випадку розслідування військових злочинів, пов'язаних із завданням потерпілій особі фізичної шкоди та/чи настання її смерті варто залучати експерта для призначення судово-медичної експертизи. Окремо зазначимо, що з метою визначення обґрунтованості прийнятих у військовій сфері рішень призначаються та проводяться військові експертизи.

Отже, використання спеціальних знань є характерними і для досудового розслідування військових злочинів, оскільки цей процес потребує від слідчого знання багатьох аспектів урегулювання порядку проходження військової служби та особливостей несення такої служби. Однією з форм використання спеціальних знань під час розслідування військових злочинів є залучення експерта до кримінального провадження. Залученню експерта як формі використання спеціальних знань узагалі та під час розслідування військових злочинів зокрема властиві ознаки, які визначають її сутність і специфіку. Під час розслідування військових злочинів для вирішення завдань кримінального провадження та з'ясування в повному обсязі обставин, що підлягають доказуванню, експерт може залучатися для проведення таких видів судових експертиз: технічної експертизи документів; товарознавчої експертизи військового майна, техніки та обладнання; військової експертизи; судово-психологічної, судово-медичної експертиз тощо.

Список використаних джерел:

1. Бишевец О.В. Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 187–193.
2. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 № 4038–ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
4. Тіщенко В.В., Белік А.С., Самойленко О.А., Тіщенко Ю.В. Щодо сутності правової природи судової експертизи у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66. С. 5–14. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.01>.

ПОНЯТТЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Володимир Володимирович ТИМОШКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0003-1334-4531>*

Неможливо вести мову про особливості досудового розслідування воєнних злочинів, при цьому не розуміючи, що таке воєнні злочини. Ба більше, доводиться констатувати, що часто на сторінках фахових наукових виданнях, а також під час офіційних виступів правоохоронців і правозахисників помилково зустрічається ототожнення воєнних і військових злочинів. Така ситуація є вкрай неправильною та потребує свого вирішення. З огляду на що в представленому дослідженні визначимо ознаки та поняття воєнних злочинів.

Так, аналіз чинного кримінального законодавства України демонструє, що поняття воєнних злочинів не використовується. Проте це не означає, що їх немає і на законодавчому рівні не закріплений їх склад кримінального правопорушення. Склад воєнного злочину, фактично, закріплено в ст. 438 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Порушення законів та звичаїв війни» [1]. При цьому з аналізу диспозиції вказаної норми можна помітити, що вона відсилає нас до положень міжнародних правових актів. Зокрема, в ч. 1 вказаної статті зазначено, що воєнний злочин може вчинятися шляхом: жорстокого поводження з військовополоненими або цивільним населенням; вигнання цивільного населення для примусових робіт; розграбування національних цінностей на окупованій території; застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом; інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; віддання наказу про вчинення таких дій [1].

Разом із тим у ч. 2 ст. 438 КК України вказується, що воєнними злочинами також є діяння, передбачені ч. 1 цієї статті, якщо поєднані з умисним вбивством [1].

Термін воєнний злочин закріплений у Римському статуті Міжнародного кримінального суду, в якому в ч. 1 ст. 5 встановлено, що під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду підпадають «найбільш тяжкі злочини, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства», а саме – злочин геноциду; злочини проти людяності; воєнні злочини; злочин агресії [2]. При цьому зміст воєнних злочинів розкривається в ст. 8 наведеного міжнародно-правового акта. Зокрема, в ч. 2 цієї статті вказано, що поняття «воєнні злочини» означає наступне:

– грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме будь-яке з таких діянь проти осіб або майна, що охороняються згідно з положеннями відповідної Женевської конвенції;

– інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права;

– у разі збройного конфлікту неміжнародного характеру, грубі порушення статті 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме: будь-яке з таких діянь, вчинених стосовно осіб, які не беруть активної участі у бойових діях, у тому числі військовослужбовців, що склали зброю, та осіб, виведених зі строю в результаті хвороби, поранень, тримання під вартою чи з будь-якої іншої причини: посягання на життя й фізичну недоторканність, зокрема вбивство в будь-якій формі, каліцтво, жорстоке поводження та катування; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження; захоплення заручників; винесення вироків і приведення їх до виконання без попереднього рішення, ухваленого створеним у встановленому порядку судом, який забезпечує дотримання всіх судових гарантій, які загально визнані обов'язковими;

– інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються у збройних конфліктах неміжнародного характеру в установлених рамках міжнародного права [2].

При цьому з наведеного помітно, що норми Римський статут Міжнародного кримінального суду також є відсильними, оскільки вказують на необхідність звернення до положень Женевських конвенцій, а саме:

– Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях [3];

– Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі [4];

– Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [5];

– Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни [6].

Крім того, «окремі склади воєнних злочинів передбачені рядом інших документів. Вони містяться у ст. 28 Гаазької конвенції про захист культурних цінностей під час військових конфліктів 1954 р., ст. 5 Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 р. Окремо слід виділити установчі документи органів міжнародної кримінальної юстиції, зокрема Статути міжнародних та змішаних воєнних і кримінальних трибуналів *ad hoc*» тощо [7, с. 121].

З вищевказаного помітно, що на законодавчому рівні тлумачення терміну воєнних злочинів не знайшло свого врегулювання. Проте в ст. 438 КК України законодавець визначає основні ознаки складу кримінального правопорушення та відсилає до положень міжнародних договорів, в яких, своєю чергою, наводяться переліки дій, які слід кваліфікувати як воєнні злочини.

Разом із тим із аналізу положень кримінального законодавства України вбачається, що воєнний злочин є збірним поняттям, в якому наводиться сукупність ознак, які «є притаманні кожному складу зокрема і групі загалом». Зокрема, як указують В.М. Репецький, В.М. Лисик, основними ознаками воєнних злочинів є наступні:

«1) дії, що складають об'єктивну сторону воєнних злочинів, вчиняються під час збройного конфлікту і є пов'язані з ним;

2) вчинення дій, що вважаються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права;

3) такі дії як правило вчиняються комбатантами або особами, які можуть віддавати їм накази;

4) об'єктом посягання є особи, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права (чи їх права);

5) дані злочини завжди вчиняються умисно або із грубої необережності» [7, с. 122–125].

Отже, під поняттям воєнних злочинів слід розуміти різновид міжнародних злочинів, який є винним (умисним і свідомим) суспільно небезпечним діянням, що полягає у серйозному порушенні законів і звичаїв війни, визначених міжнародним гуманітарним правом, та вчиняється спеціальним суб'єктом (комбатантом, прирівняними до них особами).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

2. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 17.07.1998. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

3. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Стор. 177. Ст. 2180.

4. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Стор. 193. Ст. 2181.

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Стор. 132. Ст. 2179.

6. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2013. № 27. Стор. 370. Ст. 942.

7. Репецький В.М., Лисик В.М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. Вип. 1. С. 120–125.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Олександр Олександрович УСИК,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*
<https://orcid.org/0009-0007-8312-3573>

Ефективність забезпечення міжнародного співробітництва в сфері фізичної культури та спорту на пряму залежить від якості та ефективності діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у досліджуваній сфері суспільного життя. Традиційно, у науковій літературі ключовим суб'єктом забезпечення такого співробітництва називають Міністерство молоді та спорту України. Однак, на нашу думку, невірним є віднесення до суб'єктів забезпечення міжнародного співробітництва в сфері фізичної культури та спорту лише цього Міністерства, адже в системі останніх одне із ключових місць відводиться Верховній Раді України (далі - ВРУ).

ВРУ – це Парламент – загальнодержавний, представницький, виборний, колегіальний, постійно діючий, єдиний орган законодавчої влади в Україні. Ознаками Верховної Ради України є: «1) загальнодержавність – компетенція Верховної Ради України поширюється на всю територію України; 2) представництво – представляє інтереси українського народу і держави як у межах державного кордону, так і на міжнародному рівні; 3) виборність – Верховна Рада України формується тільки шляхом проведення виборів; 4) єдиний орган законодавчої влади в Україні – лише Верховна Рада України уповноважена приймати закони, жодний інший орган державної влади таких повноважень не має; 5) колегіальність – можна трактувати двояко: а) кількісний склад Верховної Ради України становить 450 народних депутатів України; б) приймає рішення на пленарних засіданнях певною кількістю голосів народних депутатів України. Повноваження Верховної Ради України здійснюються спільно народними депутатами України на засіданнях під час сесій парламенту; б) однопалатність – Верховна Рада України не знає внутрішнього структурного поділу, оскільки організаційно працює як єдиний орган» [1].

Відповідно до Конституції до повноважень ВРУ належить: «1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції; 2) призначення всеукраїнського референдуму; 3) прийняття законів; 4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; 5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національ-

но-культурного розвитку, охорони довкілля; 7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією; 8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України» тощо [2].

Одним з ключових повноважень ВРУ є законотворення – прийняття найвищих після Конституції нормативно-правових актів, виключно якими визначаються: «1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; 2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства; 3) права корінних народів і національних меншин; 4) порядок застосування мов; 5) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку; 6) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки; 7) правовий режим власності; 8) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання; 9) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; 10) засади регулювання демографічних та міграційних процесів; 11) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації; 12) організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики; 13) територіальний устрій України» тощо [2]. Крім того, виключно законами України встановлюються: «1) Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи; 2) порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України; 3) одиниці ваги, міри і часу; порядок встановлення державних стандартів; 4) порядок використання і захисту державних символів; 5) державні нагороди; 6) військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання; 7) державні свята; 8) порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального» [2].

Таким чином, Верховна Рада України – це єдиний орган влади на території нашої держави, який відповідає за формування законодавчої основи правового регулювання суспільно-правових відносин, у тому числі пов'язаних із міжнародними відносинами в сфері фізичної культури та спорту. Відбувається це за рахунок прийняття нових законів або ратифікації міжнародних нормативних актів. Зокрема, саме ВРУ прийнято Закони України «Про міжнародні договори України», «Про фізичну культуру і спорт». Зважаючи на викладене, Парламент цілком можна віднести до

суб'єктів забезпечення міжнародного співробітництва у фізкультурно-спортивній галузі, адже в межах його відання знаходяться питання побудови законодавчих засад організації та реалізації такої співпраці. Крім того, ВРУ забезпечує фінансування сфери фізичної культури та спорту за рахунок прийняття державного бюджету, що забезпечує фінансування заходів міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Шаптала Н.К., Задорожня Г.В. Конституційне право України: навч. посібник для студ. ВНЗ. Дніпропетровськ. 2012. 470 с.
2. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.

Наукове видання
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ
I ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ:
ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Тези доповідей учасників
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 30 червня 2022 року)

Відповідальні за випуск: А. Є. Голубов, М. В. Завальний

Комп'ютерне верстання: М. В. Завальний

Підписано до друку: 14.07.2022 р.

*Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 6,6. Обл.-вид. арк. 7,2.
Тираж 50 прим.*